

özgürlük

yolu

aylık siyasi dergi

- **SOVYET-ÇİN**
- **ÇATIŞMASI**
- **ittifaklar sorunu**
- **EĞİTİM ÜZERİNE 2. BÖLÜM**
- **SANAT-EDEBİYAT**
- **olaylar-yorumlar**

9

Bu Hükümet Düşürülmelidir

Bay Demirel ve kader ortaklarının nereye gitmek istedikleri, artık her zamankinden çok daha açıktır. Onlar, tüm hak ve özgürlükleri rafa kaldırmak, ülkede açık faşist bir diktatörlük kurmak istiyorlar.

Demirel artık sık sık, sıkıyönetimin gereğinden dem vuruyor. Ekonomik sorunlara çare bulamıyan, enflasyon, bütçe açığı, dış borçlar karşısında bulunan Demirel ve yandaşları sıkıyönetimden medet umuyorlar. Adeta, «gelin ve bizi kurtarın!» diyorlar. Grevleri yasaklamak, muhalefeti ve basını susturmak, tüm demokratik örgütleri kapatmak için can atıyorlar.

Demirel, «sıkıyönetimi istemeyenler, anarşiden yanadır,» diye kestirip atıyor ve böylesine söz oyunları ile kamuoyunu ikna edebileceğini sanıyor. Gerçekten öyle midir? İyi ama anarşi yaratıcılar kim? Bunu artık gözlerden saklamak mümkün mü? En ahmak insanlar hariç, bugün artık herkes de biliyor ki anarşiyi yaratan, teşvik eden bizzat Demirel ve yandaşlarıdır.

Sayın Ecevit'in «siyaset gangsterleri» olarak suçladığı kişiler, yıllar var ki «Ülkü Ocakları», «komando» adı verilen silâhli grupları yetiştiriyor ve saldırıları yönetiyorlar. Saldırı, adam öldürme tek taraftan geliyor, iktidar kanadından. Solu suçlama çabaları boşunadır ve saldırganlar gözler önünde iken bu tür laf cambazlıklarıyla artık çocuklar bile kandırılmaz.

Bugün, kim «gençler birbirine saldırıyor, öğretmenler, işçiler birbirine saldırıyor,» diyorsa o, ya bir yalancı, ya da bir aptaldır.

Hayır, gençler birbirine saldırmıyor; öğretmenler ve işçiler de. Saldırı tek taraftan geliyor: bu iş için yetiştirilmiş, sürekli teşvik ve himaye edilen sağcı militanlardan, zorbalardan. Ülkü Ocakları adındaki silâhlı, yasa-dışı örgüt bu saldırılarda başlıca rolü oynuyor. İrkçi komandolar yurtları, dershaneleri basıyor, Genelkurmay önünde öğrenci otobüslerini silâh zoruyla durduruyor, cadde ortasında adam öldürüyorlar. Sonra da Demirel, Türkeş ve Feyzioğulları dönüp, kitlelerin gözünün içine baka baka, «Anarşi var!» «nerdesin sıkıyönetim!» diye haykırıyorlar. Bu olacak şey mi?

Evet anarşi var ve bu anarşiyi bizzat iktidar koltuğunda oturan Demirel, Türkeş, Feyzioğlu ve onların taraftarları yaratıyorlar. Çaresi ise sıkıyönetim değil, bu bayların iktidar koltuğunu terketmeleridir.

Bu iktidar yasa dışına düşmüştür. Danıştay kararlarını çiğneyen Demirel hükümeti, Anayasa Mahkemesinden de hiç hoşnut değil. Bir süre önce Demirel, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay varken hükümet etmenin zor olduğunu söyledi. Yani o, bu mahkemeleri istemiyor. Ve onlar, umumi mahkemelere güvenmedikleri için, Anayasa'ya aykırı olan «Güvenlik» mahkemelerini oluşturmadılar mı?. Demirel, Anayasa Mahkemesince iptal edilen gösteri yürüyüşleri yasasını ve benzerlerini tekrar meclislerden geçireceğini söylüyor. Yani o, açıkça, Anayasa'ya aykırı yasalar istiyor. Bütün bunlar Demirel hükümetinin ne ölçüde yasa dışına düştüğünün kanıtlarıdır. Bu hükümet bir an önce düşürülmelidir.

Bu hükümet, yurttaşların can güvenliğini korumuyor, tersine onu büyük tehdit altında tutuyor. Bu hükümet demokratik hak ve özgürlükleri korumuyor, tersine onları habire çiğniyor ve tümenden rafa kaldırmak için de büyük çaba harcıyor.

Parlamentodaki en büyük partinin başkanı Ecevit, Demirel'i «siyaset Gangsterleri ile kader birliği yapmak»la kaç kez suçladı. Ecevit, 18 Ocak günü basına verdiği demeçte saldırganların bizzat iktidar tarafından teşvik ve himaye edildiğini, olayların tertiplendiğini söyledi.

Son olarak İzmir'de ikiyüz kadar «komando» tabir edilen silâhlı zorba, bir jandarma yüzbaşısının yürekli tutumu sonucu, yaka-paça enselendiler. Bu olay, yüzlerce saldırı olayından bir tanesidir ve iktidarın suçluluğunu ayan-beyan göstermektedir.

Ülkenin en güçlü hukuk örgütü, Türkiye Barolar Birliği, Ankara'da yaptığı son genel kurul toplantısında, Demirel hüküme-

tinin yasaları çiğnediğini, gençlere önceden tasarlanmış saldırılar yapıldığını ve Adalet Bakanının adam öldürenleri «vatansever» olarak nitelediğini tespit ederek kamuoyuna bir bildiri ile ilan etti; bu adalet bakanının, avukat olarak hiçbir baroya alınmamasını kararlaştırdı.

Şimdiye dek, saldırıların nereden geldiğini bildikleri halde söylemekten kaçınan ve sadece yakınan üniversite profesörleri de artık sorumluluğun hükümet çevrelerine ait olduğunu söylemeye başladılar.

Bütün bu gerçekler karşısında Demirel hükümetine düşen çekilmektir. Ama hiç kuşkusuz o bunu düşünmüyor. Demirel ve ortakları, gidebildikleri yere kadar gitmeye kararlı görünüyorlar. Bunun için de daha çok baskıya, daha çok zora başvuruyor, sıkıyönetimi imdada çağırıyorlar; açık faşist bir diktatörlük kurmak istiyorlar. Ama bu fırsat onlara verilmiyecektir.

Yasa dışına düşen bu hükümet çekilmeyi düşünmediğine göre, onu çekilmeye mecbur etmek tüm demokratik güçlerin görevidir.

Parlamentoda da, Demirel, Türkeş ve Feyzioğlu'nun sıkıyönetim oyununa gelmeyecek güçler vardır. Ülkenin bir zor ve baskı macerasına girmesini istemeyen, asgari demokratik bir nitelik taşıyan her parlamenter, hattâ AP'li, MSP'li de olsa, bu oyuna karşı çıkmalıdır. Daha önceleri de, yine böylesine bir sıkıyönetim ilanı çabasında, özellikle AP'li ve MSP'li bir kısım Doğulu parlamenterler karşı koymuş ve engellemişlerdi. İçinde buldukları politik partilerin niteliği gereği, halkımızın çıkarlarına son derece ters düşmüş olsalar da, bu tavırları, hiç kuşku yok ki olumluydu. Demirel iktidarının en azılı ırkçılarla işbirliği yaptığı unutulmamalıdır. Ve ırkçıların, zulmü nerelere dek vardıkları, Hitler'in yaptıklarından pek iyi bilinmektedir... MC iktidarını destekleyenler, ırkçılığı desteklediklerini, kurt ulumalarına tempo tuttuklarını bir an akıllarından çıkarmasınlar..

Türkiye'de, açık faşist diktatörlüğe doğru girilecek bir macera, hiç kuşku yok ki boşa çıkarılacaktır. Devrimci ve demokratik hareketimiz, halkımızın uyanıklığı, faşizmi kahredecek güçtedir.

Bugün, yasa-dışına düşmüş Demirel hükümetinin düşürülmesi acil bir görev haline gelmiştir. Ama sorun bununla bitmez elbette. Yıllardır demokratik hak ve özgürlükleri çiğneyenlerden,

saldırı ve provakasyon örgütleri kuranlardan, kan dökenlerden hesap da sorulmalıdır. Bu hep böyle gitmeyecektir. Kendilerini çok güçlü sananların, üç-beş günün içinde çöküp gittikleri tarihte çok görülmüştür. Bu dönemin dökülen kanlarının, zulmünün hesabı da hiç şüphe olmasın ki tek tek sorulacaktır. Hiç bir suçlu ve hiçbir suç ortağı yakasını bundan kurtaramıyacaktır.

ÇİN - SOVYET Çatışması Üzerine

Kemal BURKAY

Sovyetler Birliği ve Çin arasında 1960'larda, sosyalizmin genel sorunları üzerinde ortaya çıkan görüş ayrılıkları, o günden bu yana giderek büyümüş ve b... durum, dünya sosyalist sisteminin birliğini büyük ölçüde sarsmıştır. Bu gelişme aynı zamanda, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketlerinde de bölünmeler yaratmış ve eskidenberi var olan bazı sağ ve sol sekte akımlara, çabalarını arttırmaları için umut ve güç kazandırmıştır. Sosyalizm güçlerinin, emperyalizm karşısında ağır bastıkları Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, bu bölünmeler, devrimci güçlerin etkinliğini bir ölçüde azaltmakta ve ileriye doğru gelişim sürecinin hızını bir ölçüde kısmaktadır.

Bu bölünmelere, dünya sosyalist hareketinin bugünkü bunalımına bakarak karamsarlığa kapılmanın yeri yoktur elbette. Dünya devrimci kanadındaki bu çekişmeler emperyalistleri ve tüm gericileri sevindirebilir; onların gerileme ve çöküş hızını şu veya bu ölçüde azaltabilir; ama tümüyle ortadan kaldıramaz. Tarihin tekerleği ileriye doğru dönmekte devam ediyor. Dünya işçi sınıfı, ezilen halklar, barışsever ve demokratik güçler yeni zaferler elde ediyorlar, giderek daha ileri mevzilere ulaşıyorlar.

Dünya sosyalist hareketinde görülen bölünmeler, görüş ayrılıkları Türkiye'ye de yansımıştır ve birkaç yıldan beri Türkiye solunu ideolojik, politik, örgütsel yönden derinden etkilemekte-

dir. Üstelik bu yansımalar Çin, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler arasındaki görüş ayrılıklarının da ötesinde, bunları çarpıtan, daha da kaba, tek yanlı düzeylere ulaşmıştır. Öyleki bugün, ne Sovyet ne de Çin ideologlarının benimsemedikleri, savunmadıkları, bilimsel sosyalizme apaçık şekilde ters görüşler onlar adına savunulmakta ya da onlara mal edilmektedir.

Dünya sosyalist hareketindeki görüş ayrılıklarının, tartışmaların Türkiye solunu da etkilemesi doğaldır. Sosyalist ülkelerin kimi zaman birbirine ters düşen politikaları, tutumları, ister istemez, ülkemizde verilen devrimci mücadeleyi de etkiler. Bu nedenle Türkiyeli devrimcilerin de uluslararası düzeydeki bu tartışmalara kayıtsız kalmamalarını, kendi görüş ve tavırlarını açığa kavuşturmalarını olağan karşılamak gerekir. Üstelik, bilimsel sosyalizm adına, şu ya da bu ülkenin, partinin tutumu gibi gösterilerek, bilimsel sosyalizme açıkça ters bir sürü yanlış görüşün piyasayı sardığı ülkemizde, yanlışları sergilemek, mahkûm etmek; devrimci ilkeleri savunmak bir zorunluluk ve görevdir.

Sovyet - Çin çatışmasında tartışmaya yol açan bazı görüş ayrılıkları

Sovyetler Birliği ve Çin partileri arasındaki görüş ayrılıklarının kaynağının, 1956 Şubatında yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. kongresine uzandığı kabul edilmektedir. Bu kongrede Kruşçef, Stalin'e karşı ünlü eleştirisini yapmış ve «kişiye tapınma», «kişinin putlaştırılması» diye nitelenen Stalinci yöntemler mahkûm edilmiştir. Stalin'e ve Stalinciliğe karşı, bir bakıma beklenmedik bir anda başlatılan bu kampanya dünya sosyalist hareketi bakımından önemli bir olaydı. Bunu izleyen dönemde Sovyetler Birliğinde ve diğer doğu Avrupa ülkelerinde, Stalin döneminde mahkûm edilmiş pek çok kişinin itibarları iade edildi; parti ve yönetim kadrolarında değişiklikler oldu.

Yine bu kongrede, emperyalizmin saldırgan niteliğini korumasına rağmen, dünya şartlarında meydana gelen değişmelerle, dünya savaşının kaçınılmaz niteliğini yitirdiği, dünyadaki devrimci ve barışsever güçlerin mücadelesiyle savaşın önüne geçilebileceği belirtiliyor; ayrıca bazı kapitalist ülkelerde barışçı yoldan sosyalizme geçiş imkânlarının belirdiği de vurgulanıyordu.

Çin'li yöneticiler, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin, 20.

Kongrede Stalin'e yönelttiği eleştiriyi anahatlarıyla olumlu karşılamışlardır. Çin Komünist Partisi'nin, 1956 Eylülünde yapılan 8. Kongresinde Mao Tse-tung şöyle konuşmuştur :

«Sovyetler Birliğindeki arkadaşlar ve Sovyet halkı Lenin'in öğretilerine uygun hareket ettiler. Kısa bir süre içinde parlak başarılarla ulaştılar. Son Sovyetler Birliği Komünist Partisi kongresi birçok politik ilkeyi doğru olarak ortaya koydu ve parti içindeki eksiklikleri kınadı. Güvenle söylenebilir ki, gelecekteki çalışmaları eşsiz bir gelişme gösterecektir.»

Aynı kongrede, Liu Shao-chi tarafından okunan ÇKP Merkez Komitesi politik raporunda ise şöyle deniyordu :

«Sovyetler Birliği Komünist Partisinin bu yılın Şubat ayında yapılan 20. Kongresi dünya ölçüsünde önem taşıyan en önemli politik olaydır. Kongre yalnız koskoca Beş Yıllık Plan'ın ana çizgilerini ve sosyalizmin daha ileri aşamalara ulaşmasına yönelen çok önemli önerileri getirmekle ve parti içindeki önemli karışıklıkların nedeni olan kişileri putlaştırmayı suçlamakla kalmamış, aynı zamanda, uluslararası ilişkilerin ve barış içinde birarada yaşama ilkesinin geliştirilmesi için ileri öneriler getirmiş, uluslararası gerginliği yumuşatacak önemli öneriler ortaya atmıştır.»

Aynı Kongrede Teng Hsiou-ping, parti tüzüğü değişikliği hakkında hazırladığı raporda şöyle demiştir :

«Leninizm, parti içinde önemli sorunların karara bağlanmasında, kişisel hareketi değil, ortaklaşa hareket etmeyi emrediyor. Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresi, ortaklaşa yönetim ilkesini ve kişileri putlaştırmaya karşı mücadeleyi gevşetmeden gözönünde bulundurmanın çok büyük önemine inandırıcı bir açıklama sağlamıştır. Bu açıklamanın, yalnız Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde değil, bütün ülkelerin komünist partileri üzerinde de çok büyük etkisi olmuştur.»

Çin Komünist Partisi'nin yayın organı Jenmin Jih Pao (Halkın Gazetesi), «Yine Proletarya Diktatörlüğünün Tarihi Deneyimi Üzerine» adlı makalede (Aralık 1956) şöyle diyordu :

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresi Stalin'in önemli hatalarını ortaya sermiş ve Stalin'in hatalarının sonuçlarını ayıklamakta büyük bir yüreklilik göstererek Stalin putçuluğunu ortadan kaldırmıştır. Tüm dünyada marksist-Leninistler ve komünizm davasına sevgi duyanlar, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin hataları düzeltmeye yönelen çabalarını desteklemekte ve Sovyetler Birliği'ndeki arkadaşların çabalarının tam bir başarıya ulaşmasını dilemektedirler.»⁽¹⁾

(1) Pekin-Moskova Çatışması, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 110.

Aynı gazete, 5 Nisan 1956 tarihli bir incelemede de şöyle yazmaktadır :

«... Her yöneticinin son derece alçak gönüllü olması, kitlelerle sıkı teması daima muhafaza etmesi ,gerçek durumu kavramak üzere sürekli anket ve sınamalara girişmesi ve şartlara uygun biçimde ve gereken ölçüde, eleştiri ve öz eleştiriye sürekli olarak başvurusu gerekir. İşte Stalin böyle davranmamış olduğu içindir ki, Partinin ve Devletin yöneticisi olarak, hayatının son döneminde bazı ciddi hatalar işlemiştir. Kendini beğenmeye başlamış, tedbirli ve ölçülü olmayı elden bırakmış, sübjektivizme ve kısmi dar görüşlerle yetinme durumuna düşmüştür. Bazı önemli meselelerde, son derece sakıncalı sonuçlara yol açan hatalı kararlar alınmıştır.»

Diğer yandan Çinli yöneticiler, Stalin'in hatalarının yanısıra, onun «eserlerini» bir tüm olarak gözönüne almakta; hataların eleştirilmesine katılmakla birlikte, uzun bir tarih dönemi boyunca Sovyetler Birliği'nin önde gelen yöneticisi olarak Stalin'in katkılarını belirtmekte ve onun eserlerindeki yararlı şeyleri de reddetmemektedirler. Halkın Gazetesi, sözügeçen makalesinde şöyle demektedir :

«Burada önemle belirtmek gerekir ki, Stalin'in eserlerini bugüne kadar yaptığımız gibi bundan sonra da dikkatle incelemek ve bu eserlerde, özellikle de, leninizmi savunduğu ve Sovyetler Birliği'nin kuruluş tecrübesinin bilançosunu doğru bir şekilde verdiği sayısız kitaplarında yer alan bütün yararlı şeyleri, önemli bir tarihi miras olarak, derleyip değerlendirmek zorundayız.»

«Stalin'in eserini tarihi bir açıdan gözönüne almamız ve ondan faydalı dersler çıkarabilmek için, tam ve gerçeğe uygun bir tahlile girişmemiz gerekmektedir. Doğru yanlarıyla olduğu kadar hatalı yanlarıyla da Stalin'in eseri, enternasyonal komünist hareketin bir ürünüdür ve devrin izlerini taşır.»⁽²⁾

Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresini izleyen aylarda, ÇKP yöneticilerinin, Stalin konusunu bir tüm olarak gözönüne alan, onu her iki yönüyle —hataları ve yararlı yönleriyle— değerlendiren bu tutumları olumludur; doğru bir tavır olarak görünmektedir. Ancak daha sonraki yıllarda, iki parti arasında tartışmalar başlayıp görüş ayrılıkları derinleştğinde, Çinli yöneticilerin bu konuda, önceki görüşleriyle bağdaşmayan bir tutum takındıkları görülmektedir. ÇKP Merkez Komitesinin 14 Haziran 1963'te Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine gönderdiği mektupta şöyle denmektedir :

«... 'Kişileri putlaştırmayla mücadele' sorununu ortaya atmak, liderleri yığınlara karşı bir duruma koymak demektir; parti-

(2) Pekin-Moskova Çatışması, Jean Baby, s. 12, 14.

nin, bir tümü oluşturan ve demokratik merkezciğe dayanan yönetimini zayıflatmak, mücadele gücünü azaltmak ve saflarını parçalamak demektir... Bazı kişiler, kişileri putlaştırma dedikleri şeye karşı şamatayla mücadele ederlerken, gerçekte, bütün hataları başkalarına, bütün başarıları da kendilerine malederek, proletarya partisinin ve belli kişilerin otoriter yönetimlerini ve oynadıkları rolü kötölemek ve gözden düşürmek için ellerinden geleni yapmış oluyorlar.»⁽¹⁾

«Geçen birkaç yıl içinde bazı kişiler, liderler, parti, sınıf ve yığınlar arası karşılıklı ilişkiler üzerindeki Lenin'in bir tümü oluşturan öğretilerine aykırı davranışlarda bulundular ve «kişilerin putlaştırılmasıyla mücadele» adı altında bir sorun ortaya attılar; bu, yanlış ve zararlı bu tutumdur.»

ÇKP, SBKP'ne yönelttiği bu suçlamada, «kişileri putlaştırma ile mücadele» adı altında yapılan şeyin, Lenin'in lider-parti ilişkileriyle ilgili öğretisinden bir sapmaya yolaçtığını ileri sürmektedir. Bu iddianın, ÇKP yöneticilerinin 1956 yılında 20. Kongre sonrasında söyledikleri sözlere taban tabana zıt düştüğü ortadadır. Onlar o zaman, 20 Kongrenin «birçok politik ilkeyi doğru olarak ortaya koyduğu»nu, «dünya ölçüsünde önem taşıyan en önemli politik olay» olduğunu, «kişileri putlaştırmaya karşı mücadeleyi gevşetmeden gözönünde bulundurmanın önemini», büyük bir yüreklilik gösterilerek «Stalin putçuluğunun» ortadan kaldırıldığını v.s. çok açık şekilde belirtmişlerdi. Ve Çinli yöneticiler, o zaman, kişileri putlaştırmaya karşı mücadelenin hiç te leninist öğretilerden bir sapma olduğundan söz etmemişlerdir.

Bugün Türkiye'de de pekçok kişi, «Sovyet revizyonizmi» diye ahkâm kesmeye başlayınca, Sovyetler Birliğinde revizyonistlerin Kruşçef döneminde işbaşına geldiklerini söylemekte ve Staline yöneltilen suçlamaları, kişileri putlaştırmaya karşı açılan kampanyayı da bu revizyonizmin gerekçelerinden biri olarak göstermektedirler. Yine bu kişiler, başlıca dayanak olarak Çin yöneticilerinin tutumundan yararlanmaktadırlar. Oysa gerçekler yukarıda yazıldığı gibidir. Hiç kuşku yok ki, bu tür suçlamaları her allahın günü tekrarlamaktan bıkmayan kişilerin bir kısmı, tartışmaların geçirdiği safhaları ve işin bu yönünü bilmektedirler; ama bütün bunlardan habersiz ve kulaktan dolma yanlış bilgilerle meseleye bakanlar, aldananlar da az değildir.

1957 Kasımında sosyalist ülkeler komünist partileri yöneticileri Moskova'da bir araya geldiler. Toplantıya Yugoslavya da

(1) Pekin-Moskova Çatışması, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 53,54

çağrılmış ve başbakan Kardelj tarafından temsil edilmişti. Toplantı sonucunda «Moskova Deklarasyonu» diye tanımlanan bir bildiri yayınlandı. Politik ve ideolojik konularda ortak görüşleri dile getiren deklarasyon, 12 ülkenin delegasyonları tarafından (Çin de dahil) oybirliğiyle imzalandı. Yalnızca Yugoslav temsilcisi bildiriye imzalamadı.

Bu toplantı sırasında, özellikle kapitalizmden sosyalizme barışçı geçiş yolu üzerinde, Çinli delegelerle diğer bazı sosyalist ülke temsilcileri ve bu arada Sovyet temsilcileri arasında görüş ayrılıkları çıktığı, ancak sonuçta bunların telif edildiği ve görüş birliğine varıldığı bilinmektedir. Aslında bu tür uluslararası toplantılarda bazı görüş ayrılıklarının, yorum farklarının ortaya çıkmasını ve bunların tartışılmasını olağan karşılamak gerekir. Ancak sonradan ortaya çıkan yeni durumlar ve Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki bazı sürtüşmeler, ideolojik tartışma konularının yüze vurulmasına, giderek sertleşmesine ve iki ülkenin ilişkilerinin giderek gerginleşmesine yolaçmıştır.

Çin'de Halk Komünleri Deneyi

Çin Komünist Partisi, 1958 yılı başında, «büyük sıçrayıcı» diye nitelediği halk komünleri hareketini başlattı. Bu hareket, kırsal alandaki geniş emekçi yığınların sosyalist örgütlenmesini, küçük çapta sanayinin tüm ülkede yaygınlaştırılmasını ve Çin'deki büyük insan gücünün bu amaçla seferber edilmesini amaçlıyordu. Birkaç ay içinde 500 milyon köylüyü kapsayan 750.000 kooperatif, 27.000 halk komünü biçiminde örgütlendirildi. Ancak halk komünü hareketi, özellikle üretim alanında istenen amaçlara ulaşamadı. ÇKP de yapılan hataların farkına vardı; pratikte ortaya çıkan aceleci, sabırsız yöntemleri eleştirdi. ÇKP Merkez Komitesi, «sosyalist sistemin daha uzun bir süre muhafaza edilmesi gerektiğini» belirtti.

Çin'deki halk komünleri deneyi, Sovyetler Birliğinde ve diğer sosyalist ülkelerde, sosyalizmin kuruluş döneminde yapılmış olanlardan oldukça farklı bir deneyimdir. Sovyetler Birliğinde sanayileşme için, genellikle, en modern teknik ve yöntemlerle büyük işletmelerin oluşturulması tercih edilmiştir. Oysa Çin'de uygulanan bu yöntemle, küçük çapta, teknik bakımdan ister istemez çağdaş ölçülerin altında, ama yaygın bir sanayileşme denemiş ve büyük halk kitlelerinin emeğini değerlendirmek hesaplanmıştır.

Çin'de sosyalizmin ekonomik kuruluşuyla ilgili olarak Sovyet uzmanlarının büyük işletmeleri önerdikleri bilinmektedir. İki ülke arasındaki tartışmalarda, Sovyet sözcüleri, halk komünleri deneyini, «büyük sıçrayıcı» denilen hareketi, ütöpik bir deney olarak suçlamışlar ve Çinli yöneticilerin, maddi şartları gözönüne almadan, iradeci bir tutumla, belli aşamaların üstünden atlamak istediklerini söylemişlerdir.

Çin'e atom bombası verilmesi sorunu ve Çin-Hint sınır anlaşmazlığı

1959 yılı sonbaharında yer alan iki olay Çin-Sovyet ilişkilerinin gerginleşmesinde önemli rol oynadı. Bunlardan biri 1959 Eylülünde Çin-Hint sınırında çıkan çatışma, diğeri Kruşçev'in yine Eylül ayında Amerika'ya yaptığı gezi, Camp David görüşmeleri ve bunların sonuçlarıdır.

1959 Eylül başında, Nehru yönetimindeki hint gericilerinin kışkırtmaları sonucu, Çin-Hint sınırında çatışma çıktı ve Çin birlikleri, Hint topraklarında bir süre ilerledikten sonra, tek yanlı bir ateş kesle savaşı durdurdular ve daha sonra da girdikleri topraklardan geri çekildiler. Bu olayı fırsat bilen Amerikan gericileri, Hindistan'a yardım adı altında bu ülkeye sokuldular ve Hindistan'ın nisebeten tarafsız politikasını bozup onu kendi yanlarına almaya çalıştılar. Bu çatışma sırasında Sovyet hükümeti Çin'in tutumunu kınayan bir tavır takındı. Sovyetlerin bu çatışma sırasında tarafsız bir tavır takınmaları, hatta Çin'i kınamaları, ihtimal ki, ABD gericilerinin Hindistan üzerindeki etkinliklerini engellemek amacıyla yapılmıştı; ancak Çinli yöneticilerin bunu hoş karşılamadıkları ve Sovyetlere kırıldıkları da bir gerçektir.

Eylül ayının sonlarında ise Kruşçev Amerika'yı ziyaret etti ve Camp David'de Eisenhower'le görüşmeler yaptı. Çin yetkilileri, Çin-Hint sınır çatışmasının ertesine rastlayan bu görüşmeleri soğuk karşıladılar. Daha sonraları, Çin'li yöneticiler, Sovyetlerin Çin'e bazı atom bombası nümuneleri ve bomba yapmak için gerekli dökümantasyonu vermeyi önceden vadettikleri halde, Camp David görüşmelerinden sonra bundan vazgeçtiklerini açıklamışlardır.

Bütün bu gelişmeler, barış içinde birarada yaşama ilkesinin Çin ve Sovyet yöneticileri arasında tartışılması için uygun bir ortam yaratmıştır. Çin liderleri 1960 Nisanında «Yaşasın Leninizm»

adıyla bir dizi yazı yayınladılar. Bu yazılar, sosyal sistemleri değişik ülkelerin barış içinde birarada yaşamaları, savaş ve kapitalizmden sosyalizme geçiş yöntemleri konusunda, diğer sosyalist ülkeler partileriyle önemli görüş ayrılıklarını yansıtıyordu. İdeolojik sürtüşmeler, devletler arasındaki ilişkileri zedeleyecek bir düzeye vardı ve Sovyetler, 1960 Ağustos'unda, Çin'deki Sovyet teknisyenlerini geri çektiler. Bu, Çin'deki birçok büyük sanayi projesini önemli çapta aksattı ve Çin ekonomisi için zararlar yarattı. O zamanki Sovyet yöneticilerinin bu tavrının oldukça olumsuz olduğu açıktır.

1960, Moskova Bildirisi

Sosyalist ülkeler ve partiler arasındaki sürtüşmeleri, görüş ayrılıklarını görüşmeler yoluyla gidermek amacıyla 1960 Kasımında Moskovada 81 komünist ve işçi partisinin katıldığı bir toplantı düzenlendi. Toplantının sonunda «Moskova Bildirisi» diye anılan ortak bir bildiri yayınlandı. Konferans, başlıca tartışma noktaları da dahil olmak üzere, dünya ve sosyalizm sorunları hakkında, 1957 Moskova Deklarasyonu'na uygun düşen bir ortak bildiri ile son bulmakla, dünya sosyalist hareketi bakımından oldukça önem taşıyordu.

Bildiride yine görüş birliği halinde Yugoslav revizyonizmi mahkûm ediliyordu. Yugoslavya Komünistleri Birliği, 1957 Moskova Deklarasyonu'nun hemen ertesinde, 7. Kongresini yapmış ve kendi politikasının 1957 deklarasyonuna karşı olduğunu tespit etmişti. Bu nedenle 1960 Moskova Bildirisinde Yugoslav yöneticilerine sert bir şekilde hücum edilerek Yugoslav partisinin Marksizm-Leninizm yolundan ayrıldığı, uluslararası sosyalist çizginin karşısına kendi revizyonist çizgisini koyduğu belirtildi.

Gerek Moskova Deklarasyonu, gerek Moskova Bildirisi dünya komünist ve işçi partilerinin bir çeşit ortak programını oluşturuyor, ortak ilkeleri saptıyordu. Ancak bilindiği üzere 1960 toplantısının üzerinden fazla zaman geçmeden, önce Arnavutluk Emek Partisi ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi arasında başlayan tartışmalar, çok geçmeden Çin Komünist Partisi ile öteki komünist partilerinin de katılmasıyla çok daha ileri düzeylere vardı ve dünya sosyalist hareketinde bilinen bölünmeyi doğurdu. Bu tartışmalar sırasında gerek ÇKP, gerek SBKP ve bu iki büyük partinin yanısıra tartışmaya katılan diğer partiler, Moskova Deklarasyonu ile Moskova toplantısında formüle edi-

len tezleri kendilerine dayanak olarak almışlar ve birbirlerini karşılıklı olarak bu ortak bildirilerde tespit edilen ilkelere aykırı davranmakla, onları tahrif etmekle suçlamışlardır. Ve açıktır ki taraflar bu tezleri farklı biçimde yorumlamışlardır.

Çin Komünist Partisiyle Sovyetler Birliği Komünist Partisi arasındaki görüş ayrılıkları ve bu iki partinin birbirlerine yönelttikleri suçlamalar en özlü şekilde bu iki partinin 1963 yılında birbirlerine gönderdikleri karşılıklı iki mektupta görülmektedir: ÇKP Merkez Komitesinin 14 Haziran 1963 tarihli mektubu ile SBKP'nin 16 Temmuz 1963 tarihli mektubu(1).

Çin Komünist Partisi, sözkonusu mektubunda, SBKP'ni, barış içinde bir arada yaşama, kapitalizmden sosyalizme barışçı geçiş, Devrim, Parti v.b. birçok temel konuda Leninist ilkelerden sapmakla suçlamıştır. SBKP de Sözkonusu mektubunda Çinli liderleri, uluslararası sosyalist hareketin genel çizgisine ters düşmekle, maceracılıkla ve leninist ilkeleri tahrif etmekle suçlamaktadır.

Daha ilerdeki yıllarda iki parti ve iki ülke arasındaki ayrılıklar derinleşirken, suçlamanın dozu da çok ileri düzeylere vardı. Çin liderleri bugün Sovyetler Birliğini sosyal emperyalizm, hatta sosyal faşizmle suçlamaktadırlar. Sovyet liderleri, sovyet basını ve bunun yanısıra komünist ve işçi partilerinin büyük kesimi ise ÇKP liderlerinin tutumunu sosyalizmden sapmak, küçük burjuva devrimciliği, «büyük han şövenizmi» olarak nitelemektedirler. Dünya ölçüsünde yer alan büyüklü-küçüklü hemen her olayda her iki ülkenin politik tavrının birbirine zıt olduğu artık herkesin bildiği birşeydir. Özellikle Çin liderleri uzlaşmaz bir tutum içinde görünmektedirler. Çin, kendi politikasını, âdeta, Sovyet politikasının karşısına koymuştur. Öyleki, Çinli liderlerin tekrarlamaktan pek hoşlandıkları, «en gerici, en saldırgan emperyalizm» olan Amerikan Emperyalizmi adeta bir kenarda kalmıştır. Başkan Mao ve arkadaşları birkaç yıldan beri «mızrağın sivri ucunu Amerikan Emperyalizmine çevirme»yi unutmuş görünmektedirler. Bu nedenle de, devrim konusunda söyledikleri ne kadar gözalıcı şeyler olursa olsun, bugün Çin'in dünya ölçüsünde yürüttüğü politikada oldukça garip şeyler görülmekte ve devrimci-ilerici insanlığın bu politikayı anlaması, savunması gittikçe güçleşmektedir.

(1) Bu iki mektup «Pekin-Moskova Çatışması» adıyla, Bilim ve Sosyalizm yayınları arasında basılmıştır. Y

Dünya sosyalist hareketindeki bölünmeden ve ÇKP liderlerinin SBKP'ne yönelttikleri sert suçlamalardan buyana, revizyonizm suçlaması oldukça ucuzlamıştır. Bugün dünyanın pek çok yerinde, aklına esen, canı sıkılan, öfkesini nereye yönelteceğini bilemeyen pekçok kişi Sovyetler Birliğini revizyonist diye suçlamakta ve bu işi peynir-ekmek yer gibi rahat yapmaktadır. Ama son yıllarda bu suçlama da pek hafif kalmış, «sosyal emperyalizm» suçlaması çok daha moda olmuştur. Dilin kemiği olmayınca ve elin ağzı da çuval olmayınca ne denir... Ama elbette bu suçlamalara gülünüp geçilemez. Çünkü bir moda, bir salgın haline gelen bu tür akımlar, Sovyetler Birliği'nin kaderinden çok, kapitalist ülkelerde yaşayan emekçilerin, ezilen halkların kaderini ilgilendirir; bu ülkelerdeki devrimin kaderini etkiler. Piyasada at oynatan bu tür akımlar emekçilerin, demokratik güçlerin saflarını karıştırmakta, kafaları bulandırmakta ve asıl düşmana karşı verilmesi gereken mücadeleyi kimi zaman felce uğratmaktadır. Bu nedenle de işin üzerine ciddi şekilde eğilmek bizler için bir fantazi, işgüzarlık ve taraf tutma değil, bir görevdir. Kaldığı Sovyet-Çin çatışmasından kaynaklanan bu tartışmayı ısrarla Türkiye'ye taşıyan ve onu ideolojik tartışma gündeminin başına koyanlar biz değiliz. Bunu başkaları ısrarla yaptıklarına, kafaları sürekli karıştırdıklarına ve kitleleri şaşkınlıklarına göre; işçi sınıfının, tüm emekçilerin ve ezilen halkların kurtuluşunu isteyenler, gerçek devrimciler de meydana onlara bırakmamalı ve üstümüze düşeni yapmalıyız.

Bugün ülkemizde de, Sovyetler Birliğine ve öteki sosyalist ülkelere rastgele kara çalanlar, en ağır suçlamaları yapanlar ve bütün bunları yaparken en küçük bir devrimci sorumluluktan uzak görünenler, suçlamalarında kendilerine dayanak olarak ÇKP liderlerinin görüşlerini göstermektedirler. Gerçi onlar ÇKP liderlerinin tezlerini de çarpıtmışlar ve tanınmaz hale getirmişlerdir. Öyleki bugün Çin liderleri adına ileri sürülen birçok saçmasapan şeyin, Çin liderlerinin görüşleriyle uzak-yakın bir ilişkisi yoktur. Bu konuya ilerde döneceğiz. Ancak son derece çarpıtılmış ta olsa, birçok suçlamanın kaynağını Çinli liderlerin görüşlerinin oluşturduğu da bir gerçektir. Bu nedenle öncelikle Çin ve Sovyet partileri arasındaki bazı önemli görüş ayrılıklarına, tartışma konularına bakmakta yarar var. Daha önce de değindiğimiz gibi, bu görüş ayrılıkları, en özlü şekilde, her iki partinin 1963 yılında birbirlerine gönderdikleri mektuplarda dile getirilmiştir. Önemli tartışma konularından biri barış içinde

birarada yaşama ve yine buna yakından bağlı olan savaş ve barış sorunudur.

Barış İçinde Birarada Yaşama

Bugün Türkiye'de, şaşılacak kadar çok kişi, barış içinde bir arada yaşama ilkesinin, Sovyet-Çin çatışmasıyla ilgili olarak, bir tarafça kabul, diğer tarafça red edildiğini sanmaktadır. Bu kişilere göre, Sovyetler bu ilkeyi savunurken, Çin ona karşı çıkmaktadır.. Dedikodular düzeyinde bir sosyalizm bilgisiyle, sosyalizmin en temel meseleleri üzerinde ahkâm kesenlerin bu cahilliğine şaşmamak gerekir. Ancak böyle durumlar gözönüne alınarak, yani kafası karışık kişilerin az olmadığı hesaba katılarak, tartışmalarda bazı basit bilgilerin de tekrarında yarar vardır..

Bilindiği üzere, değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin barış içinde bir arada yaşamasıyla ilgili ilkeyi, 1917 devriminden sonra ilk kez Lenin ortaya atmıştır. Bu, kapitalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki ilişkileri kapsar.

Bu ilke, kapitalist ülkelerin barış içinde birarada yaşamaları biçiminde yorumlanamaz ve yine bu ilke, sömürgecilerle ezilen uluslar, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki ilişkilere uygulanamaz.

81 partinin imzaladığı Moskova Bildirisi'nde de barış içinde bir arada yaşama ilkesi benimsenmiş ve şöyle denmiştir :

«Barış içinde birarada yaşama koşulları içinde, kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelelerinin gelişimi yararına, sömürge ve bağımlı ülkeler halklarının ulusal kurtuluş hareketleri yararına uygun olanaklar ortaya çıkar. Buna karşılık, devrimci sınıfın ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin başarıları da, barış içinde birarada yaşamanın güçlendirilmesine yardımcı olur.»

Çin liderleri de elbette, barış içinde birarada yaşama ilkesine karşı değildirler. ÇKP organı Halkın Gazetesi'nin 15 Aralık 1962 sayısında şöyle deniyor :

«Bütün sosyalist ülkeler halkları ve bütün dünya halkları gibi, Çinliler de barışseverdirler. Çin her zaman barışçı bir dış politika izlemiştir. Biz, uluslararası gerginliğin giderilmesi ve dünya barışının sağlanması için azimle ve yılmadan savaştık. Çin, Barış İçinde Birarada Yaşamanın Beş İlkesi'nin ortaya atılmasına önyak olan bir ülkedir. Biz, ayrı sosyal sistemlere sahip ülkelerin Beş İlke'ye uygun biçimde barış içinde birarada yaşamalarını sürekli olarak savunduk, uluslararası uyuşmazlıkların görüşme yoluyla çö-

zümlemesini savunduk ve kuvvete başvurulmasına karşıkoyduk.»⁽¹⁾

Ne var ki Çinli liderler, barış içinde birarada yaşama ilkesinin yorumunda Sovyet liderlerinden ve diğer birçok sosyalist ülkenin liderlerinden ayrılmışlardır. Onlar, SBKP'nı, barış içinde birarada yaşama ilkesini, politikasının genel çizgisi haline getirmekle itham etmişlerdir. Onlar, SSCB'ni ve diğer birçok sosyalist ülkeyi bununla ve barışçı yoldan kapitalizmden sosyalizme geçişi genel çizgi haline getirmekle suçluyor ve bunun, ezilen ulusların kurtuluş savaşlarını, kapitalist ülkeler işçi sınıfının devrimci sınıf mücadelesini reddetmek olduğunu söylüyorlar. ÇKP Merkez Komitesi, sözkonusu mektubunda şöyle diyor :

«Lenin'in barış içinde birarada yaşama ilkesi çok açıktır ve herkesçe rahatça anlaşılabilir. Barış içinde birarada yaşama, sosyal sistemleri değişik devletler arasındaki bir ilişkiyi belirtir ve kişinin keyfine göre yorumlanamaz. Hiçbir zaman, ezilen uluslarla ezen uluslar, ya da ezilen sınıflarla ezen sınıflar arasındaki ilişkilere uygulanacak kadar genişletilemez; ve hiçbir zaman, kapitalizmden sosyalizme geçişin asıl özü olarak gösterilemez; hele, barış içinde birarada yaşamamanın insanlığı sosyalizme götüren yol olduğu hiç ileri sürülemez. Çünkü sosyal sistemleri değişik devletler arasında barış içinde birarada yaşamayı uygulamak başka şey, çeşitli ülkelerdeki sınıf mücadelesi, ulusal kurtuluş mücadelesi ve kapitalizmden sosyalizme geçiş mücadelesiyse tümünden başka şeylerdir.

«Sosyalist devletlerin emperyalist devletlerle, şu ya da bu tür, görüşmelere girmeleri gereklidir. Sosyalist ülkelerin doğru politikalarına ve bütün ülkeler halklarının baskısına güvenerek, görüşme yoluyla bazı anlaşmalara varmak mümkündür. Ama sosyalist devletlerle emperyalist devletler arasında yapılması gerekli uzlaşmalar, ezilen halkların ve ulusların da onlara uymalarını, emperyalizm ve onun uşaklarıyla uzlaşmalarını gerektirmez. Hiç kimse, hiçbir zaman, barış içinde birarada yaşama adına, ezilen halkların ve ulusların devrimci mücadelelerinden vazgeçmelerini istememelidir.

«Sosyalist ülkelerin barış içinde birarada yaşama politikasının uygulaması, sosyalist kuruluş için barışçı bir uluslararası ortam yaratmak, emperyalist saldırı ve savaş politikalarını açığa vurmak ve emperyalist saldırı ve savaş güçlerini safdışı bırakmak bakımından yararlıdır. Ama sosyalist ülkelerin dış politikalarının genel çizgisi barış içinde birarada yaşamayla sınırlandırılırsa, o durumda, sosyalist ülkelerin kendi aralarındaki ilişkileri olsun sosyalist ülkelerle ezilen halklar ve uluslar arasındaki ilişkileri olsun, doğru

(1) Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 15

biçimde yürütme olanağı yoktur. Bu nedenle barış içinde birarada yaşamayı sosyalist ülkelerin dış politikalarının genel çizgisi yapmak yanlıştır.»

Çin liderleri böyle diyorlar. Ancak bütün bu suçlamalar haklı mıdır? Ve suçlamaların maddi kanıtları var mıdır? SBKP Merkez Komitesi, 16 Temmuz 1963 tarihli karşı mektubunda «Çinli arkadaşlar, bir kez, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve öteki marksist-leninist partilere, hiç söylemedikleri ve bu partiler için tümüyle yabancı olan görüşler yakıştırıyorlar,» deniyor ve barış içinde birarada yaşamayla ilgili olarak şunlar söyleniyor :

«Barış içinde birarada yaşama koşulları içinde, proletaryanın sınıf mücadelesinde, ve halkların ulusal kurtuluş mücadelesinde, son yıllarda önemli zaferler kazanıldı. Dünya devrimci süreci başarıyla gelişmektedir.

«İşte bunun içindir ki, sosyal sistemleri değişik devletlerle barış içinde birarada yaşama mücadelesini, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı bağımsızlık ve sosyalizm için yürütülen devrimci mücadeleden ayırmak, Çinli arkadaşların yaptığı gibi onları aynı sıraya koymak olur, barış içinde birarada yaşama ilkesini boş bir söze indirgemek olur, emperyalizme karşı barış için ve barış içinde birarada yaşama için gerekli olan kararlı mücadeleyi savsaklamak olur. Bu da ancak emperyalistlerin işine yarar.

«Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, 14 Haziran tarihli mektubunda, komünist partilerini, sosyal sistemleri değişik devletlerle barış içinde birarada yaşamayı, sömürenlerle sömürülenler arasındaki, ezen sınıflarla ezilen sınıflar arasındaki, emekçi halkla emperyalistler arasındaki ilişkilere dek yaymakla suçlamaktadır. Bu, sermayeye karşı sınıf savaşlarında proletaryaya öncülük eden ve daima devrimci mücadeleyi, emperyalizme karşı sınıf mücadelelerini destekleyen kardeş partilere yöneltilmiş gerçekten korkunç bir suçlama ve bir iftiradır.

«Çin Komünist Partisi liderleri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve öteki kardeş partilere karşı hareketlerinde böyle zayıf kanıtlara dayanarak her türlü hileye başvurdular. Kendi buluşları olan tümünden dayanaktan yoksun görüşleriyle bize isnatlara başladılar, sonra da, ortaya koyduğumuz bu fikirlerimize karşı, bize karşı tavrı olarak suçlamalara giriştiler. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve öteki kardeş partilere karşı açıkça, devrimden caymış ve barış içinde birarada yaşamayı sınıf mücadelesinin yerine koymuş olmak gibi, tümüyle saçma savlar ileri sürdüler.

«Ülkemizde her politik çevrede çok iyi bilinir ki, biz barış içinde birarada yaşamadan yalnızca sosyalist ülkelerin kapitalist ülkelerle olan devletlerarası ilişkilerini amaçlarız.

«Barış içinde birarada yaşama ilkesi, elbette kapitalist ülkelerdeki karşı sınıflar arasındaki ilişkilere hiçbir biçimde uygulanamaz; bunu işçi sınıfının burjuvaziye karşı sınıf çıkarları için yaptığı mücadeleye, ezilen halkların sömürgecilere karşı mücadelesine uygulamak mümkün değildir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi ideolojik alanda barış içinde birarada yaşamaya kesinlikle karşıdır. Bu basit gerçeği, kendisini marksist-leninist bilen herkesin çok önceleri öğrenmiş olması gerekir.»

Görüldüğü üzere Sovyetler Çinlilerin suçlamalarını kesin bir dille reddetmişlerdir. İki taraf ta birbirini, bu konuda 1957 ve 1960 ortak bildirilerinden sapmakla, bu bildirilerdeki görüşleri tek yanlı yorumlamakla ve tahrif etmekle suçlamışlardır. Çinli liderlerin suçlamalarına karşı, Sovyet liderleri de onları, barış içinde bir arada yaşama ilkesine özünde inanmamakla dünyada gerginliği arttırıcı, maceracı bir politika izlemekle suçlamışlardır. Suçlamaların gerçeklik derecesinin en iyi ölçütü, kanımızca, pratik hayattır. Örneğin pratikte Sovyetler Birliğinin ve onunla birlikte suçlanan diğer sosyalist ülkeler partilerinin ulusal kurtuluş mücadeleleriyle, kapitalist ülkeler işçi sınıfının ve diğer emekçi halk yığınlarının sınıf sömürüsüne karşı verdikleri mücadelelerle ilgili tavırları nedir? Onlar bu mücadeleleri desteklemekten kaçınmakta veya onları yatıştırmaya, engellemeye mi çalışmaktadırlar? Dünyada gerginliğin azaltılması ve barış uğrunda çabalar, sınıf mücadelesinin ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin artık önemsenmemesi anlamına mı gelmektedir? Ortada böyle birşey olmadığı açıktır. Çinli liderler bunun açık kanıtlarını vermemişlerdir. Onlar bu konuda, Hint-Çin sınır çatışması ve 1962'deki Küba buhranı sırasındaki Sovyet tutumunu örnek göstermektedirler. Oysa Sovyetler Birliği 1962'deki «Karaip Buhranı» sırasında son derece enerjik davranmış ve Amerikan emperyalistlerinin Küba'ya müdahalesini engellemiştir. O günden bu yana da Kübada sosyalizmin kuruluşu başarıyla devam etmektedir. Bu olay sırasında Sovyetler Küba'ya yerleştirdikleri nükleer silâhları geri çekmişlerdir. Ama bu, Amerikan emperyalistlerinin Küba'ya müdahale etmeme taahhütlerinden sonra olmuştur; ve bu silâhların oraya götürülmesinden amaçlanan da zaten buydu; bu nedenle de emperyalizm karşısında bir geriçekilme sayılamaz. Çin-Hint sınır çatışmasına gelince, bu çatışma sırasında, Hindistan'ın nisbeten tarafsız politikasını değiştirmemesi, emperyalizmin kucağına düşmemesi amacıyla da olsa, Sovyetlerin tarafsız kalmaları, hatta sözle Çin'i kinamaları tartışılabilir. Ancak bundan, Sovyetlerin

Çin'e karşı hasmane bir tavır takındıkları sonucu da çıkarılmaz.

Kaldiki, Çin ve Sovyet yöneticileri arasında sözkonusu görüş ayrılıkları uç verdiğinden bu yana, dünyada birçok ulusal kurtuluş mücadelesi yer almış ve Sovyetler Birliği, büyük askeri, ekonomik, politik gücüyle başta olmak üzere, sosyalist ülkeler bunların yanında olmuştur. Bunun en açık örneği de, uzun yıllar süren ve birçok kez çok ileri boyutlara varıp uluslararası ilişkileri gergin duruma getiren Vietnam Savaşıdır. Vietnam Savaşının başarısı, hiç kuşkusuz en başta, kahraman Vietnam halkının yılmak bilmeyen büyük cesaretiyle, fedakârlıklarıyla sağlanmıştır. Ancak dışına kadar silâhlı ve atom bombası hariç en korkunç savaş silâhlarını ve yöntemlerini kullanan Amerikan Emperyalizmi karşısında, Sosyalist ülkelerin büyük askeri, ekonomik yardımları ve politik destekleri olmasaydı bu başarıyı sağlamak ta kolay olmayacaktı. B-52 ağır bombardıman uçaklarını, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti üzerinde rahat dolaştırmayan araçlar, Sovyetlerin sağladığı son model uçaksavarlardı. Hiç kuşkusuz, ABD emperyalistlerini dize getiren güçlerden biri de, onları dünya çapında kuşatan, tecrit eden halkların barışçı çabaları, protestoları idi. Öyleki demokratik-barışçı kitlelerin gösterileri bizzat Amerikan toplumunu sarmış, Beyaz Saray'ın önüne uzanmıştı. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin ve bu arada bizzat Çin'in, Vietnam halkına sağladıkları politik desteğin önemi küçümsenebilir mi? Vietnam savaşını, salt Vietnam halkıyla ABD emperyalistleri ve onların uşakları arasında görmek besbelli ki yanlış olur. Bu savaşta en büyük fedakârlıkları, acıları Vietnam halkı da çekmiş olsa, o, ölçülemez kayıplar da verse, açıktır ki bu dünya ölçüsünde bir savaştı ve bir bakıma heryerde, bizzat Amerika'nın kendi içinde veriliyordu. Vietnam halkına gönderilen her ilâç paketi, ABD emperyalistlerini sıkıştıran her gösteri, basında Vietnam halkından yana çıkan her yazı bu savaşın dünya ölçüsünde bir parçasını oluşturuyordu.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin ve işçi sınıfı partilerinin ulusal kurtuluş mücadelelerine sağladıkları destek besbelli bu örnekle sınırlandırılmaz. Her somut olayda bu destek açık olarak görülmektedir. Bu destek, ABD emperyalistlerinin Ortadoğu'daki uzantıları İsrail siyonistlerine karşı Filistin halkına ve diğer Arap halklarına; sömürgecilere karşı amansız bir mücadele veren Angola, Mozambik, Gine ve diğer Afrika halk-

larına; emperyalizme ve yerel gericiilere karşı mücadele veren Latin Amerika halklarına sağlanmaktadır. Bütün bunlar gözler önündeyken Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin ulusal kurtuluş mücadelelerini önemsemedikleri, emperyalizm ve sömürgecilikle ezilen halklar arasındaki mücadeleyi istemeyip onların barış içinde birarada yaşamasını istedikleri nasıl iddia edilebilir?

Ulusal kurtuluş savaşları için sözkonusu olan şey elbette kapitalist ülkelerde verilmekte olan sınıf mücadelesi için de sözkonusudur. Sosyalist ülkelerin emperyalist ülkelerle barış, silâhsızlanma ve benzer konularda yaptıkları görüşmeler, açıktır ki, kapitalist ülkeler işçi sınıflarının mücadelesinin gevşetilmesi veya önemsenmemesi diye nitelendiremez. Ancak bunun tersi doğru olabilir. Çünkü barış ve silâhsızlanma yönünde yürütülen çabalar, çıkarları uluslararası gerginliklerin sürdürülmesine ve silâhlanmanın kışkırtılmasına bağlı olan emperyalistlerin maskesini düşürür, onları geniş halk yığınlarından tecrit eder. Zaten Çinli yöneticiler de bu tür görüşmelerin ve uzlaşmaların gereğini inkâr etmiyorlar. Onlar, sınıf mücadelesinin ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin barış içinde birarada yaşama ilişkisine feda edilmemesi gerektiğini söylüyorlar. Bunu herkes te böyle kabul ediyor zaten. Ancak Çinli liderler, Sovyetler Birliği Komünist Partisini ve diğer birkısım partileri bununla suçlarken, bunun maddi kanıtlarını da verememişlerdir.

Savaş ve Silâhsızlanma Konusu

Barış içinde birarada yaşamayla yakın ilişkisi bulunan savaş ve silâhsızlanma konusu da Çin ve Sovyetler arasındaki başlıca tartışma konularından biri olmuştur. Bu tartışmalar sırasında Çinli liderler, dünyada gerginliği arttırmakla, barış için çabaları baltalamakla, bir dünya savaşını istemek gibi «maceracı» eğilimlerle suçlanmışlardır. Çinli liderler bunu reddediyorlar. 1963 tarihli mektupta şöyle deniyor :

«Dünya halkları oybirliğiyle yeni bir dünya savaşının önlenmesini istiyorlar. Ve yeni bir dünya savaşını önlemek mümkündür.»

Çinli liderler, dünya barışının savunulması için sosyalist devletlerin emperyalist devletlerle görüşmeler yapmalarını ve bazı uzlaşmalara varmalarını doğal buluyorlar :

«Dünya barışının savunulması mücadelesi süresince, şu ya da bu konu üzerinde, emperyalist ülkelerin hükümetleriyle ve Ameri-

ka Birleşik Devletleri hükümetiyle, uluslararası gerginliği azaltmak amacıyla görüşmelere girmek, bir çeşit uzlaşmaya varmak ve bazı anlaşmalara ulaşmak gereklidir.»⁽¹⁾

1960 Moskova Bildirisi'nde de şöyle deniyor :

«Dünya savaşı önlenabilir; sosyalizmin yeryüzünde tam zafere ulaşmasından önce de, kapitalizmin dünyanın bir kesiminde kaldığı durumda bile, dünya savaşının toplum yaşamından çıkarılması gerçekten mümkündür.»

O halde tartışma neyin üzerinde olmaktadır? Çinli liderler, Sovyetleri ve diğer bazı partileri şunlarla suçlamaktadırlar :

a) Dünya barışının sağlanması mücadelesinde, sosyalist ülkelerin, kapitalist ülkeler işçi sınıfının, ulusal kurtuluş mücadelesi veren ülkeler halklarının ve diğer tüm barışsever, demokratik halk kitlelerinin emperyalizme karşı güçbirliği ve mücadelesinden çok; sosyalist ülkelerin emperyalist ülkeler yöneticileriyle üst düzeyde yaptıkları görüşmelere dayanmak ve «emperyalistlerin iyi niyetine güvenmek»;

b) Emperyalizm ve kapitalizm yeryüzünden kalkmadan, yani ulusal ve sınıfsal sömürü son bulmadan, savaşın ortadan kalkabileceğine inanmak; böylece savaşların sınıf niteliğini görmemek;

c) Haklı ve haksız savaşlar arasında bir ayırım yapmadan tüm savaşlara karşı çıkarak «burjuva pasifizmi»ni takınmak. Ezilen ulusların ve kapitalist ülkeler işçilerinin, sömürgecilere ve burjuvaziye karşı haklı savaşlarına da, dünya savaşına yolaçar ve uluslararası gerginlik yaratır endişesiyle karşı çıkmak; böylece halkların temel çıkarlarına karşı bir tavır takınmak, hatta «ihanet» etmek...

Çinli liderlerin suçlamaları böyledir ve görüldüğü üzere bunlar son derece ağır suçlamalardır. Yine Çinli liderler, Sovyetler'i, emperyalistlerin nükleer şantajından «korkarak» teslimiyetçi bir tavır takınmakla, Lenin'in savaş ve barış konusundaki tezlerini eskimiş sayarak onlara sırt çevirmekle suçlamaktadırlar. Çinli liderler, bir dünya savaşının, ancak emperyalizme karşı «dişe-diş» bir mücadele ile önlenebileceğini söylüyorlar ve bir dünya savaşı çıkması halinde, «emperyalizmin yıkıntıları üstünde parlak bir geleceğin kurulacağını» belirtiyorlar.

(1) Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 41-42

Dünya barışının sağlanması için en başta sosyalist ülkelerin ve dünyadaki tüm devrimci, barışsever güçlerin ortak mücadelesinin gerektiği; emperyalistlerin saldırgan niteliğinin devam ettiği ve onların iyi niyetine güvenilemeyeceği elbette doğrudur. Haklı ve haksız savaşları birbirinden ayırmak da doğrudur. Elbette savaş politikanın bir uzantısıdır ve emperyalistlerin politik amaçları ve çıkardıkları savaşlarla ezilen halkların ve işçi sınıfının politik amaçlarını ve yürüttükleri savaşları birbirinden ayırmak gerekir. Emperyalizm ve kapitalizm, yani sömürü yeryüzünde varolduğu sürece; bugünkü dünya şartlarında, dünya sosyalist ve barışsever güçlerinin çabalarıyla bir dünya savaşı önlenile bile; yer yer emperyalistlerin kışkırttığı mevzii savaşların, sömürgeciliğe ve kapitalizme karşı ulusal kurtuluş ve işçi sınıfı mücadelelerinin devam edeceği doğrudur elbette ve hayatın kendisi de bunu doğrulamaktadır. Bütün bunlar doğrudur; ama Çinli liderlerin suçlamalarının doğruluk derecesi nedir? Çinli liderlerin suçladıkları Sovyetler Birliği Partisi ve diğer bazı partiler gerçekten iddia edildiği gibi düşünüp öyle mi davranmaktadırlar?

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, 16 Temmuz 1963 tarihli karşı mektubunda şöyle diyor :

«Marksist-Leninistler sürekli bir barışı, emperyalist ülkelerden dilenmekle değil, devrimci marksist-leninist partileri biraraya getirmekle, tüm işçi sınıfını biraraya getirmekle, özgürlükleri ve ulusal bağımsızlıkları için savaşan halkları biraraya getirmekle, sosyalist devletlerin ekonomik ve savunma güçlerini biraraya getirmekle sağlarlar.»

SBKP'nin çizgisini açıklarken Nikita Kruşçev te şöyle söylüyordu :

«Emperyalizm ve sömürgecilik varolduğu sürece, ulusal kurtuluş mücadeleleri olacaktır. Bunlar devrimci mücadelelerdir; sömürgeci halklara bağımsızlıklarını gönül rızasıyla vermedikleri için, bu gibi mücadeleler yalnızca kabul edilmekle kalmazlar, hatta bunların önüne de geçilemez. Bu nedenle, halklar özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını ancak, silâhlı mücadele de içinde olmak üzere, mücadele yoluyla kazanabilirler.»

Nükleer silâhların kullanılacağı bir dünya savaşı sonrasında «kurulacak parlak gelecek»le ilgili olarak ta Sovyet mektubunda şöyle denmektedir :

«Çinli arkadaşlara bir nükleer-roket dünya savaşının geride bırakacağı «yıkıntılar»ın nasıl bir şey olduğunu imgeledikleri sorulabilir.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi —bu konuda partimizin ve halkımızın tümünün bizi desteklediğine inanıyoruz— Çin liderlerinin yüz milyonlarca insanın ölüsü üstünde yaratılmış «bin kez daha yüksek bir uygarlık» görüşlerini paylaşamaz. Bu tür görüşler, Marksizm-Leninizm fikirleriyle apaçık bir çelişki içindedir.

«Çinli arkadaşlara emperyalizmi yerlebir etmek için hangi yolları önerdikleri sorulabilir. Biz, emperyalizmin ve kapitalizmin tümüyle yok edilmesi için direniyoruz. Biz kapitalizmin kaçınılmaz yıkılışına yalnızca inanmakla kalmıyoruz, aynı zamanda, bunun sınıf mücadelesiyle en kısa zamanda gerçekleşmesi için de her şeyi yapıyoruz.

«Bu tarihi sorun üzerinde kararı kim vermelidir? Kuşkusuz herkesten önce, marksist-leninist partinin öncülüğünde, işçi sınıfı ve her ülkenin emekçi halkları.

«Çinli arkadaşlar bir başka şey öneriyorlar: «Yerle bir edilen emperyalizmin yıkıntuları üzerinde», bir başka deyişle, savaşın patlaması sonucu olarak, doğrudan doğruya «parlak bir gelecek kurulacak» diyorlar. Bu fikre katılırsak, o durumda, barışı güçlendirici mücadeleye, barış içinde birarada yaşama ilkesine gerçekten gereksinim duyulmaz.

«Böylesine maceracı bir yolu doğru bulmayız; bu marksizm-leninizmin niteliğiyle çelişir.»

Silâhsızlanma ve «savaşın kaçınılmazlığı» konusunda da Sovyet mektubunda şöyle denmektedir :

«İnsanlık silâh yarışının pençesinde boğulurken, emperyalistler nükleer silâhları yığarak insanlığı bir dünya savaşı cehennemiyle tehdit ederlerken, marksistler kollarını bağlayıp sosyalizmin tüm dünyada zaferine ulaşmasını mı beklemelidirler?

«Hayır. Bu, zamanın zorlayıcı çağırısı karşısında suç teşkil eden bir hareketsizlik olur.

«Bu gerçek uzun süredir, halklara karşı sorumluluk duyan ve yıllardır nükleer silâhların patlatılması, denemelerinin durdurulması için, tam bir genel silâhsızlanma için, inatla ve kararlılıkla mücadele eden gerçek marksist-leninistlerce anlaşılmıştır; onlar bu mücadeleyi sürdüreceklendir.

«Biz, barış için mücadele ederken, genel silâhsızlanma şiarını ortaya atarken, halkların canalıcı çıkarlarından hareket ediyoruz, çağdaş durumu hesaba katıyoruz ve zorluklara gözümüzü kapamıyoruz.

«Emperyalistler silâhsızlanma anlaşmasını geciktirmek ve bozmak için elbette ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Böylece kazanmaya çalışıyorlar. Zenginleşmek ve kapitalist ülkelerdeki halk yığınlarını korku içinde tutmak için silâhlanma yarışını kullanıyorlar. Ama biz kendimizi akıntıya mı bırakmalıyız, emperyalizmin dümen suyunu izlemeli ve barış için mücadelede, silâhsızlanma için mücadelede bütün güçleri seferber etmeyi red mi etmeliyiz?

«Hayır. Bunu yapmak, saldırgan güçlere, militaristlere ve emperyalistlere teslim olmaktır. Biz, işçi sınıfının, bütün ülkelerin emekçilerinin savaşı önleyeceklerine, emperyalist hükümetlere silâhsızlanmayı zorla kabul ettireceklerine inanıyoruz. Bunun için onlar her şeyden önce, kendi güçlerini anlamalı ve birleşmelidirler.

«Emperyalizme ve savaş güçlerine karşı dünya işçi sınıfının örgütlenmiş gücünün karşıkoyması zorunludur. İşçi sınıfının şimdi, emperyalizme karşı sosyalist ülkelerin maddi gücüyle ve savunma gücüyle desteklenme olanağı vardır. Emperyalizm sultasının bölünmez olduğu zamanlar geçmiştir. Durum, 1917 Ekim Devrimi'nin ülkemizin yalnız olduğu ve bugünkünden daha zayıf olduğu ilk on yıllık dönemiyle karşılaştırılınca da görülür ki, belli bir biçimde değişmiştir.

«Dünyadaki güçler dengesi günümüzde tümüyle değişik bir biçim almış bulunuyor. İşte bunun içindir ki, şimdi, savaşın kaçınılmazlığını ileri sürmek, sosyalizm güçlerine karşı güven yokluğuna, umutsuzluğa ve bozgunculuğun ruh hâline düşüldüğünü gösterir.»

Görüldüğü üzere Çin liderleri, barış içinde birarada yaşama, barış ve savaşla ilgili konularda, militanca bir tavırla, marksist-leninist ilkeleri çokça tekrarlamakta ve bunların savunulmasını istemektedirler. Bu tavır, özellikle genç insanların heyecan ve coşkularına uygun düşmektedir. Ve gerçekten marksist-leninist ilkelerin savunması ve bu doğrultuda bir çabayı oluşturduğu sürece kınanacak tarafı yoktur; aksine sevinilecek bir davranış olurdu bu. Ancak bütün bu heyecan verici sözler ve tekrarlar, başka partileri, başka sosyalist ülkeler yöneticilerini, son derece haksız suçlamaların bir aracı yapılırsa o zaman durum değişir.

Çinli liderlerin iddia ettikleri gibi Sovyet liderleri, barış ve silâhsızlanma uğrunda mücadele ederlerken, salt emperyalistlerin iyi niyetine mi güvenmektedirler? Onlar, sosyalist ülkelerin, ulusal kurtuluş mücadelesi veren halkların, kapitalist ülkeler işçi sınıfının ve diğer tüm demokratik tavırlı, barışsever yığınların emperyalizme karşı mücadelesini ve bu güçlerin birliğini küçümsüyorlar mı? Bunu küçümsemediklerini, aksine bu birliği, barış ve silâhsızlanma çabalarının temel şartı saydıklarını Sovyet liderleri, yukarıya aktardığımız sözlerinde de olduğu gibi, sık sık belirtiyorlar. Ve pratik te bunun böyle olduğunu gösteriyor.

Dünya devrimci ve barışsever güçlerinin emperyalizme karşı mücadelesi, besbelli ki yalnızca parlak ve heyecanlı sözlerle olmaz. Bu, somutta yürütülen mücadeleyle ispat edilir. Çağımızda, sosyalist ülkelerin, kapitalist ülkeler işçi sınıfının, ulusal

kurtuluş mücadelesi veren ve vermekte olan halkların, tüm barışsever, ilerici güçlerin birliğini oluşturmak, bu mücadeleleri tek tek ve bir bütün olarak güçlendirmek için elden gelen yapılmaktadır. Barış ve silâhsızlanma uğrunda çabalar, dünya ölçüsünde kitlelerin yürüttükleri kampanyalar, gösteriler ve türlü yöntemlerle canlılık ve güç kazanıyor. Ulusal kurtuluş mücadeleleri veren halklar, emperyalistlerin ve gericilerin hertürlü hilelerine, oyunlarına, silâhlı saldırılarına karşı, silâhlı ve silahsız yöntemlerle karşı koyuyor, onları geriletiyor ve alt ediyorlar. Sosyalist ülkeler, geniş askeri, ekonomik, politik ve kültürel güçleriyle, ezilen halkların, sömürülen sınıfların yanındadırlar. Ve böyle olduğu içindir ki emperyalistler barış ve silâhsızlanma için yapılan çağrılara kulak tıkıyamıyor, en azından masa başına oturmak ve sırasında bazı tavizler vermek, bazı geri adımlar atmamak zorunda kalıyorlar.

Çinli liderlerin söyledikleri gibi, bazı sosyalist ülkeler, en başta da Sovyetler Birliği liderleri, haklı ve haksız savaşlar ayrımını kaldırıp tüm savaşlara karşı çıkmakta ve böylece leninist ilkelere sırt mı çevirmektedirler? Bunun böyle olmadığını bizzat pratik hayat gösteriyor. Sovyet Halkının ve diğer sosyalist ülkeler halklarının Vietnam, Kamboçya halklarına, Allende Şili'sine, Küba'ya, Angola, Mozambik, Filistin halklarına ve ulusal kurtuluş mücadelesi veren diğer halklara sağladıkları büyük destek bunun kanıtıdır. Bir önceki bölümde söylediklerimizi tekrara lüzum görmüyoruz. Bu konuda gerçekler hiç te Çinli liderlerin suçlamalarını doğrulamıyor.

Ama savaş ve barış konusunda, özellikle de «savaşın kaçınılmazlığı» konusunda, Sovyet ve Çin liderleri arasında önemli görüş ayrılıkları olduğu da bir gerçektir. Çinli liderler, Lenin'in :

«... Bizim hedefimiz, insanlığın sınıflara bölünmesini yeryüzünden silerek, insanın insanı ve her bir ulusun başka ulusları sömürmesini yeryüzünden silerek, bütün savaş olasılıklarını zorunlu olarak ortadan kaldıracak olan sosyalist toplum düzenini kurmaktır.» sözlerini esas alarak, tüm dünyada sosyalizm gerçekleşinceye ve sınıflar ortadan kalkıncaya kadar, sömürücü sınıfların politikasının bir uzantısı olarak saldırgan savaşların; ezilen ulusların ve sınıfların politikasının bir sonucu olarak ta haklı savaşların devam edeceğini ve bu nedenle de o zamana kadar silâhsızlanmanın mümkün olmadığını, savaşların ise kaçınılmaz olduğunu söylüyorlar.

Herkes, çağımızda, emperyalizm saldırgan niteliğini korudukça —ki korumaktadır— bir dünya savaşı tehlikesinin bile varolduğunu kabul ediyor. Ve yine aklı başında herkes, emperyalistlerin böylesine korkunç bir macerasına meydan vermemek, insanlığı böylesine bir felaketten kurtarmak için barış uğrunda mücadelenin gereğine ve bir dünya savaşının önlenebileceğine inanıyor. Çinli liderler de buna inanıyorlar.

Üstelik çağımızda, 1917'lerden çok farklı olarak sosyalizmin lehine güçler dengesi büyük ölçüde değişmiştir. 1917 Ekim Devrimini izleyen yıllarda, tek sosyalist ülke daha yeni oluşmuşken, iç savaşla ve sosyalizmin kuruluşu ile uğraşırken, güçler dengesi hiç de bugünkü gibi olumlu değildi. Emperyalist ülkeler o dönemde, aralarındaki çelişkilerden dolayı birbirleri ile mücadelelerinde, bir çözüm şekli olarak savaşa başvurabilecekleri gibi, tek ve henüz gereğince güçlü olmayan sosyalist ülkeye karşı da bir saldırı savaşı düzenleyebilirlerdi. Nitekim de öyle oldu; Birinci Dünya Savaşının arkasından 20 yıl geçmeden İkinci Dünya Savaşını çıkardılar. Ancak aradan geçen zaman zarfında sosyalist dünya sistemi doğdu ve güçler dengesi sosyalizmin lehine döndü. Bugün sosyalist dünya sistemi, emperyalistlerin saldırıyı göze alamıyacakları büyük bir güçtür. Ulusal kurtuluş hareketleri emperyalistleri sürekli gerilemeye zorlarken ve yenilgiden yenilgiye uğrattırken, onların böyle bir savaşı göze almaları çılgınlık olur. Yine kapitalist ülkelerin barışsever halkları da savaş istemiyor ve emperyalist zorbaların etrafındaki çemberi daraltıyorlar. Üstelik İkinci Dünya Savaşı sonunda bulunan ve geliştirilen nükleer silâhlar, savaş tekniğinde çok önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Emperyalistler böyle bir savaşta kazanmayı umamazlar; sosyalistler ise insanlığı böyle bir savaş felaketine —sonuçta emperyalizm ve kapitalizm temizlene bile— uğratmak istemezler, Savaş, politikanın gerçekleştirilmesi için başvurulan bir araç olarak, çağımızda o kadar pahalı bir hale gelmiştir ki, artık büyük kapitalist ülkeler bile, kendi aralarındaki çelişmeleri çözmek için ona başvurmayı kolay kolay göze alamıyacaklardır. Örneğin bugün de emperyalist kamp ülkeleri arasında, tekeller arasında, önemli çıkar çekişmeleri; ekonomik, politik mücadeleler vardır. Ama bu çekişmelerden dolayı, hattâ çelişmelerin derinleştiği dönemlerde bile bir Amerika ile Fransa'nın, ya da İngiltere ile Almanya'nın veya kapitalist ülkeler gruplarının silâhlı savaşa tutuşacaklarını tahayyül etmek güçtür. Eskiden dünya ölçüsünde ve büyük devletler arasında da olağan olan savaş bugün artık o

kadar olağan değildir. Bu da değişen şartların yarattığı birşeydir.

O halde, 1917'den buyana değişen dünya şartlarını gözönüne almak ve marksist-leninist ilkeleri değişen koşullara uygulamak gerekmez mi?

Bugün yapılan budur. Değişen dünya koşullarında bir dünya savaşı kaçınılmaz değildir, savaşın önü alınabilir ve bunun için de mücadele edilmelidir. Bir dünya savaşı tehlikesine karşı işleri olurluna bırakmamak, barış uğrunda dünya halklarını örgütlemek, silâhsızlanma yönündeki çabaları ciddi ve kararlı olarak sürdürmek, dünya savaşını giderek tehlike olmaktan daha çok çıkaracaktır.

Silâhsızlanma şiarını ilk kez ortaya atan Lenin'dir. Bu, bir Sovyet önerisi olarak 1922 yılında, kısmî silâhsızlanma isteği biçiminde, Cenova Konferansına sunuldu. Aradan geçen elli yılı aşkın süre zarfında, ortamın, silâhsızlanma çabaları için daha da elverişli hale geldiği kuşkusuzdur.

Bir dünya savaşını önleme çabalarının yanısıra, emperyalistlerin, dünyanın şurasında ya da burasında, ezilen uluslara, hattâ sosyalist ülkelere (örneğin Kore, Vietnam ve Küba'ya) karşı girişebilecekleri mevzii saldırı savaşlarına karşı da mücadele etmek gerekir. Çağımızda bir dünya savaşının göze alınması ne kadar güçse, emperyalistlerin bu tür mevzii savaşlar çıkarmaları da o kadar mümkündür ve hayat bunu doğrulamaktadır. O halde savaşın önünün alınması ve tam ve genel bir silâhsızlanma bugünden yarına hemencecik gerçekleştirilecek bir şey de değildir. Ama güçlükler bu uğurda mücadele etmeyi de gereksiz hale getirmez. Nasıl ki Lenin de, 1922 yılında emperyalist ülkelere kısmî silâhsızlanma çağrısında bulunurken bunun kolayca gerçekleşmiyeceğini biliyordu. Ama hiç kuşku yok ki, insanlık, bu yöndeki kararlı çabalarıyla durmadan ileriye doğru mesafe alacak, emperyalist saldırganlığı ve silâhsızlanma yarışını kısıtlıyacak ve sonunda da tümünden ortadan kaldıracaktır.

Özetle söylersek, değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin barış içinde birarada yaşaması, barış ve silâhsızlanma uğrunda yürütülen çabalar, ulusal kurtuluş mücadelelerinin ve sınıf mücadelelerinin karşısında gibi gösterilemez. Çinli liderlerin, Sovyet Partisine yönelttiği leninist ilkelerden sapma ve 1960 bildirisini çığneme suçlaması gerçeğe uygun düşmemektedir. 1960 bildirisinde bu konuda şöyle deniyor:

«Devletlerin barış içinde birarada yaşaması, revizyonistlerin iddia ettiği gibi sınıf mücadelesinin terkedildiği anlamına gelmez. Aynı sosyal sistemlere sahip devletlerin birarada yaşaması, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki sınıf mücadelesinin bir biçimidir.»

Kapitalizmden Sosyalizme Barışçı Geçiş Sorunu

Uluslararası sosyalist hareketteki önemli tartışma konularından biri de kapitalizmden sosyalizme geçiş yöntemleri üzerinde olmuştur. Bu tartışmalar, örneğin bizim ülkemizde, sempatanlar ve gençler arasında, çoğu zaman yanlış, kaba bir şekilde yansımaktadır. Bazı kişiler de böyle yansıtmayı, bu konudaki görüş ayrılıklarını, yorum farklarını çarpıtmayı özellikle yapmaktadırlar. Örneğin çoğu kişi, kapitalizmden sosyalizme barışçı geçiş yönteminin yeni bir iddia olduğunu, bunu Sovyet Partisinin ileri sürdüğünü ve yalnız bu yönteme inandığını, Çinlilerin ise barışçı yoldan geçişe tümenden karşı olup yalnızca barışçı olmayan geçiş yolunu savunduğunu sanmaktadırlar.

Oysa kapitalizmden sosyalizme barışçı yoldan bir geçişin söz konusu olabileceği daha Marx ve Engels tarafından söylenmişti. Ama bunun güç olduğunu, burjuvazinin kendi rızasıyla iktidarı terketmeye yanaşmayacağını da belirtmişlerdi. Lenin'de, belli şartlarda bunun mümkün olabileceğini söylemiş; ancak, «devrimler tarihinde pek seyrek rastlanacak» bir fırsat olduğunu da belirtmiştir.

Hiç kuşkusuz, burjuvazi, demokratik kurallara saygı gösterdiği sürece, işçi sınıfı ve diğer emekçiler, zor yöntemlerine başvurmadan, buna lüzum görmeden, sosyalizmi barışçı yollardan kurabilirler; kapitalist sistemi sosyalizme dönüştürebilirler. Burjuvalar ve tüm gericiler, işçi sınıfını, sosyalistleri, şiddet kullanmaya düşkünlükle, kan dökücü olmakla suçlamışlar; sosyalizmin barışçı yoldan kurulmasının mümkün olmadığını, çünkü halk çoğunluğunun sosyalistleri hiçbir zaman iktidara getirmeyeceğini iddia etmişlerdir. Elbette bütün bunlar yalandır. Burjuvalar ve diğer gericiler, bu iddialarla kitleleri sosyalizmden yüz çevirmeye, onu bir şiddet hareketi gibi göstermeye çabalamaktadırlar. Oysa işçiler ve diğer emekçiler her toplumda nüfusun büyük çoğunluğunu oluştururlar. Sosyalistler halkın büyük çoğunluğunun güvenini kazanabilir, iktidara gelebilir ve şiddete lüzum görmeden sosyalizmi kurabilirler. Çünkü sosyalizm ezici halk çoğunluğunun çıkarıdır. Ancak bunu önleyen burjuvaların kendileridir. Zor yöntemlerine başvuran ve böylece işçi sınıfını da aynı

yöntemleri kullanmaya mecbur eden bizzat onlardır. Şiddet hiçbir zaman işçi sınıfının amacı değildir. Kan dökülmesi, insanların büyük acılar çekmesi sosyalizm ülkelerine yabancısıdır. Ancak burjuvazinin bizzat kendisi demokratik kuralları çiğnediği, bu kurallara, yalnızca kendi çıkarlarını koruduğu zaman saygı gösterdiği ve işçi sınıfına iktidar yolunu açtığı zaman tahammül etmediği; işçi sınıfının ve diğer halk yığınlarının iktidar yolunu, zora ve şiddete başvurarak kapattığı için devrimlerde kan dökülmesine ve insanların büyük acılar çekmesine yol açılmaktadır. Şimdiyedek hep böyle olmuştur.

Bu nedenle, sosyalistler, kapitalizmden sosyalizme barışçı yoldan geçişi reddetmezler. Ama burjuvazinin gönül rızasıyla bu işe razı olmayacağını da bilirler ve onun işi zora dökmesinin her zaman mümkün olduğunu hesaba katarak, mücadelenin diğer biçimlerine de hazırlıklı olurlar.

1960 Bildirisinde de kapitalizmden sosyalizme barışçı ve barışçı olmayan yollardan geçilebileceği belirtilmiştir. Kuşkusuz bu, her ülkenin somut şartlarının belirliyeceği birşeydir.

Tartışma, Çinli liderlerin İtalyan Komünist Partisini ve diğer bazı partileri, kapitalizmden sosyalizme barışçı yoldan geçişi başlıca ilke haline getirmekle, umutları yalnızca bu yönetime bağlamakla ve bu tutumu tüm partiler için genelleştirmeye çalışmakla suçlamalarından doğmuştur. ÇKP 1963 tarihli mektubunda şöyle diyor:

«Komünistler, sosyalizme geçişi barışçı yollarla sağlamayı her zaman yeğ tutarlar ama, barışçı geçiş, uluslararası komünist hareket için dünya ölçüsünde yeni bir stratejik ilke olarak ortaya atılabilir mi?»

«Proletarya partisi kendisini iki olasılığa göre hazırlamalıdır; devrimin barışçı gelişimi için hazırlanırken, barışçı olmayan gelişimi için de tam olarak hazırlanmalıdır.

«Proletarya partisi bu hazırlıklarını yapmazsa, proletaryanın devrimci iradesini kötürüm eder, kendisini ideolojik bakımdan silâhsızlandırmış olur; ve politik bakımdan olsun, örgütsel bakımdan olsun, hazırlıksız olarak tamamen pasif bir duruma düşer; bunun sonucuya proletaryanın devrimci davasını mezara gömmektir.»

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesinin karşı mektubunda ise bu konuda şöyle deniyor:

«Herkesçe bilinir ki, Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve öteki marksist-leninist partiler, Moskova toplantısı belgelerinde ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin programında da belirtildiği gibi,

sosyalizme geçişte, barışçı olan ve barışçı olmayan iki olasılıktan hareket etmektedirler. Buna karşın Çinli arkadaşlar, partimizin ve öteki kardeş partilerin yalnızca barışçı yolu kabul ettiklerini inatla ileri sürüyorlar.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, 30 Mart 1963 tarihli mektubunda, bu konudaki tutumunu şöyle özetlemiştir:

«İşçi sınıfı ve onun öncüsü marksist-leninist partiler, sosyalist devrimi iç savaş olmaksızın barışçı bir yolla gerçekleştirmeye çaba gösterirler. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi işçi sınıfının, tüm halkın ve ülkenin ulusal çıkarlarının yararınaadır.

«Aynı zamanda, devrimin gelişme yollarının seçimi yalnızca işçi sınıfına bağlı değildir. Sömüren sınıflar halka zor kullanırlarsa, işçi sınıfı iktidarı almak için barışçı olmayan yolları kullanmaya zorlanmış olacaktır. Her şey, özel koşullara, ülke ve dünya arenasında sınıf güçlerinin dağılımına bağlıdır.

Sovyetlerin 16 Temmuz 1963 tarihli mektuplarında Çin'li liderlere, bu konuda şu suçlamalar yöneltiliyor :

«Çinli arkadaşlar devrim ruhunun asıl ölçütünü, her zaman, her şeyde ve her yerde silâhlı bir ayaklanma olarak görüyorlar. Böylelikle, Çinli arkadaşlar, sosyalist devrimin zaferi için barışçı mücadele yollarının kullanılabileceğini görmezlikten geliyorlar.»

Yukarıya aldığımız metinlerden de anlaşılacağı üzere, iki taraf da birbirlerini, soruna tek yanlı bir yaklaşım içinde olmakla suçluyorlar. Ancak ne Sovyetler, ne de Çinliler, barışçı veya barışçı olmayan yollardan herhangi birini reddetmiyorlar. Yalnız, Sovyetler'in, bu yollardan birinin ya da diğerinin kullanılmasının «özel koşullara, ülke ve dünya arenasındaki sınıf güçlerine» bağlı olduğunu belirtmelerine karşılık, Çinlilerin barışçı olmayan yolu pek de önemsemedikleri anlaşılıyor. Onlar bu yola, ancak ender rastlanabilecek bir imkân olarak bakıyorlar.

Barışçı yoldan kapitalizmden sosyalizme geçiş üzerinde düşünceler, son 15-20 yılda oldukça yoğunlaşmıştır. Bunda, Batı Avrupa ülkelerindeki işçi sınıfı partilerinin tutumunun büyük etkisi var. Örneğin İtalyan, Belçika, Fransız partileri, ayrıntılar bakımından aralarında görüş farkları da olsa, kendi ülkelerinin somut şartlarının, barışçı yoldan kapitalizmden sosyalizme geçiş için elverişli olduğunu söylüyorlar. Sosyalist devrim için, barışçı geçiş yöntemlerinin kendi ülkelerinde daha da geçerli olacağını savunuyorlar. Fransa, İtalya gibi ülkelerde işçi sınıfı partilerinin politik yaşamda kendilerini kabul ettirmiş olmaları, kitlelerden sağladıkları büyük destek ve burjuva demokrasininin bir ölçüde

istikrarlı oluşu, emekçi kitlelerdeki eğilimler gözönünde tutuluyor. Bunun yanı sıra, son 50 yıl içinde, dünya ölçüsünde güçler dengesinin sosyalizmden yana değişmesi, sosyalist devletlerin ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda sağladıkları büyük başarılar; soğuk savaşın, sosyalizm düşmanı propagandaların kitleler üzerindeki etkinliğinin giderek kırılması da, bu ülkelerde, barışçı yoldan sosyalizme geçiş için, uygun ortamlar yaratan gelişmeler sayılıyor.

Barışçı yoldan sosyalizme geçiş, diğer bir deyişle sosyalist devrimin başarılması, koşullar bunun için elverişli olsa da, açıktır ki burjuvazinin gönül rızasıyla, tasvibiyle olmaz. Bu, bazılarının sandığı gibi, burjuvaziyle işçi sınıfının karşılıklı demokratik jestleriyle gerçekleşecek birşey değildir. O belli koşullarda bile, kapitalizmden sosyalizme geçiş, ancak çetin bir mücadele ile gerçekleştirilebilir. Burjuvazi, iktidarı vermemek için elbette, her türlü imkânı kullanacak, hattâ zora da başvurmak isteyecektir. Ancak güçler dengesinin işçi sınıfından yana ağır basması, işçi sınıfının ve diğer emekçi halk kitlelerinin, burjuvazinin manevra imkânlarını zorlaştırmaları, burjuvazinin zora başvurusunun bir sonuç vermeyeceğinin belli olması veya bu tür denemelerin boşa çıkartılması halinde, bir iç savaşa yolaçmadan iktidarın işçi sınıfına geçmesi ve sosyalizmin gerçekleştirilmesi mümkün olabilir. Barışçı geçiş yolundan kastedilen budur. Bu çetin bir sınıf mücadelesi demektir ve bazılarının iddia ettikleri gibi sınıf mücadelesinin terki ile burjuvazinin iyi niyetine güvenmek değildir.

Bizzat kapitalist ülkelerdeki burjuva demokrasisi ve emekçilerin yararlandıkları birçok demokratik haklar bile ancak bu güç dengesiyle korunabilmektedir ve bazan bu yöntemlerle sağlanmıştır. Herşeyi burjuvazinin merhametine bağlamak, o isterse olur, istemezse olmaz demek yanlıştır. Bazı kişiler, örneğin bizim ülkemizde de, demokratik hakları böyle değerlendirmekte ve küçümsemektedirler. Onlar, her demokratik imkânı burjuvazinin bir «oyunu», bir «hilesi» diye nitelemektedirler. Bu tavır yanlıştır. Bu, burjuvaziye herşeye kâdir sanmak, onun rolünü abartmak ve emekçi kitlelerin, devrimci ve demokratik güçlerin mücadelesini küçümsemek demektir. Burjuvazi toplumda, istediği zaman haklar veren, istediği zaman geri alan, tek başına bir güç değildir. Onun gücü, emekçi sınıfların gücü ile sınırlanmaktadır. Birçok demokratik haklar sınıf mücadelesi ile kazanılmıştır ve sınıf mücadelesi ile korunmaktadır.

Bütün bu tartışmalar içinde, dünya sosyalist hareketi içindeki birçok partiyi, kaba bir ayrımla «Sovyet taraftarları» ve «Çin taraftarları» sayıp, tümünden suçlamak ya da tümünden savunmak da yanlıştır. Hiç şüphe yok ki her lider, hattâ her parti hatalar yapabilir ve her partinin tarihinde, başarılar gibi, hatalara da rastlanır. Bu da doğal birşeydir. Önemli olan, hataların, marksist-leninist ilkelerden bir sapma derecesine dönüşmemesidir.

Yine barışçı yoldan sosyalizme geçiş konusunda, parti konusunda veya buna benzer önemli ilkeler konusunda, Batı Avrupa partilerinin arasında bile bazı görüş ayrılıklarına rastlanmaktadır. Bu arada yanlış görüşler de çıkabilir ortaya. Sosyalist hareketin tarihi, sosyalist partilerin düştüğü pekçok hataların, hattâ sapmaların örneklerini sunmaktadır bize. Bu nedenle hatalar da eleştirilmelidir. Bugün dünya sosyalist hareketindeki tartışmalar karşısında, olup biteni bir eleştiri süzgecinden geçirmeden yan tutmak, hata yapanların hatasını da görmezlikten gelmek, elbette devrimci bir tavır olamaz ve kişiyi odun kırıcının hink de-yicisi durumuna düşürür.

Barışçı yoldan sosyalizme geçiş konusunda şunu bir an akıldan çıkarmamak gerekir ki, bu bir seçim konusu değil, objektif şartlar, ülkedeki ve dünyadaki güçler dengesi meselesidir. Bu şartları değerlendirmek ve ona uygun bir strateji ve taktikler izlemek, her ülkenin işçi sınıfı partisine düşen bir görevdir. Değişik şartlarda mücadele veren bir partinin taktikleri başka bir ülkede aynen tekrarlanamayacağı gibi, herhangi bir parti kendi taktiklerini, programını başkaları için genelleştiremez. Ancak bilimsel sosyalizmin ortak ilkeleridir ki şu ya da bu partiye, şu ya da bu ülkeye göre değiştirilemez.

Çin'in Politikası Nerelere Vardı?

Bu bölümde, dünya sosyalist hareketindeki, özellikle de Sovyet ve Çin Partileri arasındaki, başlıca tartışma konularından, ülkemiz devrimci hareketini de yakından ilgilendiren barış içinde birarada yaşama, savaş ve kapitalizmden sosyalizme barışçı geçiş sorunları üzerinde durduk; iki tarafın eleştirilerinden örnekler sunduk. Bütün bunlardan sonra özetle diyeceğimiz şudur ki, Çinli liderlerin ağır suçlamaları gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Çağımızda Sovyetler Birliği'nin ve —Yugoslavya dışında— Çinli liderlerin suçladıkları diğer sosyalist ülkelerin politikası, suçlandığı gibi, ulusal kurtuluş hareketlerine, kapitalist ülkeler-

deki sınıf mücadelelerine aykırı düşmemekte, tersine onlara büyük bir destek teşkil etmektedir. Buna karşılık Çinli liderlerin politikası nerelere varmıştır?

Ne gariptir ki, ulusal kurtuluş mücadelelerinden bu denli çok söz eden ve başkalarını bu mücadeleleri önemsememekle suçlayan Çinli liderler, birçok somut olayda dediklerine ters bir tutum içinde olmuşlardır.

Bengladeş olayında Çin liderleri Pakistan gericilerinin yanında yer aldılar. Çoğu kişi, bu tutumu haklı göstermek için, hâlâ da, bunu Hint burjuvazisinin bir oyunu saymakta, Pakistan'ın bölündüğünü iddia etmektedir. Bengladeş'i Pakistan'ın bir parçası saymak, Cezayir'i Fransa'nın bir parçası saymaya eş bir değerlendirmedir. Pakistan'la Bengladeş arasında binlerce kilometrelik mesafe vardır. Gerçi Pakistan emperyalist bir ülke değildir; ama her iki ülke ve her iki toplum arasında, bir ulusu oluşturan ortak özellikler de yoktur. Emperyalizmin bu bölgede miras bıraktığı iğreti sınırlardan biri de Bengladeş'i ikiye bölüp bir parçasını Hindistan'a, bir parçasını da Pakistan'a bırakan sınırlardır. Birleşik Pakistan devleti içinde egemenlik hep Pakistan'da (Batı) ve bu ülkedeki gerici feodal hanlarda olmuştu. Bengladeş giderek bir sömürge statüsüne sokuldu. Nüfusun büyük kesimini Bengladeş halkı oluşturuyordu. Millî gelirin büyük kesimi de burada yaratılıyordu. Ama bütçede büyük paylar Batıya ayrılıyor, alınan dış krediler burada kullanılıyor ve idarede, orduda, devletin diğer kilit noktalarında hep Batı Pakistanlılar bulunuyordu. Pakistan ve Bengladeş arasında ilişkiler hiçbir bakımdan demokratik değildi. Öyle ki, Ulusal Avami Partisi Bengladeş halkının büyük desteğini sağlayıp parlamentoda salt çoğunluğu elde edince, Pakistan gericileri hükümeti bu partiye ve onun lideri Muciburrahman'a kurdurmaya razı olmadılar. Bu nedenle çekişme giderek iç savaşa, daha doğrusu Pakistan'ın zoraki boyunduruğu ile Bengladeş halkı arasındaki savaşa dönüştü. Bu savaşta ABD emperyalistlerinin yanı sıra Çin hükümeti de açık desteğini Pakistan'dan yana koydu. Çin diplomatları, «Bengal Kasabı) diye ün yapan, Tikka Han'la yanyana, beşuş çehrelerle poz vermekten çekinmediler. Bir ulusal kurtuluş savaşı karşısındaki bu tavır hiç de hoş düşmedi. Çin'in, Hindistan'la arasındaki çekişmeden dolayı böyle davrandığı kuşkusuzdur ve bu davranışa başka ideolojik kılıflar geçirme çabaları hiç de inandırıcı olmadı.

Bir başka tavır, Angola'nın bağımsızlığa kavuşmasından sonra bu ülkede yer alan iç mücadele sırasında ortaya çıktı. Aslında,

Angola'daki mücadele, işe Afrika'daki ırkçı rejimlerin, emperyalistlerin ve dünya devrimci güçlerinin karışmasıyla çoktan beri salt bir iç mücadele olmaktan çıkmış; uluslararası bir çekişme haline gelmiştir. Angola'nın bağımsızlığının kazanılmasından sonra devrimci MPLA örgütü Başkent Luanda'da Angola Halk Cumhuriyeti'ni oluşturdu. Buna karşılık, ırkçı Güney Afrika Devletinden, Zaire'nin gerici yöneticilerinden ve Amerikan emperyalistlerinden destek alan FNLA ve UNİTA örgütleri, MPLA'ya karşı iç savaş başlattılar. Sovyetler Birliği ve Küba ise desteklerini MPLA'dan yana koydular. Bu mücadele sırasında Çin liderleri, Sovyetlerin ve ABD emperyalistleriyle Afrikalı gericilerin tavrını aynı nitelikte gösterip, Sovyetleri de Angola'nın içişlerine karışmakla suçladılar. Bir yandan, ulusal kurtuluş hareketlerinin gereği gibi desteklenmediğini söyleyip diğer yandan, gericilere ve emperyalistlere karşı bir halka saldıran desteği bu şekilde nitelenin birbirleriyle ne derece çeliştiği açıktır.

Sudan olayları sırasında Çin'in gösterdiği tepki de ilginçti. Nimeyri'nin birçok komünist lideri kurşuna dizmesi nedeniyle Sovyetler, onun tavrını kınamış, bu nedenle de iki ülke arasındaki ilişkiler bozulmuştu. Çinli liderlerin bu olay karşısında yaptıkları ise, Sovyetleri Sudan'ın içişlerine karışmakla suçlamak ve Nimeyri'ye dostluk ve dayanışma mesajları göndermek olmuştu..

Benzer bir durum, hattâ daha da önemlisi Şili ile ilgili Çin tavrında kendini gösterdi. Avrupa sosyal-demokratları bile, Şili halkına ve işçi sınıfına karşı işlenen cinayetlerin ağırlığı karşısında, Şili'den elçilerini çektikleri ve faşist yönetime desteklerini hiç değilse ilk dönemlerde, kestikleri halde; Çin, Pinochet hükümetini tanımış, hattâ bu hükümete kredi yardımı yapmıştır.

Bu örnekler, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının mücadelesi karşısında da Çinli liderlerin, söylediklerinin tersine yaptıkları işleri göstermektedir.

Son yıllarda, Çinlilerin NATO konusunda söyledikleri ve yaptıkları da, giderek şaşırtıcı ölçülere varmaktadır. Çin liderleri, «ABD ve Sovyet Emperyalizmine» karşı, ve özellikle de «Sovyetlerin güç üstünlüğüne ve saldırı tehditlerine karşı NATO'nun güçlendirilmesi gereğinden» sık sık söz ediyorlar.. Çin liderlerinin Sovyetler'i «Emperyalist» diye nitelermeleri bir yana, onlar, NATO'nun, ABD ve Batı Avrupa emperyalist ülkelerinin oluşturduğu bir pakt olduğunu bilmiyorlar mı? Ve NATO'nun ABD emperyalizmine karşı güçlendirilmesinden nasıl sözedilebilir; bu

pakt, zaten ABD emperyalizminin kontrolünde değil mi? Gerçek şu ki, NATO'nun güçlendirilmesi gereğinden, emperyalist ülkelerin yöneticileri, militaristleri, tekeller ve emperyalist orduların generalleri de en az Çinliler kadar sözediyorlar ve onlar bundan memnun olacaklardır. Bu kişiler Sovyetler'in silâh üstünlüklerine, saldırı emellerine dair yaygaraları eskiden daha çok söylerler ve orduları sürekli daha çok silâhlanmaya teşvik ederlerdi. Soğuk savaşın hızının kesildiği ve Batı ülkelerindeki kamuoyunun, emekçi yığınların artık bu komünist saldırısı masalına pek inanmadıkları son yıllarda, bu tür propaganda da hızını yitirmişti. Ancak şimdi onu Çin liderleri, daha da heyecanlı ve «inanmış» bir biçimde ileri sürmektedirler! Bu, bir sosyalist ülkenin yapacağı şey midir?

NATO konusunda Çin liderlerinin tutumu akıllara sığar cinsten değildir. Pekin'deki çelişki uzmanlarının maharetleri ne olursa olsun bu politika mazur gösterilemez, savunulamaz. Bu mızrak çuvala sığacak cinsten değildir. Ve sonuçta, NATO konusundaki Çin tutumu ABD emperyalizmine değil, yalnızca sosyalist ülkelere, diğer dünya halklarına ve en başta da NATO ülkelerindeki emekçi halk yığınlarına karşı yöneltilmiş olmaktadır.

Objektif gerçeğe, dünya halklarının çıkarlarıyla bağdaşmayan acıip tezlerden, çelişki oyunlarından yola çıkıp bu tür sonuçlara varmak artık Çin politikasının bir karakteri haline gelmiştir. Ve örneğin böyle bir politikanın sonucu, Çin liderleri ve onların sadık izleyicileri, İran şahı ile Demirel iktidarı arasındaki ilişkileri övüp göklere çıkarmakta, bunu «iki süper devlete» karşı ilerici bir şey gibi sunmaya çalışmaktadırlar. Bu yorum, gerici İran şahlığının ve Türkiye'de iktidarı elde bulduran gerici çevrelerin, emperyalizmle olan bağlantılarını, Ortadoğu ölçüsünde emperyalizmin ve gericiliğin çıkarlarını savunduklarını görmemek, onları soyutlayıp idealize etmek demektir. Demirel iktidarıyla İran şahlığının ilişkilerini öven ve bunu Sovyetler'e karşı koymaya çalışan politika, ister istemez; şartların zorlamasıyla da olsa, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında ilişkilerin gelişmesine de karşı çıkacaktır ve nitekim öyle olmuştur.

Çin politikasını pekçok olay karşısında bu olumsuz tutuma sürükleyen sebepler nedir? Bugün artık herhangi bir olay karşısında Çin'in dış politikasını anlamak, daha peşinen onun ne olacağını bilmek güç değildir. Bu, Sovyet politikasının karşısındaki politikadır. Çin politikasını belirleyen anlayış artık budur. Çinli liderler için, doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın ayırımı, ölçüsü

âdeta bu olmuştur. Ve bu nedenle de Çin'in uluslararası düzeyde güttüğü politika, artık anti-Amerikancı olmaktan çok anti-Sovyet bir nitelik kazanmıştır. Bu da giderek daha çok partinin, daha geniş yığınların ve sosyalist, ilerici demokrat kişinin Çin politikasına karşı tavır almasına yol açmıştır.

Bundan 8-10 yıl öncesine kadar Çin devrimine, onu başarmış olan Çin halkına ve liderlerine büyük saygı ve sevgi besleyen çok kişi, bugün Çin liderlerinin tutumunu kuşkuyla karşılamaktadır. Çin'in tutumu giderek dünya sosyalist hareketinin genel çizgisine ters düşmüştür. Bu tutum, dünya sosyalist ve demokratik güçlerinin birliğine, etkinliğine büyük darbeler indirmiştir. Çinli liderler, tartışmalar sırasında sık sık, «mücadelenin namlusunun ortak düşmana doğru çevrilmesini», «bize yakın ve dost olanları üzen, düşmanı sevindiren davranışların» tekrarlanmamasını istemişlerdir. Ama yıllardır ki sert, uzlaşmaz ve sınır tanımayan suçlamaları, bu söylediklerine uygun düşmemektedir.

Denebilir ki, görüş ayrılıklarının ilk açığa çıkmasında Çinli liderlere hak verdirecek bazı şeyler de olmuştur. Çinli liderlerin, sosyalizmin ilkeleri üzerinde hassas bir biçimde durmaları onların ve tüm sosyalistlerin hakkıdır. Ancak onların tavırları öylesine sert olmuş ve öylesine büyük hatalara yol açmıştır ki, haklı sayılabilecekleri yerlerde bile savunmaları güçleşmiştir.

Çinli liderleri, dönülmesi güç bir yere getiren; onları, dünya sosyalist hareketinin genel çizgisine ters düşüren ve Çin'i bir bakıma yalnızlığa iten bu politikanın nedenleri bugün ideolojik düzeyde de tartışılmaktadır. Çin'in iç ve dış politikası arasında elbette güçlü bir bağlantı vardır. Çin'de sosyalizmin kuruluşu sırasında karşılaşılan güçlükler, Çin Partisinin üye yapısı (Çin'de işçi sınıfının oranca azlığı ve köy emekçilerinin, küçük burjuva kökenlilerin parti içinde sayıca çokluğu) vs.nin, Çin'in politik ve ideolojik tutumunda etken olduğu ileri sürülmektedir. Bu yazıda tartışmanın bu yönüne girmeyeceğiz. Kanımızca, Çin'in somut şartlarının yanısıra, 1960'lara doğru, Çin ve Sovyetler arasında sürtüşmelere yol açan bazı olayların (örneğin Çin-Hint çatışmasının, atom bombasının Çin'e verilmeyişinin ve Sovyetler'in 1960 yazında teknisyenlerini Çin'den çekmesinin) durumun böyle bir noktaya gelmesinde büyük payı vardır. Bu olaylar sırasında Çin tutumunun ne derece haklı ya da haksız olduğu tartışılabilir. Ama Çin liderleri bu olaylardan büyük çapta etkilenmişler, görüş ayrılıklarını haddinden fazla büyütmüşler; yorumla-

rında abartıcı olmuşlar ve ilişkileri dönülmesi güç bir düzeye var-
dırmışlardır.

Yazımızın başında da söylediğimiz gibi, dünya sosyalist ha-
reketindeki bugünkü bölünme emperyalistleri ve tüm gericileri
sevindirebilir. Ancak bu durum, hiç kuşku yok ki, toplumların
gelişmesi ve dünya devrimi açısından uzun bir süreç gözönüne
alındığında, geçici bir durumdur. Dünya sosyalist hareketi ilerde
daha güçlü bir birliği mutlaka oluşturacaktır. Emperyalistlerin
ve gericilerin yenilgileri ise kaçınılmazdır ve tarih bu oluşumu
da sürdürüyor.

Gelecek Yazıda :
Revizyonizm, Sosyal Emperyalizm
ve Türkiye'deki «Mao'cu» grup ve
akımlar üzerine.

İTTİFAKLAR SORUNU

İhsan AKSOY

I.

Eşit ve kardeşçe yaşanan bir topluma doğru ilerlerken; insanlar, yüzlerce yıldanberi sürdürdükleri iktidar mücadelesinde acı, kan ve göz yaşına bulanarak oluşagelmişlerdir. Eşitçe yaşanan bir toplum için milyonlarca insan nice çilelere, acılara göğüs germiş; yaşamlarını bilerek ve isteyerek vermişlerdir. Ezilen insanlar dayanılmaz şartlar içinde «baş kaldırmadan ölmek istememişlerdir». Onbinlerce korkusuz ezilen insan yüreklerinde umudu; ve parçalanan beyinlerinde eşitlik ve kardeşliği taşıyarak yürümüşler; «uzun yaşamak» yerine «sömürsüz bir dünya» için «doyunca yaşama»yı seçmişlerdir.

Çığ gibi ilerleyen ve kendileriyle birlikte tarihi ve toplumu da ilerleten yığınların adımlarına rağmen, saltanatlarını kan ve alınteri üzerinde yürütenler, iktidarlarını vermemekte kararlıdır...

Dün kılıçlarını kölelerin «ak libaslarında» temizleyenler, bugün «barut kokan ELDİVENLERİNİ» çalışanların «mavi gömlek»lerine silkelemektedirler...

Biri iktidarı almaya, diğeri vermemeye karardır.. Ve tek geçerli kural da budur...

Köle sahipleri köleleri dağlayarak, hayvanlar gibi çalıştırarak iktidar ederlerken onların en ufak yönelişlerini en «zulüm-

kâr» bir şekilde bastırmışlardır... Köle sahiplerinin yönetim biçimi insafsız bir terördü..

Feodaller de bu yönetim biçimini değişik bir tarzda sürdürdüler... Topraksızlar senyörlerin, düklerin, ağalar ve beylerin birer aracı; alınıp satılabilen mallarıydılar.. Toprağın kopmaz parçası olarak üretim yapıyor, alınıp satılıyor, miras yoluyla eldeğiştiriyorlar ve devrediliyorlardı. İliklerine kadar sömürülen bu kitleler yaşanamaz hayatları içinde pekçok kereler zulme karşı başkaldırdılar.. Çok kereler hazırlanmayan, belli politik amaçlara yönelemeyen ve bölgesel kalan bu hareketler de en barbar biçimde bastırılarak kanla boğuldular...

Ve dudaklarında «özgürlük» türküleri olduğu halde gelen sermayedarlar da saltanatlarını oluşturup, «hür kölelerini» baskı altına alarak yönetmeye koyuldular...

İktidar mücadelesi bütün gücüyle sürüyor; işçi sınıfı ekonomik, politik, ideolojik tüm alanlarda, kendisini sömürü altında tutan burjuvaziye başkaldırıyor.

II

KÖYLÜ SORUNUNDA İTTİFAK

Tarihin her döneminde, toplum içinde sınıfların mücadelesi belirli belirsiz, patlamalı, sessiz, yavaş, hareketli.. hep süregelenmiş ve bu kavga içinde insanlar devamlı ileriye doğru olmuşlardır.

Toplumun ezilen ve sömürülen sınıf ve tabakaları sömürüye karşı ayaklanırlarken; giderek toplum yasalarını da kavramaya başlamış ve politik iktidarı ele geçirmeden sömürüye son veremeyecekleri gerçeğini görmüşlerdir. Bundan sonradır ki sınıf mücadeleleri bilimsel yöntemlerle yürütülmeye başlanmıştır. Kapitalizmin emperyalist aşamasında, işçi sınıfı, eşitsiz, sömürücü iktidarların; burjuva diktatoryalarının karşısına sömürsüz bir dünyanın iktidar talibi olarak dikilmiştir.

İşçi sınıfı dünyanın her yerinde kendi özgül koşulları içinde mücadele verirken; yalnız kendi sınıf birliğini sağlamakla kalmamış, fakat aynı zamanda sömürünün amansız düşmanı olarak da yoksul köylüleri, emekçi tabakaları ve köle ulusları da bayrağı altında toplamıştır.

Gerçekten işçi sınıfı yalnız kendisini değil, kendisiyle birlikte tüm emekçi kitlelerin ve köle ulusların kurtuluşuna giden ger-

çek yolda ilerlediğini pratikte de ispatlamıştır. İdeolojik, politik ve toplumsal alanlarda işçi sınıfı sağlamlığını her zaman kanıtlamış ve işçi sınıfının mücadelesi tüm emekçi kitlelerin ve köle ulusların güven ve onayını almakta gecikmemiştir.

Sosyalizm kavgasını verirken, işçi sınıfı feodalizme karşı tüm köylülüğün demokratik taleplerini; köy burjuvazisine karşı tarım proletaryasının mücadelesini destekler. İşçi sınıfı köylülüğün «mülkiyet içgüdüsünü okşamadan» onun demokratik mücadelesine destek olur. O, köylülüğün mücadelesine sınıf açısından bakmaktan asla vazgeçmez. Bu mücadelenin içinde kölelik kalıntılarına karşı; feodalizme karşı özgürlükçü bir öz varsa ona destek olur. «Başka bir deyişle: Köylüleri, bu köylüler devrimci demokratik oldukları ölçüde ileri atılımlarında onları desteklemek ve onları ileriye doğru itmek ve köylülerden, gerici yahut proletaryanın hasmı olarak hareket ettikleri ölçüde sakınmak, onlardan ayrı olarak örgütlenmek ve onlara karşı mücadeleye hazır olmak». Yani, «köylüyü büyük toprak sahibine karşı mücadelesi, demokrasinin geliştirilmesine ve pekiştirilmesine yardım ettiği zaman desteklemek; büyük toprak sahiplerine karşı mücadelesi, ne proletaryayı, ne demokrasiyi ilgilendirmediği, toprak sahipleri sınıfının iki bölümü arasında bir hesaplaşmaya dönüştüğü zaman, köylü karşısında tarafsız bir tutum benimsemek». Bu mücadelede sosyalistlerin görevi «köy proletaryasıyla kent proletaryası arasında sıkı sıkıya bir ittifakı örgütlemektir.» (Lenin, **İşçi-Köylü İttifakı**, Sol Yayınları, s. 91-92)

İşçi sınıfı partileri programlarını «azami» ve «asgari» olmak üzere iki kısımda oluşturmuş ve yürütmüşlerdir. İşçi sınıfının sosyalist mücadelesiyle köylülüğün demokratik mücadelesi birbirlerine karıştırılmadan ele alınmıştır. «Şu halde, nitelikleriyle, amaçlarıyla ve kavgada kesin bir tavır takınmaya yetenekli toplumsal güçlerin bileşimi bakımından, tamamen farklı iki savaşı aynı zamanda yürütmek gibi zor ve ağır basan bir görev, sosyalistlere düşüyor.»

Görülüyor ki işçi sınıfının sosyalist programıyla birlikte karışımıza «ittifaklar sorunu» ve proletaryanın devrimci demokratik ve sosyalist hedefleri çıkmaktadır.

Sosyalistler devrimci demokratik amaçlar için sosyalist proletaryanın köylülükle ittifak yapmasını, burjuvazinin istikrarsızlığını felce uğratarak, iktidarını kırmayı bir hedef olarak gösterirler. Proletarya ve köylülerin devrimci demokratik iktidarlari olmadan demokratik devrimler kesin zafere ulaşamazlar.

İşçi sınıfının ittifak sorunu, ideolojik ve politik alanda enine boyuna tartışılmış, «dar sosyalist» ve «oportünist» görüşlere şiddetle karşı çıkılarak bu sapmacı fikirler mahkûm edilmişlerdir.

İkinci enternasyonalciler işçi sınıfının mücadelesini yozlaştırmak, burjuvazinin icazetine vermek için, işçi sınıfının iktidar olabilmesi için tüm toplumda nicel çoğunluğu da sağlaması gerektiği görüşünü ileri sürmüşlerdir. İşçi sınıfının devrimci kudretini inkâr eden ve ittifaklar sorunuyla ilgilenmeyen bu sapmacı görüşler sosyalistler tarafından alaşağı edilmişlerdir.

İşçi sınıfı iktidarı yalnız işçi sınıfına değil fakat tüm ezilen ve sömürülen kitlelere de özgürlük ve eşitlik getireceğinden; bu sınıf ve tabakaların da onun saflarında toplanmaları doğal bir durum olmaktadır. Bunun içindir ki işçi sınıfı kendisi ve sömürülen diğer emekçi kitlelerle birlikte toplumun en kalabalık kesimini oluşturmakta ve somut koşulların elvermesiyle de iktidarı ele geçirebilmektedir.

Bu bakımdan işçi sınıfının nicel çoğunluğunu beklemek gerektiği şeklinde ileri sürülen görüşler, işçi sınıfının iktidarını önlemeyi amaç edinmekten başka bir işe yaramamaktadırlar.

Sosyalistler bu görüş sahiplerinin maskelerini indirerek gerçek amaçlarını açığa çıkarmış ve işçi sınıfı ideolojisinden bu sapmaları ayıklamışlardır.

«İktidara doğru ilerleyenler ve iktidarı almaya hazırlananlar, gerçek müttefiklerinin kimler olduğu meselesiyle ilgilenmeden yapamazlar.»

«İkinci enternasyonal partilerinin köylülüğe karşı ilgisiz tavırları ve bazan da nefret duymaları, sadece batıdaki gelişmenin özel şartlarıyla açıklanamaz: bu partiler devrimden korkuyorlar ve proletarya iktidarına inanmıyorlar. Bunlar proletaryayı iktidara götürmeyi düşünmüyorlar; ve devrimden korkanlar, proletaryayı iktidara götürmek istemeyenler, devrimde proletaryanın müttefikleri meselesiyle ilgilenemezler —bunlara göre müttefikler meselesi önemsiz bir meseledir, acil bir önem taşımayan bir meseledir. Köylü meselesine karşı alaycı tavır, ikinci enternasyonalin kahramanları tarafından iyi bir tavrın ifadesi 'gerçek' marksizmin bir ifadesi olarak kabul ediliyor. Gerçekte bunda, marksizmin bir kırıntısı bile yoktur.»— (J. Stalin: **Leninizmin Esasları**, Odak Yayınları, s. 63, 64)

Açıkça görüldüğü gibi proletaryanın iktidar mücadelesi ittifaklar sorununun önemini ortaya koymakta ve bu sorunu görmemezlikten gelenlerin özünde proletaryanın iktidar olmasını önlemek isteyenler olduğunu göstermektedir.

İttifaklar sorunu sadece köylü meselesiyle bitmemekte; toplumun tüm sömürülen kesimlerini, tüm emekçileri de kapsamaktadır. Özgürlük ve eşitliğin yılmaz savunucusu olarak işçi sınıfı tüm emekçi kesimlerin de çelişkilerini çözümlenebileceğini göstermekte; teori ve pratikte sömürülen kitlelerin güvenini kazanmaktadır.

Köylü meselesini hafife alanların, ittifaklar sorununa eğilmeyenlerin yanısıra, köylülüğün öncü güç olduğu şeklindeki bir diğer sapma da işçi sınıfı mücadelesinin karşısına dikilmektedir. Kendi başına bir sosyal sınıf dahi oluşturamayan köylülüğün öncü güç olduğu tarzındaki görüşlerin: «Sosyalizme giden yolda her ikisi de; işçi sınıfı, emekçi köylüler ve köylülerle olan yakınlık ve bağlarını kırdı ve şehirde koruyup sürdürmüş işsizler kitlesi arasındaki ittifaka set çekme...» **Az. Ge. Ül., Sosyalizm ve Köylüler - M. Harbi, s. 8)** amacında olduğu açıktır.

«Ama, aklı başında her insan sosyalizme bir anda ulaşamayacağını anlar; sosyalizme ulaşmak için, tüm burjuvaziye ve bütün hükümetlere karşı amansız bir mücadele vermek gerekmektedir; ...Bütün şehir işçileri bütün kır yoksullarıyla sıkı ve kopmaz bir ittifak içinde birleşmelidirler. Bu dava yüce bir davadır; ve bu dava uğruna insanın tüm ömrünü vermesine değer...» (V. I. Lenin, **Kır Yoksullarına, Odak Yayınları, s. 72)**

MİLLÎ MESELEDE İTTİFAK

Dünya ölçüsünde de işçi sınıfı anti-emperyalist kavgasıyla Ulusal Kurtuluş Savaşlarının vazgeçilmez desteği ve dostu olmuştur.

Çağımızın belirgin çizgisi olan «Sosyalist Devrimler» aşamasında; dünya sosyalist sistemi; uluslararası işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş savaşlarının aynı mevzilere oturmasıyla emperyalizm gerilemekte; yeni devrim yolları açılmaktadır..

Birinci Enternasyonal, proletaryanın sosyalizm için mücadelesini, sömürge ve yarı sömürgeler halklarının milli kurtuluş hareketlerine sıkı sıkıya bağlayarak; ezilen halkların milli kurtuluşunun, devrimci işçi sınıfının kutsal görevi olduğunu açık-

lamış «başka bir ulusu ezen bir ulusun özgür olamayacağını» ilân etmişti.

Emperyalizm kıta halklarını sömürgeci kölelik altına aldı; bir avuç sömürgeci devlet birçok ülkeyi halklar zıندانı haline getirerek; insanlık dışı baskı, çapul ve şiddet sistemi içine aldı.

Sömürge sistemi büyük Ekim devriminin etkisi altında çözüldü yeni bir döneme girildi. O zamana kadar ulusal kurtuluş savaşlarını kanla boğan emperyalizm Ekim devriminden sonra kurtuluş savaşlarının karşısında gerilemek zorunda kaldı. İkinci dünya savaşından sonra 63 genç egemen devlet oluştu. Sosyalist devrimler ve ulusal kurtuluş devrimleri, güçlü bir devrimci dalga haline geldiler.

Ulusal kurtuluş Devrimleri hertürlü eşitsizlik ve sömürü ilişkilerini ortadan kaldırmaya yönelik büyük dünya devriminin bir unsuru durumundadır.

«... Sosyalist devrim, ne sadece, ne de esas itibariyle her ülkedeki devrimci proletaryanın kendi burjuvazisine karşı bir mücadelesi olacaktır; hayır, sosyalist devrim, emperyalizm tarafından ezilen bütün halkların ve bütün bağımlı ülkelerin, uluslararası emperyalizme karşı mücadelesi olacaktır. (Lenine, Oeuvres, t. 30, pp. 157-158, **Emek Dergisi** Aralık/1970, s. 53'ten naklen)

Sosyalistler ulusların kaderlerini serbestçe tayin hakkını kararlılıkla savunarak emperyalist aşamada özel ve iç devlet sorunundan genel ve uluslararası bir soruna, bağımlı ülkelerdeki ve sömürgelerdeki ezilen halkların boyunduruktan kurtarılması gibi dünya ölçüsündeki bir soruna dayanak olmaya başladı. «Kendi kaderini kendisinin tayin etmesi demek, ulusun, istediği biçimde örgütlenebilmesi demektir. Ulus, özerklik ilkesine uygun olarak kendi hayatını örgütlenme hakkına sahiptir. Ulus, kendi rızasıyla, öteki uluslarlar federatif bağlar kurma hakkına sahiptir. Ulus egemendir ve bütün uluslar eşit haklara sahiptirler...» (J. Stalin, **M. ve Millî Mesele**, s. 28, Sol Y.) Açıktır ki, Leninizm Kendi Kaderini Tayin Hakkı ilkesini genişletmiş ve bağımlı ülkeler ile sömürgelerin ezilen halklarının ayrılık hakkı olarak, ulusların bağımsız devletler şeklinde örgütlenebilmeleri hakkı olarak yorumlamıştır. Leninizmle birlikte Milli Meseleye burjuva adaleti açısından bakmanın maskesi düşürülmüştür.

«Bu yolla ezilen uluslar meselesi, ulusların gerçek eşitliği için, onların devletler olarak bağımsız varlıkları için, emperya-

lizme karşı mücadelelerinde ezilen ulusları destekleme, onlara sürekli ve gerçek yardım etme meselesi haline geldi»

«Eskiden milli mesele, sermayenin yönetiminin, emperyalizmi yıkmamanın proletarya devriminin genel sorunlarıyla ilişkisi olmayan bağımsız bir mesele olarak, reformist bakış açısından ele alınırdı. Avrupa proletaryasının zaferinin, sömürgelerdeki milli kurtuluş hareketiyle doğrudan **ittifak** kurmadan, milli sorunun, sömürge sorununu emperyalizme karşı devrimci bir mücadele yapmadan, proletarya devriminin sessizliğinde, 'kendi yolu üzerinde' çözümlenebileceği üstü kapalı olarak savunuluyordu. Şimdi artık, bu devrimci olmayan bakış açısının gözler önüne sergilendiğini söyleyebiliriz...» (J. Stalin, **Leninizmin Esasları**, s. 79-80, Odak Y.)

Milli Mesele proletarya devriminin genel meselesinin, proletarya iktidarı meselesinin bir parçasıdır. Sosyalizm Milli Kurtuluş hareketlerinin devrimci kapasitesini devamlı surette gözönünde bulundurur; emperyalizmi, ortak düşmanı devirmek için bu kapasiteden yararlanma olanağını kabul eder. Bundan dolayı proletarya Milli Kurtuluş Hareketlerini karalılıkla ve aktif olarak destekler. Kuşkusuz bu proletaryanın her ulusal hareketi her yerde ve her şartta desteklemesi anlamına gelmez. Emperyalizmi zayıflatmayı ve yıkmayı hedef alan kurtuluş hareketleri desteklenir. Ulusal Mesele tek başına bir mesele değildir, bu genel devrimci meselenin bir parçasıdır bundan dolayıdır ki bu mesele bütün açısından ele alınmalıdır.

«Sömürge ve bağımlı ülkelerdeki ezilen halkların emperyalizme karşı devrimci mücadeleleri, onları sömürü ve baskıdan kurtuluşa götürecektir tek yoldur.»

«Gelişmiş ülkelerdeki proletarya hareketinin ve sömürgelerdeki milli kurtuluş hareketinin çıkarları, devrimci mücadelenin bu iki biçiminin ortak düşmana karşı ortak bir cepede birleştirilmesini talep ediyor.»

«Ortak devrimci cephe kurulmadan ve sağlamlaştırılmadan, gelişmiş ülkelerde işçi sınıfının zaferi, ezilen halkların emperyalizmin boyunduruğundan kurtuluşu imkansızdır.»

«Ezen ülkenin proletaryası, 'kendi ülkesinin' emperyalizmine karşı ezilen halkların kurtuluş hareketlerine doğrudan ve kararlı destek göstermedikçe, ortak devrimci cephenin kuruluşu imkansızdır, çünkü 'başka ulusları ezen bir ulus özgür olamaz' (Marx)»

«Bu destek, ulusların ayrılık hakkı, bağımsız devletler olarak varlığı sloganının savunulmasını, gerçekleştirilmesini kasteder»

«Bu slogan gerçekleşmedikçe, sosyalizmin zaferi için maddesel temel olan ulusların tek bir dünya ekonomik sistemi içerisinde birliği ve işbirliği meydana çıkarılamaz.»

«Bu birlik ancak gönüllüce olabilir ve ancak uluslar arasında karşılıklı güven ve dostça ilişkiler temeli üzerinde yükselir.» (J. Stalin, *Leninizmin Esasları*, s. 83-84-85-86, Odak Y.)

Ulusal sorunun çözümünde, egemen ulusun sosyalistleri ayrılma hakkını savunurlarken ezilen ulusun sosyalistleri de birliği savunurlar. Tabii özgür onaya dayanan birliği. Sosyalistler, ulusal kurtuluş savaşlarının destekçileridirler; fakat hertürlü dar milliyetçi görüşlerle mücadele ederler.

«Ulusal ölçülerin üzerine çıkmak istemeyen ve çeşitli ülkelerdeki milli kurtuluş hareketiyle yönetici ülkelerdeki proletarya hareketi arasındaki ilişkiyi anlamayan ezilen ülkelerin Sosyalistlerinin ulusal kopukluklarına, dar kafalılıklarına ve uzaklıklarına karşı mücadele etmek gerekir»

«Böyle bir mücadele olmadan ezilen ulusların proletaryasının, ortak düşmanı yıkma savaşında, emperyalizmi yıkma savaşında bağımsız bir siyaset ve yönetici ülkelerin proletaryasıyla kendi sınıf düşmanlarının koruyabilmesinden söz edilemez; böyle bir mücadele olmadan, enternasyonalizm imkansız olur.» (J. Stalin, *L. Esasları*, s. 86)

Enternasyonalist ruh, ezilen ve egemen ulusların kitlelerinin ve sosyalistlerinin bu şekilde bir eğitimiyle oluşur.

Ezilen ulusun sosyalistleri işçi sınıfının uluslararası ve ulusal devrimci çıkarları için mücadele eder. Özgür onaya dayanan birliği savunur. Ulusal kurtuluş hareketinin işçi sınıfının genel devrimci hareketiyle tek bir devrimci dalga oluşturması için kararlılık gösterir. Bunun yanında Egemen ulusun sosyalistleri de ulusal kurtuluş hareketlerini işçi sınıfının sosyalist hareketine yandaş kılmak ve köle ulusların müşterek düşmanlarına karşı zafere ulaşmasını sağlamak için; yani enternasyonalist amaçlar için; devrimci birlik için ayrılma hakkını savunur. Ulusal kurtuluş savaşlarının en kararlı savunucusu olduğunu gösterir. Hertürlü şöven şartlanmaları yıkar. Eşitliği savunur. Sosyalist ha-

reketi bu şekilde göremeyenler ne derlerse desinler «Teoride günlünc bir doktriner ve pratikte de emperyalizmin suç ortağıdır.»

«Ezen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitiminde ağırlık, ezilen uluslar için ayrılma özgürlüğünü talep etmeyi savunmaya ve onları buna mecbur bırakmaya verilmelidir. Bu olmadan enternasyonalizm olamaz. Böyle bir propagandayı sürdürmeyen ezen ulusun her sosyalistine emperyalist ve ajan muamelesi yapmak bizim hakkımız ve görevimizdir. Sosyalizm gelmeden ayrılık şansı binde bir bile olsa, bu bir mutlak taleptir...»

«Diğer yandan küçük bir ulusa mensup bir sosyalist, ajitasyonunda, bizim genel formülümüzün ikinci kelimesi üzerine basmalıdır. 'ulusların gönüllü birliği' O, enternasyonalist olarak kendi görevlerini ihlal etmeden, ya kendi ulusunun siyasi bağımsızlığından, yada onun X, Y, Z, vs. komşu ülkelerinden birisine dahil edilmesinden yana olabilir. Fakat her durumda o, da küçük ulus düşünceliğine, kopukluğuna ve uzaklığına karşı savaşmalıdır, bütünü ve genelin kabul edilmesi için, parçanın çıkarlarının genelin çıkarlarına tabi kılınması için savaşımalıdır.» (Lenin, J. Stalin'in **Leninizmin Esasları**'ndan naklen s. 87-88)

Özgürlük ve eşitliğin kararlı ve yılmaz savunucusu olarak işçi sınıfının ezilen köle ulusların yanında olacağı açıktır. Ulusal kurtuluş hareketlerinin başarıya ulaşması herşeyden önce işçi sınıfının çıkarına olacaktır. Ulusal bağımlılık altında, işçi sınıfı, gelişimini sağlamayacağı gibi sosyalist mücadelenin sorunlarıyla da karşılaşamaz.

İşçi sınıfının ulusal kurtuluş hareketlerine kayıtsız kaldığı tarzındaki görüşler sonderece hatalı ve bilim dışıdır:

«Sömürgeleştirilmiş topraklarda, proleterlerin, sömürgeci yönetimce en çok şımartılmış olan sömürgeleşmiş nüfusun çekirdeğini oluşturdukları çok kuvvetle söylenemez. Kentlerin olgunlaşmamış proleterleri görel olarak ayrıcalıklı durumdadırlar. Kapitalist ülkelerde işçi sınıfının yitirecek bir şeyi yoktur; uzun dönemde her şeyi kazanacak olanlar onlardır. Sömürge ülkelerde ise, işçi sınıfının yitirecek her şeyi vardır; gerçekte, sömürgeleşmiş ülkelerde, sömürge makinesinin düzenli işleyişi için gerekli olan ve yeri doldurulamayacak kesimini temsil ederler; tramvay kondöktörleri, madenciler, tersane işçileri, çevirmenler, hasta bakıcılar vb. bunlara dahildir. Sömürgeleşmiş hal-

kın «burjuva» kesimini oluşturanlar da bu ögelerdir (F. Fanon, **Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi'nden naklen**, s. 47)

Bunun doğru olmadığı ve dünyanın her yerinde işçi sınıfının ulusal kurtuluş savaşının vazgeçilmez dayanakları olduğu bilinen bir gerçektir.

İşçi sınıfı hertürlü sömürüye karşı savaşırken işçi hareketinden asla ayrılmaz, işçi sınıfının çıkarlarıyla diğer sınıfların çıkarları çatışma halindedir. Sosyalistler proletaryanın sınıf mücadelesinin iki yönünü ve ikili muhtevasını her zaman belirtmişler, sosyalist ve demokratik görevlerinin ayrılmaz bağlılığı üzerinde daima ısrarla durmuşlardır. Sosyalistler hak eşitliği için yürüttükleri mücadelede, mevcut toplumsal rejime karşı bütün devrimci hareketleri, bütün ezilen ulusları, zulmedilen bütün dinleri, horgörülen bütün toplumsal kategorileri desteklerler. Sosyalistler şu yada bu kısmi hedeflere ulaşma bakımından, farklı yönelimlere sahip devrimcilerle ittifaklar kurmaya hazırdırlar. Sosyalistler şu yada bu muhalefet gruplarıyla işçiler arasında daima bir dayanışma gösterecekler, ama işçileri daima birinci plana koyacaklardır. İşçi sınıfının kapitalizme karşı mücadelesindeki müttefikleri sorunuyla, bütün halkın özgürlük mücadelesindeki müttefikleri sorunu aynı değildir.

Proletarya ayrı bağımsız bir sınıftır, onun için proletaryayı önce bütün sınıflardan ayırmak ve ondan sonra ittifaklar sorununu çözümlmek gerekir.

İşçi sınıfı sınıf mücadelesini hiçbir zaman diğer sınıf ve kategorilerin demokratik mücadeleleriyle karıştırmaz. Meseleye kendi sınıf açısından bakar. Fakat bu işçi sınıfının demokratik mücadeleyi küçümsediği anlamına asla gelmez. İşçi sınıfı gücü nispetinde ona katılır, dayanak olur ve öncülüğünü ele geçirerek sürdürmeyi ve genişletmeyi amaçlar.

İşçi sınıfı örgütlü güç olarak milli kurtuluş hareketlerinede katılır onları gücü ölçüsünde etkilemeye çalışır ve bu hareketlerin de öncülüğünü alarak sürdürmek, daha ileri aşamalara ulaşmak için çaba sarf eder.

İşçi sınıfının gücünün ve etkinliğinin zayıf olduğu ülkelerde işçi sınıfının demokratik harekete ve ulusal kurtuluş hareketlerine karşı kayıtsız kaldığı şeklinde bir takım görüşler ortaya çıkabilir. Sosyalizme karşı olan bu görüşlerin gerçekte ilgisi yoktur.

Sömürge ve bağımlı ülkelerde ezen ulusun işçi sınıfıyla köle ulusun ulusal hareketi bir tek devrimci dalga haline geldiği zamandır ki müşterek düşmanları daha çabuk alaşağı edilerek ileriye doğru gidilmiş olunur.

Köle ulusların işçi sınıfıyla ittifak yapması, işçi sınıfının onun ulusal kurtuluş hareketine olumlu bir tarzda yaklaşması yüzündendir. İşçi sınıfıyla ulusal kurtuluş hareketleri arasında çok sıkı bir ittifak oluşturmak görevi de sosyalistlerin en önemli görevlerinden biridir. Özellikle işçi sınıfının güçsüz olduğu çok uluslu ülkelerde işçi sınıfının ulusal kurtuluş hareketlerine kayıtsız kaldığı şeklindeki görüşlerden hareket ederek ezilen ulusun kurtuluş hareketiyle egemen ulusun sosyalist mücadelesi arasına duvarlar örme görevi sosyalistlerin değildir. Ezilen ulusun sosyalistleri ulusal hareketin başarısı, sağlamlığı ve kararlılığı için müşterek düşmana karşı daima ittifaklar arar. Bu yoldaki en büyük müttefikinin de egemen ulusun sosyalist işçi hareketi olduğunu da bilir. Sosyalistler milli dar görüşlülük içerisine girmezler. Kendi dar milli sınırlarını aşarlar.

Egemen ulusun sosyalistleri de bunlara dayanak olmak zordur ki ezilen ulusun onay ve güvenini kazanabilsinler.

Ezilen ulusun taleplerini dile getirmeden veya onları küçümseyerek ileri atılmakla da kuşku yoktur ki ezilen ulusun ittifakı sağlanamaz. Egemen ulusun sosyalistleri dar «sosyalist» sınırlar içinde kalmaktan şiddetle kaçınmalı; ittifaklar sorununu iyi kavramalıdır. Sadece işçi sınıfı edebiyatı yapmak kuşku yok ki hiçbir şey hal etmez. Büyük laflar etmek, burun kıvrımak, başkalarını kısır eleştirilere tabi tutarken laübali bir ifade içinde tepelerde oturmak, açıktır ki milli meselenin halline yolaçmaz. Sosyalist mücadele milli meseleyi göğüsleyemeyecek güçsüzlükteyse, işçi sınıfı ezilen halkın taleplerini haykıramayacak güçsüzlükteyse ve egemen ulusun sosyalistleri ulusal sorunu ortaya koyamayacak güçsüzlükte ve vurdumduymazlıktaysa; hatta bu sorunu küçük görüyorsa, ezilen ulusun sosyalistlerinin ulusal soruna eyilmelerine, onu işçi sınıfı ideolojisiyle teçhiz etmelerine niçin kızılır? İşçi sınıfı hiçbir zaman kapitalizmin zaaflarından uzak değildir. Bunun içindir ki işçi sınıfını enternasyonalist bir ruhla eğitmeden, şöven şartlanmalardan arıtmadan onun ulusal hareket karşısında doğru tavır takınmasını beklemek nafiledir. Bunun aksine onu şartlandırıcı tavirlara girmek örneğin; bir işçi mitinginde ulusal köleliğe karşı olan sloganla-

rın söylenmesini yasaklamak sosyalist mücadeleye neler kaybet-tireceği ortadadır. Dar sınırlar içinde kalmak ve işçi sınıfı mücadelesinin de o sınırların içersinde kalması için çaba sarf etmek sosyalistlerin işi değildir. Demokratik muhalefeti küçümsemek hatta sözüm ona onunla alay etmeye kalkışmak; işte gerçek «güldürü».. Evet işçi sınıfının sosyalist mücadelesiyle köle ulusların ulusal hareketleri arasına duvarlar örenler sosyalist değildirler. Sosyalistler mücadelelerini verirlerken müttefiklerinin kimler olduğunu bilmek isterler... Müşterek düşmana karşı mücadeleye girişilirken müşterek noktalardan hareket edilir. İşte ittifaklar konusunda kısaca bunları söylüyoruz.

özgürlük yolu

1. CİLDİ ÇIKTI

İlk Yedi Sayı Birarada, 75 Lira.

İsteklilere ödemeli gönderilir.

İsteme Adresi : Özgürlük Yolu Dergisi,
Sanlı Han, 105/214 Kızılay Ankara

Eğitim Üzerine

II

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM UYGULAMALARI

E. ZOZAN

Daha önce de belirtildiği gibi, eğitim, toplumsal alt-yapı özelliği gösteren bir üst yapı kurumudur. Siyasal iktidarı elinde tutan sınıfın istek ve çıkarları doğrultusunda oluşur. Kapitalist bir ülkede, ekonomik ve sosyal plandaki eşitsizlikler eğitime de yansır. Geri kalmış bir kapitalist ülkede, emperyalizme bağımlılık ilişkileri, eğitim alanında da buna uygun düşen modelleri zorunlu olarak getirir. Bu olumsuzlukların, hasta düzenin ıslahı, sürdürülmesi yoluyla çözülmesi mümkün değildir. Bozuk düzenin tüm büyük sorunları gibi, eğitim sorunları da ancak bu düzenin değişmesiyle, sosyalist bir toplum içinde son bulabilir.

Bu yazımızda, Türkiye’de bugünkü eğitim uygulamaları üzerinde durulacaktır.

Cumhuriyet döneminde Fransız eğitim sistemi esas alınarak oluşturulan eğitim sistemi, sonraları İngiliz ve özellikle Amerikan eğitim modellerinin de etkisine açık bırakılmıştır. Gerçi çeşitli ülkeler eğitim pratiklerinin ve anlayışlarının birbirini etkilemesi doğaldır. Ancak her ülke kendi toplumsal koşullarına uygun bir eğitim düzeni kurmak zorundadır. Oysa Türkiye’de tam bir tak-

lite, aktarmacılığa gidilmiş, yabancı eğitim modelleri çoğu kez olduğu gibi benimsenmiştir. Bu tutum, toplumun daha da uyumsuz, verimsiz bir eğitim politikasıyla karşışarşıya kalmasına yol açmıştır.

Türkiye'de yoksul emekçi halk kitleleri açısından eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığı, büyük halk kitlelerinin eğitim olanaklarından yoksun olduğu herkesçe bilinen birşeydir. Bunun yanı sıra diğeri bir eşitsizlik de bölgeler arasında meydana gelmiştir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgeleriyle Türkiye'deki genel eğitim seviyesi arasında çok açık bir dengesizlik vardır. Bu yazıda, karşılaştırmalı rakamlarla bu durum da gösteriliyor. Başvurulan istatistikler, ister istemez, Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilâtı ve Millî Eğitim Bakanlığının yaptığı çalışmalarından derlenmiştir ve bunların sağlık derecesine bakmadan onları kullanmak durumundayız.

I — İLKÖĞRETİM

a) Okul binalarının durumu ve okullaşma

Resmî rakamlara göre bugün 4000'den fazla köyümüzde okul yoktur. Mevcut okul binalarından birçoğu artık okul görünümünden çıkmıştır. Yine bu okulların pek büyük bir kısmı tek dersliktir. Beş sınıfın beşi de aynı derslikte eğitim görmektedir. Okul yatırımları, yerel müteahhitlerin geçim kaynağı haline gelmiştir. Yeterli dozajda çimento ve gerekli ölçülere uygun demir kullanılmadığı için kısa zamanda kullanılmaz hale geliyor bu binalar.

Devlet, 1940'lara kadar köylere okul yapımını ihmal etmiş, okul yapımını kentlerde yoğunlaştırmıştır. 1940'tan sonra köy okullarını ucuza maletmenin olanakları aranmıştır. 1942'de çıkarılan Köy Enstitüleri ve Köy Okulları Yasası ile her köyün kendi okulunu yapması öngörülmüştür. Okul yapımında köylüye ve köy enstitüsü öğrencilerine angarya yaptırmak pahasına da olsa, köyü okula kavuşturma girişimlerine hız verilmiştir. 1951 yılında, köylüye kendi okulunu yaptırmanın haksızlık olduğu öne sürülerek bu zorunluluk kaldırıldı..

1946 yılında çok partili sisteme geçildikten sonra, «köyünüze okul yaptıracağım» vaadi, politikacıların başlıca oy toplama araçlarından biri olmuştur.

Okul binaları, gelişen toplumun gelecekteki gereksinimleri hesaba katılmadan, dargörüşlü bir tutumla yapılmıştır. Binalar,

bazı yerlerde ihtiyacı karşılayamaz durumdayken, bazı yerlerde de ihtiyacın çok üstünde kalmaktadır. Okul yapımında aynı tutarsızlıklar süregelmektedir.

Öte yandan 1971-1972 ders yılında faaliyette bulunan 39100 köy ilkokulunun önemli bir bölümü eğitim ve öğretim için elverişsiz olup 5601 tanesi geçici binalardır. Okul yatırımlarını: devlete pahalıya malolması karşısında 1950'lerde yeni yöntemlere başvurulduğunu görüyoruz. İkili, üçlü, hattâ dördü öğretim sistemi, özellikle kent okullarında uygulanmaya başlandı. Bu durum, öğretim programlarının istenilen düzeyde gerçekleştirilmesini önlemiştir. Bugün de aynı olumsuzlukla karşı karşıya bulunuyoruz.

Kişinin kültürel değerlerden yararlanması, kendini ve çevresini tanıyıp yorumlaması en azından okuma-yazma bilmesini zorunlu kılar. Anayasa'nın 50. maddesinde, «ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve devlet okullarında parasızdır,» denilmektedir. Buna rağmen, devletin yurttaşlara karşı yüklediği görevi yerine getirmediği herkesçe bilinen bir gerçektir. Mevcut okulların yetersizlikleri biryana, 400'in üzerinde köylerimizde hâlâ okul yoktur. Bu sayı muhtarlıklar esas alınarak saptanmıştır. Özellikle Doğu'da çok karşılaşılan mezra, kom gibi köy-altı yerleşme birimleri de hesaba katıldığı zaman, bu sayının daha ne kadar büyüyeceğini düşünmek güç olmasa gerekir.

1971-1972 ders yılında Türkiye'de okullaşma oranı % 88,2'dir. Doğu'daki okullaşma oranı ise % 80'in altındadır.

Doğu illerinde okullaşma oranları, mezra ve kom gibi küçük yerleşme birimleri de hesaba katıldığı zaman daha da düşecektir. 1971-1972 yıllarında Türkiye'de okullaşma oranının % 88 olduğunu söylemiştik. Bu ortalamada Doğu illeri, oranı düşüren bir etken olmaktadır ve Doğu illeri, dahil edilmediği zaman Türkiye'nin diğer kesiminde okullaşma oranının % 100'e yaklaştığı görülecektir. Örneğin Isparta, Kayseri, Kırklareli ve Tekirdağ'da okulu bulunmayan tek köy yoktur.

Doğu'da ancak birkaç ilin okullaşma oranı % 70'in üstüne çıkmaktadır. Henüz eğitimin nitel yönüne bakmış değiliz. Sayısal gelişmedeki güdüklüğün yanısıra, eğitim programlarındaki olumsuzlukların daha da ağır bastığını söyleyebiliriz. Okullaşma oranı, kır ve şehir nüfusunun yoğunlukları dikkate alındığında, kırsal kesimin aleyhine, kentlerin de lehine bir durum kazanmak-

Tablo : 1

Doğu İllerinde Okullaşma Yüzdeleri :

İller	Okullaşma Yüzdesi
Van	48,7
Ağrı	52,5
Siirt	58,2
Muş	58,6
Mardin	61,4
Bitlis	61,8
Erzurum	67,6
Urfa	68
Diyarbakır	72,6
Hakkâri	74,6
Gaziantep	74,7
Bingöl	76,4

Kaynak : DPT. Doğu ve Güneydoğu Anadolu İlleri Sosyal Yapı Araştırması, 1974

tadır. Ama bu, kent eğitiminin sayısal yönden ve programların niteliği yönünden yeterli bir düzeyde olduğunu göstermez. Bu yüzdeler, bölgeler arası eşitsiz gelişmenin ve iktidarların ayırıcı politikasının bir başka kanıtıdır.

b) Okuma-Yazma Durumu :

Türkiye’de okuma-yazma durumu, ister kapitalist, ister sosyalist olsun, dünya standartlarının oldukça gerisinde kalmıştır. Hattâ kendisi gibi geri kalmış birçok ülkeyi de geriden izlemektedir.

Türkiye’de 1927 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 91,8 iken, giderek azalmış ve 1960 yılında yüzde 61,9’a inmiştir. 1965 sayımlarına göre 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun erkeklerde yüzde 35,3’ü, kadınlarda yüzde 72,4’ü okur-yazar değildir. Türkiye’de 1960 yılında, 6 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yüzde 60,5’i, 10-14 yaşları arasındaki nüfusun yüzde 44,8’i, 15-64 yaşları arasındaki nüfusun yüzde 60,2’si ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun yüzde 88,3’ü okuma-yazma bilmemektedir. (Doç. Dr. Necdet Serin; Eğitim Ekonomisi. A. Ü. Eğitim Fak. Yayını, 1972)

«Planlı kalkınma dönemine» geçildikten sonra, eğitimin toplum kalkınmasındaki önemi gözönüne alınarak, 1972 yılında ilk öğretimin, okul çağındaki tüm çocuklara maledilmesi, yani yüzde 100'lük bir düzeye ulaşılması planlandığı halde, gerçekleşme yüzde 83,5 dolaylarında kalmıştır. Bu oran Doğu bölgesi ve kız öğrenciler bakımından daha da düşük olmuştur. İlkokulu bitirenlerin yüzde 48'i üst öğretime devam edebilmiş, geriye kalanlar ise yeterli eğitim görme olanağını bulamamışlardır.

Türkiye eğitim sisteminin olumsuzluklarından en başta Doğu bölgesi ve kadın nüfusu etkilenmektedir. Türkiye'de genel olarak kadınlar aleyhine varolan eşitsizlik, Doğu bölgesinde daha da derinleşmektedir.

1970 istatistiklerine göre Türkiye'de okuma-yazma bilen nüfus, toplam nüfusun yüzde 54'ü civarındadır. Bu oran 19 Doğu ilinde yüzde 37, diğer 48 ilde yüzde 59 civarındadır.

19 il bakımından sayılar incelendiğinde, ancak iki il (Malatya ve Erzincan) yüzde 52'yi bulan bir oranla Türkiye ortalamasına yaklaşmışlardır.

Diğer yandan, okuma-yazma bilen kadınların oranı Türkiye genelinde yüzde 40, 48 Batı ilinde yüzde 44,5; 19 Doğu ilinde ise yüzde 20 civarındadır. Başka bir anlatımla 19 Doğu ilindeki okur-yazar kadın oranı, Türkiye ortalamasının yarısına, 48 Batı ilinin ise yarısından daha azına eşittir. Bu durum, «kutsal aile» ve kadın haklarından sık sık dem vuranları biraz düşündürmelidir. Kentsoylu bir avuç kadının kurduğu dernek ve kulüpler, sayıların bu acı gerçeği karşısında neyi anlatırlar?. Gerçek mücadele, Türkiye kadınına bilgisizliğin ve sömürünün boyunduruğundan kurtarmaya yönelik olanıdır.

Bir başka örnek :

«... İlkokula devam eden öğrencilerin ilkokul çağındaki (7-12 yaşlar) çocuk sayısına oranı; İstanbul'da yüzde 92,7, Diyarbakır'da ise yüzde 43'tür. Orta öğrenim çağındaki (13-18 yaşlar) çocuklarımızın sadece yüzde 17'si öğrenime devam etme şansına sahiptir. Bununla beraber; bu oran batı illerimizde yüzde 30'a yükselirken doğu illerimizde 8,4'e kadar düşmektedir...» (Dr. Yahya Kemal Kaya, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, 1974)

Görüldüğü gibi, Doğu Anadolu yalnız ekonomik ve sosyal alanlarda değil, eğitim yatırımları ve hizmetleri yönünden de geri

biraktirilmıştır. Bölgeler arasında yaratılan dengesizliğin bölge ölçüsünde ve varolduğunu görüyoruz. Kentler arasında paralel gelişmeye rastlanmadığı gibi, kır ile kent arasında daha büyük uyumsuzluklar görülmektedir.

«Kırsal alanda araştırma yapılan köylerin yüzde 19,4'ünde okul yoktur. Yüzde 1,4'ünde 1 yıldan az, yüzde 14,7'sinde 1-5 yıldır, yüzde 18,2'sinde 6-10 yıldır, yüzde 11,2'sinde 11-15 yıldır, yüzde 7,9'unda 16-20 yıldır, yüzde 9,7'sinde 21-25 yıldır, yüzde 6,2'sinde 26-30 yıldır, yüzde 10,9'unda 31 ve daha uzun zamandır okul bulunmaktadır. Tüm köylerin 23,1'i 1 öğretmenli, yüzde 37,9'u 2 öğretmenli, yüzde 7,4'ü 3 öğretmenli, yüzde 11,7'si 4 ve daha fazla öğretmenlidir.» (DPT.; Doğu ve Güneydoğu Anadolu İleri Sosyal Yapı Araştırması-1974)

Yukarıdaki istatistiklerden anlaşıldığı üzere Doğu'daki ilkokulların yüzde 90 kadarı 1945 yılından buyana açılmıştır. Okulların büyük kesimi ise 1 ya da 2 öğretmenlidir.

c) Yatılı Bölge Okulları

Yazımızın ilk bölümünde belirttiğimiz gibi, Cumhuriyetin daha ilk yıllarından itibaren şöven bir eğitim politikası benimsenmiştir.

1923'te Padişahlık ve Halifelik kurumuyla feodalite siyasi iktidardan düşürülmüş ve yerini burjuvazi almıştır. Ancak henüz son derece zayıf bir burjuvazidir bu. Bu nedenle de iktidarı belli bir ölçüde feodal unsurlarla paylaşmaktadır. Burjuvazi siyasi iktidarı, devlet makinasını, burjuvaziyi ekonomik bakımdan güçlendirmek için kullandığı gibi, burjuva toplumunu sosyal, ideolojik, kültürel düzeyde de oluşturmak, uluslaşmayı hızlandırmak için elden geleni yapmıştır. Eğitim de bu yolda önemli bir araç olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük halk yığınları islâmî değer yargıların etkisindedirler ve henüz burjuva dünya görüşünden, milliyetçi değer yargılarından uzaktırlar. Bu nedenle millî değerleri egemen kılmak, dil birliğini oluşturmak için büyük çabalara girişildi.

Diğer yandan, Anadolu, etnik oluşumu bakımından büyük farklılıklar gösteriyordu. Tarih boyunca buraya çeşitli kavimler yerleşmişlerdi. Cumhuriyet kurulduğu zaman da ülkede farklı inançlar, farklı diller bulunuyordu. Türk burjuvazisinin önünde

iki yol vardı: Ya halklar açısından demokratik bir örgütlenmeye gidecekti, ya da onlar üzerinde baskıya başvuracaktı. Burjuvazi, tabiatı gereği ikinci yolu seçti, zoraki asimilasyon yöntemlerini benimsedi ve sürekli uyguladı. Bu, eğitimin ırkçı, çöven bir temele oturtulması demektir. Irkçılık, kafatası ve kan gruplarının ölçülmesine vardırıldı. Tarih ve antropoloji çalışmaları buna uygun biçimde yönlendirildi. Cumhuriyet döneminde, insan bedenini ırkların özellikleri yönünden ölçüp biçen aletler ithal edildi.. Tarih ve dil alanındaki çalışmalar, bilimsel olmaktan çok, benimsenen ırkçı görüşlere kılıf biçme biçiminde oldu; bu nedenle de ortaya bilim adına gülünç tezler, «teoriler» çıktı.

Eğitimin karakteri de ister istemez şöven olacaktı ve öyle oldu. Ancak mevcut okullar, özellikle de ilköğretim, bu amaçları gerçekleştirmeye yine de yetmemiştir. Türkçenin yanısıra Kürtçe de, tüm yasaklamalara, baskılara rağmen, yaşayan bir dil olmakta devam etmiştir. Bu durum yöneticileri sürekli rahatsız eden birşey oldu. Zoraki özümleme, eritme (asimilasyon) için yeni yöntemler arandı. Yatılı bölge okulları bu yoldaki denemelerden biridir.

Yatılı bölge okulları uygulamasına ilk kez 1923'te başlandı. Bu okulları iki bölümde incelemek gerekir: 1923-1960 dönemi ve 1960'tan sonraki dönem. Birinci ve ikinci dönemlerin ortak özellikleri var. 1960 öncesinin görünürdeki amacı, ilkokul çağındaki çocukların eğitimi olarak gösterilmiş olmasına karşılık, 1960 sonrasında bu okulların amaçları oldukça geniş kapsamlı bir hale getirilmiştir. İlkokul çağındaki çocukların eğitiminin yanısıra, yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar yoluyla öğrencilere, çevre halkına tarım, halk eğitimi (yaygın eğitim) ve her türlü sosyo-ekonomik kalkınma çabalarında bir merkez görevi yüklenmektedir. Bu yolla, ekonominin taleplerini kısmen de olsa karşılamak için düşük düzeyde bir zanaat öğretimi amaçlanmıştır. Bunun yanında, «Türk dilinin ve kültürünün de sağlam ellerde oluşturulduğu birer halk üniversitesi olma» nitelemesiyle de dil ve kültür alanında bu okullardan beklenen amaç belirtilmiştir. (Doğu ve Güneydoğu Anadolu İlleri Sosyal Yapı Araştırması, 1974, DPT.) Yatılı bölge okullarının asıl amacı bu son bölümde belirtilen hedefe yöneliktir ve sosyal ve ekonomik hayatla ilgili diğer öneriler, gerçekleşme şansları olmaması bir yana, bir bakıma asıl amacı perdelenmeye yaramaktadır. Özetle söylersek, yatılı bölge okulları asimilasyona (özümlemeye) yönelik okullardır.

27 Mayıs sonrasında yatılı bölge okulları yapımına büyük bir hız verilmiştir.

Tablo : 2

Yatılı Bölge Okullarına Devam Eden Öğrenci Sayısı

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı
1960-1961	1925
1961-1962	2285
1962-1963	2646
1963-1964	2882
1964-1965	3175
1965-1966	8328
1966-1967	10.912
1967-1968	12.025
1968-1969	14.458
1969-1970	15.676
1970-1971	17.102
1971-1972	20.464
1972-1973	24.246

Kaynak : Mehmet Özkan - Yatılı Bölge Okulları, Batılı Bölge Okullarının Sesi Dergisi

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 1923-1960 döneminde yatılı bölge okullarında okuyan öğrenci sayısının son derece az olduğu görülmektedir. 1960 sonrasında öğrenci sayısında hızla artma olmuştur. Özellikle 1965-1966 yılları bu artışta sıçrama yılları olarak görülmektedir. Bunun nedeni 27 Mayıs sonrasında başlatılan bina yatırımlarının 1965'te tamamlanmış olması ve öğretime açılmasıdır.

Bu okulların sayısı 1972-1973 öğretim yılında 55'i bulmuş olup, 48'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Yapılan hesaplara göre bu okulların sayısı 1975-1976 öğretim yılında 90'a ulaşacak ve öğrenci sayısı da 47.470'i bulacaktır.

Tablodan anlaşılacağı üzere 1972-1973 öğretim yılında Türkiye'de tüm yatılı bölge okullarında okuyan 24.276 öğrencinin 18.889'u Doğu illerinde bulunan okullarda okumaktadır. Bu rakamlar, yatılı bölge okullarının özellikle bu bölge için düşünüldüğünü göstermektedir. Doğu bölgesi dışında bu okullar, Doğu ile benzerlik gösteren yörelerde yapılmıştır.. 1973-1974 ders yılından itibaren yatılı bölge okullarının çoğunda 8 yıllık eğitim ve öğretime geçilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı, nüfusu 250'den az olan küçük merkezlerde ilke olarak benimsemiştir. Daha doğrusu benimsendiği

Tablo : 3

1972-1973 Öğretim Yılında Doğu İllerindeki Yatılı Bölge Okulları Sayısı ve Öğrenci Durumu

İller	Yatılı Bölge Okul sayısı	Kız	Öğrenci Durumu		Toplam
			Erkek		
Adıyaman	2	172	668		840
Ağrı	3	422	855		1277
Bingöl	2	132	1071		1203
Bitlis	3	146	763		909
Diyarbakır	3	467	719		1186
Elâziğ	2	304	509		813
Erzincan	3	367	703		1070
Erzurum	3	203	1276		1479
Gaziantep	2	185	566		751
Hakkâri	2	41	374		415
Kars	2	283	631		914
K. Maraş	1	60	140		200
Mardin	3	154	1069		1223
Muş	4	244	985		1228
Sirt	3	404	434		838
Tunceli	3	246	545		891
Urfa	2	273	789		1062
Van	3	506	1045		1551
Toplam	48	4981	13908		18889

Bu tablo Milli Eğitim Bakanlığı verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

söylenir. Oysa nüfusu 250'nin altında kalan merkezlerde ve kimi yerde 4 öğrenci için bile okul açıldığı biliniyor. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yerleşme birimlerinin dağınıklığı ve mezra, kom, «mahalle» gibi küçük yerleşme alanlarının varlığını yatılı bölge okulları açmak için gerekçe göstermek pek inandırıcı bir kanıt değildir. DPT'nca yapılan bir araştırmada (Doğu ve Güneydoğu İleri Sosyal Yapı Araştırması, 1974, s. 102), çocuklarını okula göndermeyen velilerin, okulun uzaklığını başlıca neden olarak gösterdikleri belirtilmiştir. Öte yandan bölgedeki okuma-yazma oranının yüzde 37,2 olduğu gözönüne alınırsa, gösterilen gerekçenin tutarsızlığı daha iyi anlaşılacaktır.

Tablo 2 incelendiğinde, okula devam eden kız öğrenci sayısının erkeklere oranla son derece düşük olduğu görülür. Bu durum, halkın, kız çocukları okula göndermeye pek yanaşmadığını gösteriyor. Kırsal kesimdeki diğer okullarda da öğrenci sayısı düşüktür. Bu olgunun çeşitli nedenleri var. DPT araştırması so-

nuçlarına göre, kızları okula göndermeyen veliler, «Kız kısmına okumak gerekmez», «Okul uzak» gibi gerekçeler göstermişlerdir. Sözü edilemeyecek kadar küçük bir grup da, «günahtır» biçiminde cevap vermiştir.

Bu durum, Doğu'nun özellikle kırsal kesimlerinde, feodal değer yargılarının hâlâ geçerli olduğunu gösteriyor. Okulun yerleşme merkezlerine uzaklığı da çocukların okula gönderilmesini engelleyen nedenlerden biridir.

II — ORTAÖĞRETİM

Ortaöğretim kavramına ortaokul ve liseler ile bu düzeydeki mesleki ve teknik okullar, öğretmen yetiştiren okullar ve din adamı yetiştiren okullar girmektedir. Bilindiği üzere yüksek öğrenime giden yol ortaokul, lise ve dengi okullardan geçer. Gelişen toplumun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını bir üst düzeyde sağlamak için bu okulların plânlı ve verilmi bir gelişme çizgisi izlemeleri zorunludur. Üretim için nitelikli eleman ve yönetici yetiştirmek bakımından ortaöğretimin önemi yadsınamaz. O nedenle ortaöğretimin işlevini çağın ve toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlemek, bir anlamda, yönetim ve uzmanlaşmayı istenilen düzeye çıkarmaktır.

a) Ortaokullar

İlkokulu bitiren öğrencilerin ortaokula devam etme olanağı bulması «eğitimde fırsat eşitliği» ilkesinin bir gereğidir. Bu ilke uyarınca devlet, tüm yurttaşlara, ilkokuldan en yüksek düzeydeki eğitim kurumlarına kadar okuma olanağı sağlamakla görevlidir. Ortaokul çağına gelmiş, ama okuma olanağı kendisine sağlanmamış çocukların oranına bakıldığı zaman, okuma olanağının yalnızca varlıklı sınıflar için varolduğu, büyük halk kitleleri, içinse «eğitimde fırsat eşitliğinin» lafta kaldığı görülür.

Örneğin 1970-71 yılında, ortaokul çağındaki toplam nüfusun ancak 31,7'si bu düzeydeki okullara devam edebilmiş, geriye kalan ilkokul mezunları ise okuma olanağı bulamamıştır.

Resmî göstergelere göre, 1972-1973 yılında toplam olarak 1909 resmî ortaokul var ve bu okullarda 906.187 öğrenci okumaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının sözü edilen araştırmasına göre, aynı yılda Doğu ve Güneydoğu'da 238'i gündüzlü, bi-

ri akşam olmak üzere toplam üzere toplam olarak 239 resmi ortaokul bulunmakta ve bu okullara 136.097 öğrenci devam etmektedir.

Daha önce ilköğretimde de görüldüğü gibi, okula devam eden kız öğrenci sayısı, ortaokulda daha da düşmekte, lise ve yüksek öğrenime doğru daha da küçülmektedir. Bu durum, eğitim alanında kadın-erkek eşitsizliğini açık şekilde gösteriyor. Örneğin Doğu'daki 239 ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin yüzde 81,5'i erkek, geriye kalanı kızdır. Liselerde erkek öğrenci oranı yüzde 85'7'ye yükselmektedir.

Türkiye'de özel ortaokullar da önemli bir görünüm kazanmışlardır. 1942'de 49 olan özel ortaokul sayısı, 1970-1971 yılında 112'ye çıkmıştır.

«1971-72 öğrenim yılındaki toplam ortaokul öğrencisinin, sadece 23.358'i özel okullarda bulunmaktaydı. Başka bir deyişle, bir özel ortaokula ortalama olarak 220 öğrenci düşerken, devlet ortaokullarının herbirinde 500 kadar öğrenci bulunmaktadır. Sonuç olarak, özel okul öğrencilerinin daha avantajlı durumda oldukları söylenebilir. Bu durumun başka bir anlamı da, sosyo-ekonomik durumu iyi olan aile çocuklarının daha ileriki öğrenime devam etme şansının fazla olduğudur.» (Dr. Y. Kemal Kaya, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, s. 147-148)

Özel ortaokulların resmi ortaokullara göre daha seviyeli bir eğitim yaptıkları doğrudur. Bu okullar çoğunlukla gelişmiş sanayi kentlerinde kurulmuştur. Burjuva ailelerin çocuklarına daha iyi eğitim olanağı sağlamak için. Bu okullarda sınıflar daha az sayıda öğrenciden teşkil edilmekte, diğer yandan, resmi okullardan çalışan öğretmenlere oranla daha çok ekonomik güvenceler sağlandığı için, nitelikli öğretmenler çekilip alınmakta; böylece varlıklı aile çocuklarının daha iyi bir öğrenim görmeleri ve yüksek öğrenime kolayca geçiş olanağı sağlanmaktadır.

Aynı yazar, bölgelere göre ortaokullara kayıt oranları konusunda şunları yazmaktadır:

«Ortaokul çağı çocuklarının okullaşma oranlarının illere göre değişik oluşu; ortaokul olanaklarının, iller ve bölgeler arasında dengesiz olarak dağıldığını belirtmektedir. Böylece :

«1 — İlköğretimde olduğu gibi, ortaokullarda da en düşük okullaşma oranı Güneydoğu bölgelerimizdeki illerde görülmek-

tedir. Bu bölgede, 10 ilimizde ortaokul çağ nüfusunun yüzde 20'sinden az bir kısmı okullaşma olanağı bulmaktadır.

«2 — Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesinde olmalarına rağmen Sinop ve Yozgat illerimizde de okullaşma oranı düşüktür. Bu oran; 1960'larda Sinop'ta yüzde 10'dan az, Yozgat'ta ise yüzde 20'den az olmuştur. En kalabalık şehirlerimiz Ankara, İstanbul ve İzmir'de ise okullaşma oranı yüzde 40'ın üzerindedir.

«3 — İllerimizin büyük çoğunluğunda (48 ilimizde) ortaokula kayıt olanların yaşitlarına oranı yüzde 20 ile yüzde 40 arasındadır. Bu illerimiz, Güneydoğu hariç, bütün bölgelere yayılmıştır.

«Gerçekten de Adıyaman, Urfa, Mardin, Bingöl, Muş, Ağrı ve Hakkâri gibi Güneydoğu illerimizde, Kuzeydeki Sinop'ta ortaokul öğrencilerinin bu bölgedeki toplam nüfusa oranı yüzde 1,5'un altındadır. Oysa diğer bölgelerimizde bu oran yüzde 3 ile 5 arasındadır. Bu illerde öğrenci oranlarının nüfusa göre düşük oluşu, ortaokul olanaklarının yetersizliğini, ana-babaların çocuklarını okutmakta karşılaştıkları ekonomik güçlükleri ve muhtemelen ana-babaların çocuklarını eğitmeye pek istekli olmamışlarını yansıtmaktadır.»

b) Lise, Mesleki ve Teknik Öğretim

Liseler, yüksek öğrenime insan hazırlayan öğretim kurumlarıdır. 1950 yılına kadar geleceğin elitini yetiştiren ve genellikle varlıklı ailelerin, bürokratların, subayların, toprak sahiplerinin çocuklarına hizmet eden okullardı. 1950'den sonra, politikacıların yatırım alanlarından birini teşkil ettikleri için sayıların da birden önemli artışlar oldu. Oysa daha önceleri ancak büyük kentlerde vardılar. Örneğin 1927 yılında sayıları ancak 19 iken 1972 yılında 542'ye yükseldi.

1972'de 542 lisenin 90 tanesi özel, 23 tanesi akşam liseleridir. Artan lise sayısı yanında öğrenci sayılarında da büyük artışlar olmakta, bu nedenle, sınıflar kalabalıklaşarak eğitimin niteliği olumsuz yönde, ya da özel liselere oranla düşmektedir. Genellikle zengin çocuklarının okudukları, liselerde bu olumsuzluklara rastlanmaz. 90 özel lisede okuyan toplam öğrenci sayısı 17.710'dur. Yani bir özel liseye 196 öğrenci düşmektedir. Aynı rakam devlet liselerinde 562'dir. Bu durumda, özel liselere devam eden zengin aile çocukları daha iyi yetişebildikleri için, yüksek öğrenime geçişleri de daha bir kolaylaşmaktadır.

1973 yılında, Cumhuriyetin 50. yılı nedeniyle açtırılan liselerle birlikte toplam 650'ye yükselmiştir. 1972-73 öğretim yılında liselerimizde toplam olarak 257.068 öğrenci okumaktaydı. Aynı öğretim yılında Doğu'da ise 87'si gündüzlü, 5'i akşam, 1'i de kolej olmak üzere 93 lisede toplam olarak 40.218 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1972-73 ders yılında, tüm Türkiye'de 2.511.000 çağ nüfusunun (16-18 yaş) ancak 443.293'ü liselerde öğrenim görme olanağına kavuşmuştu. Bu, yüzde 17,7 lik bir orandır. Elimizde, lise çağındaki nüfusun bölgelere göre dağılımını gösteren istatistikler olmadığı için Doğu illeri açısından bu oranın ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak, Dr. Y. Kemal Kaya'nın verdiği bilgilere bakıldığında, Doğu'da ortaokul çağındaki nüfusun okullaşma oranının 8,4 olduğu görülüyor. Liselerdeki okullaşma oranının bundan çok daha düşük olduğu kuşkusuzdur.

Mesleki ve teknik öğretim alanlarında da durum bundan farklı değildir. Üretim açısından eğitimin işlevinin önem kazandığı çağımızda, Türkiye'de klasik lise öğreniminin bu denli ilgi görmesi, hem ucuza malolması, hem de yüksek öğrenime geçişte kolaylık sağladığı içindir. Oysa geliştirmekte olan ülkeler ağırlığı mesleki ve teknik öğretime kaydırmak zorundadırlar. Gerçi kalkınma planlarında ağırlığın daha çok mesleki ve teknik okullara verildiği ve oldukça ileri hedefler gösterildiği biliniyor. Ancak plan ile uygulama alanındaki dengesizlik bu alanda da kendini gösteriyor. Teknoloji çağında klasik öğretime duyulan ilgi teknik öğretime oranla daha azdır. Çünkü teknik eğitimin üretime dönük yanı ağır basmakta, klasik eğitimin ise tüketici özelliği hâlâ devam etmektedir.

Genellikle geri kalmış ülkelerde mesleki ve teknik personelin her çeşidinde yetersizlikler görülür. Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Ayrıca, biryandan toplum, giderek daha çok teknik elemana gerek duyarken, bu okullardan mezun olanların da gereği gibi istihdam edilemediği bilinen birşeydir. Örneğin sanat okulunun tesviyecilik bölümünü bitirmiş kişilerin şurada burda masa memurluğu yaptıklarına rastlamak sık sık mümkündür. Bu ekonomik, sosyal hayattaki genel düzensizliğin sonucudur ve bu durum teknik öğretime ilgiyi azaltmaktadır.

1970-71 ders yılında ilkokullardan mezun olan öğrencilerin yüzde 46'3'ü ortaokullara, yüzde 0,7'si öğretmen okullarına, yüzde 1,8'i imam hatip okullarına, yüzde 1,2'si sanat okullarına, yüz-

de 0,2'si de diğ er okullara girmişlerdir. Geriye kalan yüzde 49,8 öğrenci de hiçbir okul gidememiştir. Bu sonuçlar, eğitim sisteminde klasik öğrenimin ağır bastığını açıkça gösteriyor.

Diğ er yandan ilkokul mezunlarının yarından fazlasının bir üst düzeyde eğitim olanağı bulamadığı ve bunların büyük bir kesiminin her yıl işsizler ordusuna katıldığı da ortadadır.

İlk bakışta, üretime dönük birer eğitim kurumu görünümünde olan teknik okulların, öğrencilerin üretimden aldığı pay, pazarlama, ve eğitim programlarının niteliği açısından değerlendirildiklerinde geri ve korporatif işletmecilik düzeyinde kaldıkları görülür. Yapılan üretim, elsanatları ve lüks tüketim eşyası boyutlarını aşmıyor. Öğrenci, üretimden emeğiyle orantılı bir pay alamamakta, üretimin düzenlenmesinde söz sahibi yapılmamaktadır. Sonuç olarak, okulun işleyişinde ileri bir bilimsel ve teknik organizasyon sağlanamamış ve yönetimde demokratik bir nitelik kazandırılmamıştır.

1972-73 öğretim yılında, toplam olarak 36 teknisyen okulunda 4584 öğrenci okumaktaydı. Aynı yıl 120 adet Erkek Sanat Enstitüsü vardı. Yine aynı yıl, 157 Kız Enstitüsünde 15861 öğrenci okumaktaydı.

Kız enstitüleri programları, kadına kişilik kazandırmaktan çok, onu iyi bir ev kadını olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu iyi ev kadınlığının sınırları yemek pişirmek, evi temiz tutmak, pasta ve şekerleme işleri yapmak, standart motiflerle oda takımları işlemek vb. gibi becerileri aşmamaktadır. Kısa bir deyişle, okur-yazarlara hanım yetiştirmekten başka bir amaç güdülmekte, kadını ailede ve toplumda söz ve karar sahibi yapmaktan uzak bir eğitim anlayışı izlenmektedir. Bu okulları bitirenler, Olgunlaşma Enstitüsünde bir yıl uygulama gördükten sonra köy kadınları gezici kurs öğretmenliğine atanırlar. Bu kurslarda, yukarıda belirtilen ev işleri yanında, okuma-yazma da öğretilmeye çalışılır. Bu kurslar, halk sanatını konu almak ve modernize etmekten uzaktır. Çoğu kez, köylü kızının işine yarayacak türden, ancak kentlerde uygulanabilir şeyler öğretilir. Köy kadınlarının yaratıcı ve üretken yönlerini geliştirmekten çok, birtakım özentiler yaratılmağa çalışılır. Kadına toplum içinde kişilik kazandırmaktan uzak ve onu mutfağın dar sınırları dışına çıkarmayı düşünmeyen bu eğitim anlayışını çağdaş saymak mümkün değildir.

Türkiye’de mesleki ve teknik öğretim, çeşitleme yönünden gelişmiş sayılabilir. Ama ihtiyaçları karşılayacak nitelikte eleman yetiştirme ve buna uygun programlar yönünden iyimser olmaya olanak yoktur.

Ülkemizde ağaç ve metal işleri, tekstil, matbaa, sekreterlik, otelcilik, ticaret, maliye, tapu-kadastro, hayvan sağlığı, ev ekonomisi, meteoroloji, tarım vb. gibi alanlarda eğitim yapan okullar vardır.

1972-73 yılında, 89 öğretmen okulu ve lisesi, ve bu okullarda 87857 öğrenci bulunmaktaydı. Bu okulların önemli bir bölümü eski köy enstitüleridir, ya da onların bozulmuş biçimleridir. Doğu bölgesindeki 24 öğretmen okulunda 14.809 öğrenci bulunmaktadır.

Bu yazımızda ilk ve orta öğretimin tüm yönleriyle incelendiği, eğitim sisteminin her yönüyle ele alındığı iddiasında değiliz. Daha çok eğitim düzenindeki bazı olumsuzluklar ve bölgeler arası dengesizlik üzerinde duruldu. Özellikle yüksek öğrenimin bugünkü durumu bir başka yazının konusu olabilir.

Bu arada, ağızlardan düşürülmeyen «eğitimde fırsat eşitliği», «ilgi ve yetenek» kavramlarına da değinmek istiyoruz.

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Eğitimde fırsat eşitliğinin yıllardır edebiyatı yapıyor. «Din, dil ve inanç farkı gözetilmeksizin» her Türk vatandaşının yasalar karşısında eşit olduğu söyleniyor. Bu tür beyanlar Anayasa-da da yer almıştır. Gerçi bu tür beyanların yasalara konması, çoğu kez, pratik hayatta ayrımların, eşitsizliklerin varolmasından ileri gelir... Ama yasalara konan bu tür ifadeler genellikle fazla birşey de değiştirmemiş, uygulamada ayrıcalıklar devam edegelmiştir.

«Eğitimde fırsat eşitliği» kavramı da bunlardan biridir. Toplumun çeşitli nimetlerinden yararlanmak bir olanak işidir. Yani yararlanmada ölçü para ve ekonomik güç ile orantılı ise, yararlanma fırsatı da bu ekonomik güce sahibolmakla mümkündür. Sınıflı toplumlarda ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklar, yurtaşlar arasında eşit dağıtılmamıştır. Bir yanda sömüren mutlu bir azınlığı, diğer yanda sömürülen geniş halk yığınlarını barındıran bir toplumda, yasalarda yazılan şeyler ne olursa olsun,

fırsat eşitliğinin gerçekleşmesinin mümkün olmadığı açıktır. Böyle toplumlarda, fırsat eşitliğine dair parlak sözler, olsa olsa, sömürüyü ve eşitsizliği maskeleyemeye yarar.

«Eğitimde fırsat eşitliğinden» önce, ekonomik ve sosyal olanak eşitliği sağlanmalıdır. Çünkü ancak ekonomik olanaklara sahip yurttaşlar, eğitim olanaklarından gereğince yararlanabilirler.

Bir devlet eğitim hizmetlerini en ücra köşedeki yurttaşa kadar ulaştıramamışsa ve yurttaşın, bu hizmetlerden yararlanmak için gerekli maddi gücü yoksa, eğitimde fırsat eşitliğinden söz etmek sadece komik olur.

Kapitalist toplumlarda, yasalarda yazılı pek çok hak ve özgürlüklerden yararlanmak olanağı, işçi, emekçi, dar gelirli sınıf ve tabakalar için son derece sınırlı, çoğu kez de imkansızdır. Ama sermaye sahibi sınıf, varlıklılar, bu özgürlüklerden dilediklerince yararlanırlar. Rahatça karnını doyuramıyan, sırtına sağlam bir elbise geçiremeyen milyonlarca yurttaşa, «dilediğiniz okullarda okuyabilirsiniz, bu sizin de hakkınızdır,» demek; ya da köyden kente gidecek yol parası olmayan birine, «senin de seyahat özgürlüğün var, dilersen Paris'e bile gidebilirsin!» demek, onlarla alay etmek demektir.

Sırası gelmişken, yine yasalarımıza kadar girmiş «ilgi» ve «yetenek» kavramlarına da değinelim. Eğitimin çeşitli olanaklarından yararlanmada ilgi ve yetenek kavramları da birer ölçüttür (kriterdir).

Çoğu kişi, ilgi ve yeteneği, insanın doğuştan getirdiği, adeta «tanrı vergisi» özellikler sanır. Egenen sınıflar da bunu böylece anlatmakta yarar bulurlar. Bir kişi ticari hayatta büyük başarılar mı göstermiştir, çünkü onun buna yeteneği vardır... Bir kişi müzisyen, ressam, sporcu mu olmuştur; çünkü onun buna yeteneği vardır... Ekonomik ve sosyal hayattaki her başarı, kişisel yetenek ve ilgi sonucu gösterilir. Bu düşünce tarzının sonucu, başarılı olamamış, yeteneğini herhangi bir alanda geliştirememiş milyonlar ise ilgisiz, yeteneksiz, olarak nitelenir. Bu düşünce tarzının yanlış olduğu açıktır.

Aslında ilgi de yetenek de, doğuştan gelme bir nimet olmaktan çok, kişinin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlara bağlı bir olgudur. Örneğin çocuğun bedenlen sağlıklı olması, ana-babasının sağlık şartlarından başlayarak, iyi beslenmesine, iyi

şartlarda büyümesine bağlıdır. Çocuğun ruhsal gelişimi de, yine anne-babasının ruhsal durumundan, aile, çevre, okul şartlarından soyutlanamaz. Kötü şartlar kişiyi en ağır ruhsal bunalımlara sürükleyebileceği gibi, iyi şartlar kişiyi sağlıklı, başarılı biri yapabilir.

Kişinin ilgisi, yeteneklerinin biçim alması ve gelişmesi, içinde büyüdüğü toplumsal şartlara, olanaklara bağlıdır. İnsanın gelişmesine elverişli çevre koşulları içinde büyüyen çocuklar, elbette yeteneklerini geliştirme imkanı bulacaklardır. Buna karşılık, en kötü yaşama şartları içinde olan, yeteneklerini geliştirme olanağına sahip olmayan milyonlarca işçi, köylü çocuğu, hiç şüphe yok ki yeteneksiz değildirlir. Bazan, sayıca az da olsa, yoksul halk kesimlerinden gelmiş değerlere, örneğin sanatçılara, yazarlara da rastlanabilir. Ama bu, ilgi ve yeteneğin doğuştan geldiğini savunmayı gerektirmez. Aksine, bazı olanaklar bulunduğu zaman insanın neler yapabileceğini gösterir bu.

Özetle söylersek, fırsat eşitliği, ilgi ve yetenek gibi kavramlar, kapitalist bir toplumda sadece göz boyamaya yarayan, düzenin bozukluğunu ve her türlü eşitsizliği kitlelerin gözünden saklamaya çalışan kavramlardır ve bu yönde yorumlanırlar. Ancak insana yeteneklerini geliştirme olanağı tanınan, kişinin gelişmesinin önündeki her türlü engelin kaldırıldığı bir toplumda, insanın yeteneklerini geliştirmesi mümkün olur ve böyle bir toplumda fırsat eşitliğinden söz edilebilir. İnsanın insanı sömürmesi temeline oturan kapitalist bir toplumda bunun mümkün olmayacağı açıktır. Böyle bir olanağı ancak sömürü ve eşitsizliğe son veren bir sosyalist toplum kişiye sağlayabilir.

SONUÇ

Buraya kadar söylediklerimizin ve gösterdiğimiz rakamların da belirttiği gibi, Türkiye'de eğitim sistemi, toplumun kalkınmasına, tüm insanlarımızın gelişmesine ve mutluluğuna elverişli bir araç olmaktan çok, bozuk düzenin yapısına uygun düşen, onun tüm hastalıklarını taşıyan bir nitelik taşımaktadır. O, dışa bağlı kapitalizmin çıkarlarını korumaya yönelmiştir. Pratikte, üretime yönelik bir kurumlaşmadan çok, yoz okur-yazar ve yaratıcı güçleri adeta törpülenmiş insan yetiştiren bir aygıt durumuna düşmüştür. Burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin değer yargılarına uygun olarak tutucu, şöven bir niteliğe sahiptir.

Diğer yandan, bu tutarsız eğitim düzeni açısından bile bölgeler arasındaki fark büyüktür. Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgeleri bakımından dengesizlik son derece somuttur. Egemen sınıflar, bu bölge halkının eğitimini ciddi olarak üstlenmemişler ve bölgenin nitelikleri bakımından demokratik nitelikte bir eğitim uygulamasına gideceklerine, tam tersine baskıcı, şöven, ayırıcı bir politikayı sürekli olarak izlemişlerdir. Bu nedenle Doğu bölgesi açısından eğitim sistemi çok daha anti-demokratik ve iğretidir. Eğitim, bu bölgede özümleme amacına yönelmiştir, ırk ayırımı ve baskı politikasının bir aracı haline dönüşmüştür.

Geri kalmışlığın varlığını Türkiye'nin her yanında görüyoruz, bu elbette salt bu bölgeye özgü bir sorun değil. Ama ekonomik ve kültürel gerilik bu bölgede katmerlidir. Bu durum elbette, varolan düzenin ürünüdür. Bugün varolan sistem içinde, bu egemen sınıflardan, eşitsizliği kaldırmaları, tüm Türkiye halkına mutluluk getirmeleri ve bölge halkı üzerindeki fazladan baskı ve sömürüye son vermeleri beklenemez. Türkiye'de geri kalmışlık ve her türlü eşitsizlik emperyalizmin, onunla işbirliği halindeki egemen sınıfların, kapkaççı kapitalizmin ve -Doğu bölgesi ölçüsünde de olsa- feodal ilişkilerin ürünüdür. Ancak. Emekçi halk yığınlarına dayanan demokratik bir halk iktidarı bu büyük sorunların hakkından gelebilir, toplumu demokratikleştirebilir, ve gelişme aşamasına koyabilir.

SANAT - EDEBİYAT

ZIVİSTAN

Lı welatê min zivistan pır çetin e.. Lı gelek
cıyan, gelek kes, hêviya zivistanê ne; dıŝqın, dı-
gerın... Kurtasi, tama dınyayê derdixin... Lê lı
ba me zivistan, tınebûnê hıŝyar dıke û zêdetır dıke.
Jı bo viya ji, em jı zivistanê hez na kın...

Zivistan kula dılan,
Her ci bû dû û dûman,
Hertiŝt bın berfê da man,
Zivistan kula dılan!..

Winda bû rındi ne ma
Dıl ne ma dılday ne ma,
Hertiŝt bın berfê da ma,
Zivistan kula dılan!..

Ga û çêlek hemû mırın,
Ewi evındari bırın,
Zarok tamam dıkin zarın,
Zivistanê em kal kırın!..

Here! êdi qe ne ziviri,
Zivistan tu gurê har i,
Em nıkarın bın vi bari,
Zivistan tu gurê har il!..

İhsan AKSOY

KIŞ

Memleketimde kış çetin geçer.. Birçok yerde, çoğu kişi, kışı dört gözle bekler, yolculuk eder, kayak kayarlar... Kısacası dünyanın tadını çıkarırlar... Ama bizde kış yoksulluğu daha da açığa çıkarır, katmerleştirir. Bu nedenle de biz kışı sevmeyiz..

Kış, o gönül acısı..
Heryan sisli, dumanlı,
Herşey karla örtülü
Kış, o gönül acısı...

Yitti, kalmadı güzellik,
Ne sevda, ne sevgili,
Herşey kapandı karla,
Kış, o gönül acısı!..

Öküz ve inek, hep öldüler,
Sevgiler çekip gittiler,
Çocuklar tüm ağlamaklı,
Kış bizleri kocattı!..

Git artık, göze görünme,
Kış, ey kuduz kurt!
Bu yük çok geldi bize,
Kış ey kuduz kurt!

İhsan AKSOY

GULİZER

Hey Gulizer Gulizer!
Hey rındıka reng qemer!
Poz pijin, ehni kever,
Delalya gundê Qezer,
Hey Gulizer Gulizer!

Pêşya ma da heye roni;
Gundê me ji gul û kani,
Zanim dınyay tu baş zani;
Lê tu çıma qe na keni?
Gulizer tu gelek can i,
Belî çıma qa na keni?

Gulizera dılovan!
Golıkvana mori mırcan!
Dıçi çolê bı dan û dan,
Tu dêşini dilê xortan..
Hey sorgula dora çıyan, Gulizera dılovan...

Gulizer golıkvana e,
Gorê lingê wê qetyane,
Dilê wêya yane yan e,
Ew dılketya me gundiyan e...

Gulizerê xemdar ne be,
Lê tu viya baş bızane,
Dınya herdem êvar na be,
Belangazyê yeqin rabe,
Tu vê rastê baş bızane..

Ihsan AKSOY

SARIÖRGÜLÜ

Ey Sariörgülü, Sariörgülü!
Ey esmer güzeli
Ak alınlı, kalkık burunlu
Qezer köyünün sevgilisi
Ey Sariörgülü, Sariörgülü

Önümüzde aydınlık var;
Köyümüz çeşmeli, güllü.
Sen ki iyi bilirsin dünyayı,
Bilmem ki neden gülmezsın..
Sariörgülü bukadar gençsin
Bilmem ki neden gülmezsın?

Boynu boncuklu, mercanlı!
Danaları güden Sariörgülü!
Kırlarda dolaşırsın,
Gönlünü yakarsın delikanlıların,
Dağların kırmızı gülü, iyi yürekli Sariör
gülü...

Sariörgülü dana otarcısı!
Çorapları yırtık,
Yüreği sımıcak,
Biz köylülerin sevgilisi..

Sariörgülü kederlenme,
Şu gerçeği iyi belle,
Son bulacak elbet gece,
Son bulacak ezilmişlik,
Sariörgülü kederlenme..

**İhsan AKSOY'dan Türkçeye
çeviren K. Burkay**

HESP Û GUR

Bihar hatiye,
Bayê hênik
Gıya hêşin kırine.
Hemû jini derketine çolan
Ku baştir bijin.
Gurek ji derketiye digeri bûye,
Dunêya bê berf çawa bedew bûye!
Nihêrtiye ku hespek boz
Xwe berdaye mêrga hêşin.
Êdi binhêrin şabûna gur:
Gotiye, ahan ji te ra xwarinek
Ku dikari bixwi, keremke!
Tu çima mih nin i, hêy bimbarek!
Nuha qediya bû şolê te.
Dî heqê te da hatin gelek zor e.
Gelek fend hewceye ji bo te.
Lê gere ez ji usa bıkım.
Gotiye gur
Û meşiyaye çûye cem hespê;
Gotiye, ez ji eslê Loqman Hekim im.
Lı van mêrgan çiqas gıya hene
Kijan ne baş e, kijan baş e, dızanım.
Mın ji her derdî ra dewa ditiye,
Her çiqas na xwazım pesna xwe bıkım.
Tu ji wek duldul i maşallah;
Lê disa ji derdek te heye, xuyaye.
Bêje hema derman bıkım, belaş.
Tu nıkari bêji tıştek mın nin e:
Hespek beredayi
An seqet e, an nexweş;
Loqman hekim usa dibêje.

ATLA KURT

Kurtların kente inip devlet adamlığına özendiği şu kış mevsiminde, La Fontaine'nin, hekimliğe özenen kurtla ilgili masalını Kürtçeye çevirip Türkçesiyle birlikte yayınlamayı uygun bulduk..

Bahar gelmiş,
İlik seher yelleri,
Otları tazelemiş.
Bütün canlılar düşmüş kırlara,
Canlarına can katmaya.
Kurdun biri de çıkmış gezermiş,
Karsız dünya ne de güzelmiş.
Bir de bakmış bir kır at;
Salınmış yeşil çayıra.
Düşünün kurttaki sevinci:
— Al sana yiyecek, demiş;
Ama yiyebilirsen ye!
Ne diye koyun değilsin, be mübarek!
Çoktan bitirmiştin işini.
Ama seni haklamak mesele.
Türlü oyunlara baş vurmam gerek.
Vuracağız ne yapalım.
Kurt böyle demiş,
Ve uygun adım atın yanına gelmiş;
— Ben, demiş, Lokman hekimin soyunda-
nım

Bu çayırlarda ne kadar ot varsa
Hepsinin iyisini kötüsünü bilirim.
Övünmek gibi olmasın ama,
Her derde deva bulmuşumdur.
Düldül gibi atsınız maşallah;
Ama bir derdiniz var, belli.
Söyleyin, hemen söküp atayım bedava.
Bir şeyim yok diyemezsiniz:
Başiboş bırakılan at
Ya hastadır, ya sakat;
Lokman hekim böyle der.

— Lı simê mın ê paşin da birinek heye,
dîbîje hesp.

— De keremke kurê mın, dibêje gur;

Bı sim henek na be,

Ku carê birin kûr bû, êdi çare na be.

Jı te ra xızmet û azet jı mın ra ferz e:

Ez hostayê kêr-avêtinê me.

Hekimê me lı nexweşê xwe nihêriye,

Xwe û xwe ra gotiye: Dêv bavêjim kîjan
ali?

Lê hesp jı zû va hişyar bûye,

Çer firsend ditiye pihnek lê daye,

Ne dran maye lı hekim, ne hesti lı çênik.

— Ox bû jı mın ra, gotiye gur, kelegiri;

Mırov gere hedê xwe bızane.

Hekimi jı te ra çı heyran?

Ma qesabi ne bes e!

La FONTAINE

— Arka ayağımda çıban var, demiş at.
— Aman evlat, demiş kurt;
Ayak dediğin şakaya gelmez,
Bir işledi mi kolay kolay baş edilmez.
Sizlere hizmet boynumun borcudur:
Ben ameliyatların da kurduyumdur.
Hazret şurdan mı kapsam burdan mı kap
sam

Diye bakıyormuş hastasına.
At çoktan işin farkında,
Punduna gelir gelmez basmış tekme yi.
Ne diş kalmış hekimde ne çene kemiği.
— Oh olsun bana, demiş kurt, ağlamaklı;
Kimse çizmeden yukarı çıkmamalı.
Hekimlik senin nene?
Kasaplığınla yetinsene!

LA FONTAİNE'den Çeviren
Sabahattin EYÜBOĞLU

Olaylar - Yorumlar

Deprem Bölgesi Halkı Karakışa Terkedildi

EVSİZ HALKA SOĞUK VE HASTALIK ÖLÜM SAÇIYOR..

Demirel ve diğer ilgililer, «Türk Hükümeti güçlüdür, yaralar zamanında sarılacaktır» diyedursunlar, karakış, yaraları sarılmayan, konutları yapılmayan ve tamamlanmayan, kendilerine gerekli diğer yardımlar yapılmayan Lice, Hani, Kulp ve depremden zarar gören diğer çevre halkının üzerine çökmüş bulunuyor. Bunun böyle olacağı daha başından belliydi. Daha depremin ilk günlerinde resmî makamların halkın acılarına karşı ilgisizliği, umursamazlığı işlerin buraya varacağını gösteriyordu. İlgililer, halka gerçekten yardım yapma çabası göstermemek bir yana, halkın ve ilerici çevrelerin kendi imkânlarıyla yaptıkları yardımları güçleştirmek, engellemek için elden geleni yapıyorlardı. Ülke içinden ve özellikle ülke dışından deprem bölgesi halkına gönderilen yardımların heder edileceği, vurgunculara yarayacağı daha o günden belliydi.

Şimdi karakış deprem bölgesi halkının üstüne çökmüş bulunuyor. Halkın büyük kesimi konutsuz, ya da işe yarayan çadırımsı konutlara sığınmış durumda. Soğuk ve hastalık halkı, özellikle çocukları ve yaşlıları kırıp geçiriyor. Deprem ise hâlâ aralıklı olarak devam ediyor, evlerin yıkılmasına, hattâ ölümlere sebep oluyor. Sorumlular, artık deprem sorununu kulak ardı etmiş bulunuyorlar. İktidar çevreleri şu anda ülkede sıkıyönetim ilanı için büyük çabalar harcıyorlar; karanlık tertipler, provakasyonlar ülkenin dört bir yanını sarmış; ve onlar bu işlerle uğraşırken dönüp de Lice ve çevre halkının feryatlarına kulak verecek değiller..

Lice TÖB-DER Şubesinin bir süreden beri çıkardığı DEPREM adlı bir yayın organı var. 5-6 yaprak ve teksire basılıyor. Güç şartlar ve imkânsızlıklar içinde çıkarılan bu bülten, bir bakıma çevre insanların ileri bilinç düzeylerinin bir göstergesi ve halkın sorunlarını çok açık biçimde dile getiriyor. Deprem'den izleyelim çevre halkının durumunu:

«8 Kasımda Lice'ye gelen Başbakan Demirel, yaptığı konuşmada halka, 1568 konut ve 40 dükkânın hazır olup anahtarlarının sahiplerine verildiğini açıkladı. Oysaki bugün 27 Aralık, halen ilçe merkezinde ancak 750 civarında halka konut verilmiştir. Hâlâ ilçe merkezinde 4 mahalle çadırlarda kalmaktadır. Köylerde ise durum daha da berbatır. Bir köy hariç, diğer köylerin konutları hâlâ tamamlanıp köylülere verilmemiştir. Bazı köylerin yer tespiti yapılmamıştır. Köylerin çoğunu üç kısma ayırmışlardır. Ağır, orta ve hafif hasar görenler diye 3 çeşit rapor verilmiştir. Ağır hasar görenlere konut yapılacak, orta ve hafif hasar görenlere 5000 ilâ 7000 lira arasında yardım yapılıyor. Bu yedi ile beş bin lira arasında yardım alan köylüler, kültür ve sosyal nedenlerden bu verilen paralarla eski evlerini yine taş ve çamurdan yapacakları için en ufak bir sarsıntıda yine binlerce kişi ölecektir. Oysaki deprem bölgesinde tüm konutların depreme dayanıklı olması gerekirdi.

«Lice'ye 2 seferdir kar yağıyor, geceleri ısı sıfırın altına eksi 10 dereceye düşüyor. Lice merkezinde dört mahalle halkının bir kısmı ve köylüler hâlâ çadırlardadır. Soğuktan ölenler gün geçtikçe çoğalıyor. Özellikle çocuk ve ihtiyarlarda ölüm oranları daha yüksektir.

«Lice halkı geç de olsa dost ve düşmanlarını tanıdığı. Licelileri bile ölüme terkeden, geriye kalanları da toplu olarak imha etmek isteyenlere gelecekte büyük bir ders verecektir. Bilinçli halkın sırtı yere gelmez.» (27 Aralık tarihli Deprem, Hazırlıyanlar: Mekki Dalaba. Mehmet Çakmak, Mevlüt İlgin)

LİCE'DE SOĞUKTAN ÖLENLER ÇOĞALIYORLAR

«Lice'nin Ergin köyünde 22.12.1975 gecesi 2 yaşında Şefik Gülten, 4 yaşında Zübeyde Oral, 2 yaşında Hüsna Altun isimli çocuklar soğuktan ölmüşlerdir. Ergin Köyünde kızamık ve çiçek hastalığından köyün çocukları ölümlerle başbaşadır. Ayrıca Gürbeyli (Şeyhan) köyünde 1, Yaprak köyünde 3 çocuk, son kar yağışından sonra zatürreden ölmüşlerdir. Haber alınmayan köylerde yaşlı ve çocukların durumundan endişe edilmektedir. Çünkü 2 köy dışında bütün köyler 30 cm. kar altında ve eksi 20 derece soğukta çadırdadırlar.» (27 Aralık tarihli Deprem'den)

KALE MAHALLE MUHTARI KONUŞUYOR:

«Mahallemizde 300 konut yapılması lazımken yapılan konut sayısı 103 tanedir. Bunlar da tamamıyla kapısız, penceresiz ven merdivensizdir. Tuvalet kuyuları henüz yapılmamıştır. Evlerin çadırdan

farkı yoktur. Lice'nin kışına göre bu evler ancak bir kış dayanabilir. Evleri halk kendisi tamir etmektedir. Yetkililer, kışın halka 5000 lira dağıtılacağını açıkladıkları halde, bugüne kadar bu parayı alan olmamıştır. Ortaokulu Almanlar yapıp bitirdikleri halde, inşaat amirliği okul içinde tuvalet yaptırmadığı için, açılmamıştır.» (27 Aralık tarihli **Deprem**'den)

OKULLAR AÇILMADI

«İktidar Lice'de yaptığı hizmetler için «bu bir rekordur» diyor. Oysa koskoca Lice için bir ilkokul yapmayı düşünmemiştir. Çeşitli kuruluşların yaptığı ilkokullar ve Almanların yaptığı ortaokul ise iki aydır tuvaletleri yapılmadığından öğretime açılmıyor.»

LİCE'NİN SON DURUMU NOTERLİKÇE BELGELENDİ

«Lice'deki konutların durumu noterlikçe belgelendi. Noterin yaptığı tespite göre Lice'de yapılan ev sayısının 1568 değil, 1207 olduğu ve yapılan evlerin hiç birinde su ve elektrik tesisatlarının olmadığı, tuvalet kuyularının yapılmadığı, bütün evlerin çatılarının aktığı, duvarlarından içeriye su sızdığı aynen belgelendi.»

HANI İLÇESİ'NİN DURUMU

«Yapılması gereken konut sayısı: 480. Şimdiye kadar yapılan konut: 45. Yapılan bu evler de yalnız dört duvardan ibaret olup iç monteleri hiç yoktur. Hani'de halkın çoğu çadırlarda ve bir kısmı orta ve ağır hasar gören eski binalarda kalmaktadırlar.» (3 Ocak 1976 tarihli **Deprem**'den)

Lice TÖB-DER Şube Başkanı Mehmet Çakmak ve Hani Şube Saymanı Cafer Altan tarafından basına verilen bültende ise şöyle denmektedir:

«Müteahhitler, kendilerine verilen konutları keyiflerince ve en çok kâr edecek şekilde yapmaktadırlar. Konutların tümü eksik ve bacasızdır. Halk, çadırdan farksız olan barakalara yerleşmek zorunda kalmıştır.

«Son olarak 30.12.1975 günü ve gecesi HANI'de aralıklı olarak şiddetli depremler oldu. Bu deprem 100'den fazla evin yıkılması, 3 kişinin ölmesi ve 15 kişinin yaralanmasına sebep olmuştur.»

Basın bülteninde, son olarak yıkılan, ölüm ve yaralamalara sebep olan evlerin, deprem sonrası raporlarda, orta ve hafif hasar görmüş sayılıp, sahipleri için yeni konut yapımına lüzum görülmeyen evler olduğu belirtilmektedir.

Demirel iktidarı, yeni yılın başında, eski filimleri sandıktan çıkarıp televizyonda göstererek Lice'de yapılan «kurtarma çalışmaları» ve «büyük yardımları» ispat etmeye çalışırken deprem cephesinde gerçekler böyledir..

TERÖR VE ZORBALIK KİTLELERİN MÜCADELESİNİ DURDURAMAZ

MC iktidarının teşvik ve himayesinde, örgütlü saldırgan güçler, son bir ay içinde yurdun her yanında saldırılarını sürdürdüler. Bu saldırılarla başlıca iki hedefe varmak amaçlanmıştır: Birincisi, kitlelerin devrimci-demokra-

tik mücadelesini kırmak; ikincisi de yapılan tertip ve provakasyonlar, yaratılan kanlı olaylar sonucu açık faşist bir diktaya geçmek için şartları oluşturmak. Bu iki hedef te sonuçta aynı kapıya varmaktadır.

Seydişehir Olayları

Aralık ayının son günlerinde Seydişehir'de meydana gelenler, işçilere karşı yürütülen terörün, zorbalığın ne ölçülere vardığını ve daha da varabileceğini gösterdi. Daha önceleri İskenderun'da işçilerin devrimci sendikalarda örgütlenmesini engellemek için yürütülen sistemli çabalar ve işçilere uygulanan kanlı baskılar Seydişehir Alüminyum tesislerinde çalışan 7 bini aşkın işçiye de uygulanmıştı. Buna rağmen işçiler sarı Türk Metal-İş sendikasına üye olmayı reddetmişler ve Özgür Alüminyum-İş sendikasında birleşmişlerdi. Sarı sendikacılar ve işçi düşmanı çevreler, işçilerin birliğini bozmak, mücadelelerini felce uğratmak için teröre başvurdular ve bunu aklın alamıyacağı düzeylere vardırıldılar.

Saldırganlar, köylerden topladıkları ve Ankara, İstanbul ve Konya'dan getirdikleri komandolar vasıtasıyla, güpegündüz, şehir içinde işe gitmekte olan işçilere taş, sopa, zincir ve ateşli slâhlarla saldırdılar. Günlerce devam

eden saldırılar sırasında pekçok kişi yaralandı, ağır şekilde dövüldü. Ve bütün bunlar polisin gözleri önünde oldu. Polis olaylara seyirci kaldı

Saldırganlar TİP ilçe merkezine, Özgür Alüminyum-İş sendikası binasına, TÜTED, TEK-DER ve Kültür Derneklerine, TSİP, Öğretmenler Derneği, DİSK Maden İş ve CHP şubelerine saldırdılar, tahrip ve yağma ettiler. Polisin, adli mercileri gözleri önünde cereyan eden bu olaylara herhangi bir müdahale olmuyor.. Saldırganlar, bileceğiniz gibi, yakalanmıyor... Yine saldırıya uğrayan işçilerden gözaltına alınanlar, tutuklananlar oluyor.

Cumhuriyet Gazetesinden Aykuş Sağanak, şöyle anlatıyor olayları :

«Ramazan Özdemir, Seydişehir'deki; canına, malına, polise, jandarmaya, kaymakama, savcıya. kısacası devlete güvenemiyen 8 bin işçiden birisi. Biz onlarcasıyla konuştuk. Hemen hemen hepsinin

anlattıkları birbirinin aynı. Seydişehir Kaymakamıyla, Savcısıyla, Hakimiyle de konuştuk. Olayları mühendislerden, avukatlardan, kendi halideki vatandaşlardan dinledik. Ramazan Özdemir'inkinden pek farklı şeyler anlatmadılar. Ama 30 yıllık işçi, görenin 60-65 yaşında sanabileceği, 45 yaşındaki sanayi işçisi Ramazan Dayı, her şeyi çok açık, çok belirgin anlattı. Bu nedenle aldık buraya onun sözlerini:

«Bu köpekçiler hergün dövüyorlar bizi bey. Hem de jandarmanın, polisin gözü önünde dövüyorlar. İşe gidemiyoruz. Sokağa çıkamıyoruz. Çarşıya inemiyoruz. On, obneş köpekçi tutmuş köşe başkalarını, önlerine gelene saldırıyorlar. Ellerinde demir sopalar, zincirler, şiş ve bıçaklar var. Bugüne kadar 20-30 işçiyi dövdüler, sırf onların sendikasına üye olmadılar diye. Hem de hastanelik edene dek, komaya sokana dek dövdüler. Ama devlet arka çıkmassa onlara yapabilirler mi? Polisi jandarması korumasa güçleri yeter mi buna?.. Biz 5-6 bin kişi, onlar 50-60 kişi. Ve de biz onlardan korkacağız ha?.. Bebeler güler bu işe...»

Aykut Sağanak, 22 Aralık ve 5 Ocak tarihleri arasında, işçi, avukat, mühendis olarak yüzlerce kişinin dövuüduğunu, silâhla yaralandığını isimler vererek belirttikten sonra şöyle diyor :

«Bütün bu olaylar polise, savcılığa bildirildiği halde; olayları yaratanlar, saldırganlar hakkında hemen hemen hiçbir kovuşturma yapılmaması, bazı çevrelerin büyük bir mutluluk ve rahatlık içinde bu tür saldırıları yeniden düzenlemelerini teşvik ediyor.»

«Rum dilberinin Türk delikanlısına aşkı»nı manşet olarak ve iç gıdııklayıcı fotoğraflarla veren birkaç yüzbinlik tirajlı gazeteler, bu olaylardan sözlemediler. Din ve iman ticareti yapan gazeteler de. Bunların, halkımıza karşı işlenen bu tür zorbalıkları yazmaları, ya da tarafsız yazmaları beklenemez. Ama bazı ilerici yayın organları olayları kamuoyuna duyurdular. İstanbul Barosu, birkaç avukatı, olayları yerinde incelemekle görevlendirdi. Seydişehir'e giden bu avukatlar, Seydişehir'deki zulmü tespit ettiler ve basına açıklamalarda bulunarak, burada olup bitenler üzerindeki sis perdesinin kaldırılmasına yardımcı oldular. İstanbul Barosunun görevlendirdiği bu heyet, Seydişehir'de can güvenliği kalmadığını, hukukun işlemediğini ve sorumluların görevlerini yapmadığını açık şekilde belirtti.

Seydişehir olayları, emekçi halkımıza uygulanan zulmü gösterenlerden biridir. Bu ve benzeri olaylar, «yasa», «düzen», «anarşi» diye haykırmaktan pek hoşlanan Demirel, Feyzioğlu, Türkeş ve benzerlerinin gerçek yüzlerini de bir kez daha açığa vurmaktadır. Bu olaylarda, bu bayların «milliyetçiliğinin» ne menem birşey olduğu pek iyi görülmektedir. Ancak bu olaylar, sermaye çevrelerinin ve onların temsilcisi Demirel, Feyzioğlu, Türkeş ve Erbakanların işçi düşmanı politikalarını da açığa vuruyor ve kitlelerin gözünün açılmasına yardımcı oluyor. Onlar, işçilerin mücadelesini engellemek için her türlü yöntemi denemeye kararlılar ve baskı için sınır tanımıyorlar. İşlerine geldiğinde yasalardan söz ediyor, gelmediğinde yasalara çığneyip geçiyor ve uygulanmasını engelliyorlar.

Tariş'te İşçilere Komando Baskısı

Ocak ayı başlarında, işçiler üzerinde yoğun baskıların sürdürüldüğü yerlerden biri de İzmir Çiğli'deki Tariş İplik fabrikası idi. Burada işçilerin sendikal mücadelesini önlemek için işveren tarafından 99 işçi işten atılmış; bunun yanı sıra, fabrikaya yerleştirilen işveren uşağı komandoların baskı ve saldırıları sonucunda can güvenliği kalmayan 130 işçi de kendileri işi bırakmak zorunda kalmışlardı.

Tekstil İşçileri Sendikası bölge temsilcisi İsmail Şentürk, bu

işyerindeki mücadelenin, sendika işveren mücadelesinin boyutlarını aşarak politik bir mücadeleye dönüştüğünü belirtmiş ve işçilere karşı yıldırma eylemini, eski bir Adalet Partisi milletvekili ile MHP ve Ülkü Ocaklarının işbirliği halinde yürüttüklerini söylemiştir. Şentürk, devrimci sendikalara üye olup işten atılanlara diğer işverenlerin de iş vermediğini açıklamıştır. İşverenlerin bu tavır, onların işçi sınıfına karşı ne derece bilinçli bir sınıf mücadelesi içinde olduklarını açıkça gösteriyor.

Öğrenci Otobüslerine Saldırı

Ülkü Ocaklı komandolar, Ocak ayı başında, eylemlerini, Ankara'nın göbeğinde öğrenci otobüslerini silâh zoru ile durdurup öğrencileri kurşunla tarayacak kadar ileri götürdüler. Saldırganlar, Tunus Caddesinde, Sıhhiye'de ve Genel Kurmay Başkanlığı önünde, Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencilerini taşıyan otobüsleri silâh zoru ile durdurdular, sınava giden öğrencileri engellemeye çalıştılar ve ateş ederek birçok öğrenciyi ağır şekilde yaraladılar.

Bu olaylar, okullarda kimin öğrenime engel olduğunu, kimin «şehir eşkiyası» olduğunu ve ki-

min «anarşi» çıkardığını birkez daha gösteriyor. Ama bu olayları yönetenler, herkesin gözleri önünde cinayetlerini icra edenler, yine de hiç utanmadan başkalarını anarşi çıkarmakla suçlamaktadırlar.

Son günlerde yeni avlar peşinde koşanlar, zoraki anarşist yaratmak için cingöz recai numaraları çevirenler, Başkent ortasındaki bu eşkiyalara dokunmuyorlar. Suçluları yönetenler sorumlu mevkilerde oturdukları suçluların yakalanması düşünülebilir mi?

Hacettepe Olayları

6 Ocak günü sabaha doğru, besleme «komando»lar, Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'ni işgal ederek olaylar

yarattılar ve bu nedenle 7 kişi yaralandı, 40 kişi gözaltına alındı.

Aynı gün besleme saldırıgan-

lar, Hacettepe Üniversitesi Beytepe bölümündeki kafeteryayı bastılar. Burayı silâh zoruyla işgal eden 35 komando, jandarma tarafından dışarı çıkarıldı ve yapıları aramada 15 tabanca 2 dinamit lokumu, ustura gibi silâhlar ele geçirildi. Komandalara birşey denmedi tabi. Sol kitapları büyük bir suç aleti gibi «yakalayan» ve bunu radyolarla ilân edenler, silâhlı komandoları gözaltına bile almadılar... O halde komandolar işlerine devam edebilirler ve ettiler... Aynı günün akşamı besleme komandolar Hacettepe yurdunu bastılar ve **Şükrü Bulut** adlı gençi vurdular. Üç kurşunla yaralanan Hacettepe Üniversitesi Alman Filolojisi son sınıf Öğrencisi Şükrü, ertesi gün öldü.

İzmir'de "Derdest Edilen" Komandolar

MHP Genel Sekreter Yardımcısı'nın, «Devlet güçleri yanında solcularla çatışıyoruz» diye demec verdiği günlerde, İzmir'de Üniversiteye saldıran besleme komandoların bir bölümü, bu kez amacına ulaşamadı ve cinayetlerini işleyip serbestçe çekip gitmeye fırsat bulamadı. 12 Ocak günü Bornova kavşağında birleşerek Ege Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi ile Fen Fakültesi silâhlı saldırıda bulunan beslemeler, Tarış İplik fabrikasında genel müdür Orhan Davut tarafından işe yerleştirilen komandolarla, İzmir ve çevresindeki kasabalardan devşirilmişlerdi. Her iki fakülteyi kurşun yağmuruna tutup gençlere saldıran komandolar, Jandarma Yüzbaşı **Hanefi Erkan**'ın yönetimindeki jandarma birliği ile sarılıp teslim zorlanınca, silâhlarını yere atarak teslim olmuşlardır.

Cinayetleriyle yetinmeyen saldırganlar, ertesi gün (8 Ocak) Hacettepe Üniversitesine bir kez daha saldırdılar. Polisin gözleri önünde gençleri kurşunla taradılar. Görgü tanıkları, polisin saldırganları önlemek için bir çaba göstermediğini, tersine polislerin de gençlere ateş ettiğini söylediler. Bu saldırılar sırasında pek çok genç ağır şekilde yaralandı. Boyundan kurşunla yaralanan **Nuray Erenler** adlı Tıp öğrencisi kız komaya girdi ve birkaç gün sonra öldü. Nuray Erenler'in babası sendikacı Ali Rıza Erenler, yaptığı basın toplantısında polisin tutumunu suçladı ve sorumluluğun iktidara ait olduğunu belirtti.

Komandalarda 10 tabanca, 10 dinamit lokumu, 20 bıçak, 200 mermi, çok sayıda zincir ve boğma telleri ele geçirilmiştir. Yakalanıp adalete teslim edilen 152 saldırgandan bir kısmı tutuklandı.

Bu olay da MHP'ye bağlı Ülkü Ocakları derneğinin yasa dışı niteliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu silâhlı örgüt, yıllardır açık bir şekilde oluşturulmakta ve saldırılarda kullanılmakta idi. Bay Türkeş, bu örgüt mensuplarının silâh taşıdıklarını itiraf bile çekinmedi. Ve sol yayın avcılarını bütün bunlara birşey dememekte, bu örgüt tarafından işlenen cinayetler karşısında kollarını bile kıpırdatmamakta, üstelik de başkalarını suçlamaktadırlar.

Bay Türkeş bu olayda da, engellere ve baskılara aldırılmayıp gö-

revini yapan jandarma yüzbaşısı Hanifi Erkan'ı suçlamakta, onun «aşırı bir solcu» olduğunu söylemektedir. Ve bu sözler bugünkü iktidar mensuplarının, güvenlik kuvvetlerini nasıl kendi amaçları doğrultusunda, sola karşı, tek taraflı kullanmak istediklerinin bir başka kanıtıdır.

Bütün bu saldırılar, kanlı olaylar sürüp giderken Demirel ve yandaşları sıkıyönetim ilanına hazırlanıyorlardı. Senaryo planlandığı şekilde yürütülüyordu. Biryandan saldırganlar meydana sürülüyor, daha çok kan isteniyor, daha çok kargaşa yaratılıyor; diğer yandan sermayenin elindeki basından ve radyo ve televizyondan yararlanarak başkaları suçlanıyor,

baskı tedbirleri ve sıkıyönetim çare olarak gösteriliyordu. Bir oyunun bu kadar açık ve çirkin şekilde oynandığı görülmemiştir.

Ancak demokratik örgütlerin direnişi ve özellikle CHP Genel Başkanı Ecevit'in oynanan oyunu sergilemesi ve karşı çıkması nedeniyle yapılanlar yetmiyordu; MC iktidarının yeni tertiplere, yeni kanlı olaylara ihtiyacı vardı. Demirel, biryandan Sıkıyönetimin gereğini işliyor ve «sıkıyönetime karşı çıkanlar anarşiden yanadır,» diyor; diğer yandan Millî Güvenlik Kurulu toplantısına bazı ilginç olaylar denk getiriliyordu. Bunlardan biri İstanbul'da, Zeytinburnu'ndaki «anarşist» avı idi.

Zeytinburnu'nda «Anarşist» Avı

Millî Güvenlik Kurulu'nun «anarşik olaylara karşı» tedbirleri görüşmek üzere toplandığı 19 Ocak gününe rastlayan gece, İstanbul'da ilginç bir olay cereyan etti. O gece bir genç «elinde ateşe hazır bir dinamit lokumu ile» yakalanıyor ve «alınan ifadesi sonucu» Zeytinburnu'nda bir eve baskın yapılıyordu.. Polis'in eve yaptığı baskın sırasında evden ateş açıldığı, bu nedenle yapılan silâhlı çatışmada bir kişinin öldüğü ve birinin yaralandığı, dört kişinin, birkaç tabancanın ve «sol yayının» yakalandığı bildiriliyordu. «Tahkikatın selameti bakımından» bu kişilerin kimliği açıklanmıyor ve çevreden tanınmasınlar diye,

başlarına çuval geçiriliyordu.. Bu hikâye her bakımdan, 12 Mart öncesinde ve 12 Mart döneminde kitleleri heceyana vermek için reklamı yapılan ve sonradan birçoğunun düzmece olduğu anlaşılan olaylara pek benzemektedir. Nitekim bu olayda bazı şeylerin anlatıldığı gibi olmadığı daha şimdiden açığa çıkmaktadır. Görgü tanıkları, evden ateş açılmadığını, tersine, polisın ateş açarak eve girdiğini söylemektedirler ve bu nedenle de, eve baskın sırasında vurulan Atilla Özkan'la ilgili olarak polisler hakkında İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığınca soruşturma açılmıştır.

Pazarcılık Olayları

Milli Güvenlik Kurulu'nun toplantısına rastlıyan, daha doğrusu rastlantılan diğer önemli bir olay da Maraş'ın Pazarcık ilçesinde patlak verdi ve bu olay, bu yazının hazırlandığı şu sıralarda hâlâ devam etmektedir.

Pazarcık olayı, iddiaya göre Ülkü 1 Derneğinin önünde dinamit patlamasıyla başlamıştır. Bay ülkücülerin bu konudaki provakasyon tecrübesi öteden beri herkesin malûmudur ve bu olayın kimler tarafından niçin yaratıldığı, aklı başında herkes tarafından daha şimdiden aşîkârdır.

Pazarcık, Alevi ve Sünni inançtan halkımızın yanyana yaşadığı kasabalardan biridir. İrkçi faşistler, yıllar varki Alevi ve Sün-

ni inançtan halkımızı birbirine düşürerek bundan kendi hesaplarına yarar sağlamaya çalışmaktadırlar. Geçen dönemde irkçuların, gericilerin çıkardıkları bu tür olaylar Elazığ'da, Malatya'da, Erzurum'da, Kırıkhan'da, Elbistan'da ve daha başka yerlerde çok görüldü. Onlar böylece emekçi halk kitlelerini bölmek, birbirine düşman etmek; demokrasi ve sosyalizm yönündeki güçleri parçalamak istiyorlar. İrkçi ve gericiler, bir süreden beri, yarattıkları bu tür kargaşalıklardan baskıları arttırmak, açık faşizm yönünde adım atmak için yararlanmaya çalışıyorlar. Pazarcık olaylarının Milli Güvenlik Kurulu toplantısına denk gelmesi bir rastlantı değildir.

Yasa Dışına Düşmüş bir Hükümet

Demirel ve ortaklarının MC Hükümetinin artık yasalarla bir alış-veriş kalmamıştır. Tümüyle yasa dışına düşmüştür bu hükümet. Demirel ve ortakları, en sorumlu kişiler olarak yurttaşların can güvenliğini korumuyorlar, tersine bu güvenliği tehdit ediyorlar. Saldırganlar yakalanmazken habire saldırıya uğrayanlar izleniyor, baskı görüyorlar. Demirel ve ortakları, güvenlik kuvvetlerinin suçluları yakalamasını engelliyorlar ve örneğin İzmir olaylarında olduğu gibi, suçluları yakalayan bir görevliye öfkeleniyor, onu suçluyorlar.

Komando ve Ülkü Ocakları adındaki katil çetesi sanatını rahat rahat icra ediyor. Himaye görüyorlar ve sırtları okşanıyor. Barolar

Birliği, son genel kurul toplantısında, bu yönetimi «örtülü otoriter rejim» olarak nitelemiş ve ülkeyi «açlık ve kaba bir diktaya sürüklemek isteyenleri» işaret etmiş, ve bu amaç peşinde koşan bazı güçlerin «nazi örneği çetelerle ülkenin dört bir yanında can güvenliğini ortadan kaldırdığını» belirtmiştir. Bu nazi örneği çetelerin hangileri olduğu açıktır. Ecevit'in bahsettiği «siyasi Gansterlerin» ve onların «Şefi»nin kim olduğu da bellidir. Ve açıktır ki bugün Türkiye'de, kuzunun güvenliğinin kurda emanet edildiği bir ortamda yaşıyoruz.

Demirel ve ortakları, bu kez de sıkıyönetimi ilân ettirmeyi başaramadılar. Milli Güvenlik Kurulunun toplantısı sırasında ülkenin

şurasında burasında, bazı karanlık güçlerin tertip ve provakasyonları da para etmedi. Bu provakasyonlarla, sıkıyönetim taraftarlarının, askerleri etki altına almak istedikleri ve kamuoyunu hazırlamaya çalıştıkları açıldı. Milli Güvenlik Kurulu'nun toplantısı sonucunda yayınlanan bildiriye, hükümetin, anarşiye karşı «Anayasa ve yasalar çerçevesinde» mücadele etmesi önerildi. Demirel'in istediğinin bu olmadığı açıldı. O, Anayasa'yı ve bugünkü yasaları eksik buluyor, aşırı baskı tedbirleri ve sıkıyönetim istiyordu. Bu kez de bu imkanı elde edemedi. Anarşiyle mücadele için «Anayasa ve yasalar çerçevesi» Demirel ve ortaklarına yetecek mi? Ama bu soru bile komiktir. Anarşiyi yaratan kim ki onunla mücadele eden kim olsun. Eğer anarşiyi yaratanlar bizzat Demirel ve ortakları ise ve onlar özellikle bunu istiyorlarsa, bundan yarar bekliyorlarsa ve bu

kargaşa ortamında öcülerini harekete geçirmek istiyorlarsa, onlar anarşiyle nasıl başa çıksınlar?. Hayır, anarşinin önlenmesi için bir tek yol vardır, o da Bay Demirel ve ortaklarının bu sevdadan vazgeçip tez elden iktidar koltuğunu terketmeleridir.

Ama besbelli ki Demirel ve ortakları çekilmeye hiç te niyetli değiller. Bay Türkeş ise hayatının son kozunu oynuyor açıkça. Bu nedenle olayların önümüzdeki günlerde yatışması beklenemez. Tersine kanlı olaylar, provakasyonlar giderek artacağı benziyor. Bu durumda devrimci ve demokratik güçlere önemli görevler düşüyor: Saffaları sıkılaştırmak, faşist saldırganlığa karşı paniğe kapılmamak, provakasyonları boşa çıkartmak, yasa dışına düşmüş bu iktidarı ve onun tüm tertiplerini kitleler önünde açığa çıkartmak, onu tecrit etmek ve çekilmeye zorlamak.

Faşist Zorbaların Gücünü Abartmayalım

Bugün Türkiye'de ırkçı-faşist zorbalar tipik Hitler yöntemlerini deniyorlar. Şiddetin yanısıra, yalana ve propagandaya dayanarak kendilerini olduğundan çok güçlü göstermeye ve böylece kitlelerin gözünü boyayıp onları yıldırmaya çalışıyorlar. «komandolar şuraya saldırdı, buraya saldırdı, şunu öldürdü, bunu yaraladı» dedirtip. ezeceğiz, keseceğiz deyip halk kitlelerini sindirmeye çalışıyorlar. Oysa faşist beslemeler hiç te güçlü değildirler ve Türkiye'nin şartları 1933'ler Almanyasından ve İtalyasından çok farklıdır.

Hitler güçlü bir partiye dayanmıyordu. Nasyonal Sosyalist Parti-

sinin büyük kitle desteği ve oy potansiyeli vardı. Birinci Dünya Savaşından yenik çıkmış Alman halkı Hitler'e bir kurtarıcı gözüyle bakıyordu ve faşizmin getirdiği felaketin tecrübesi henüz yaşamamıştı. Oysa bizdeki Hitler özentilerinin ne böyle bir kitle desteği, ne oy potansiyelleri vardır. Ne de, bir avuç fanatik ırkçının dışında, kimse onlara kurtarıcı gözüyle bakmaktadır.

Üstelik faşizm bugün artık bir tecrübedir. Kitleler onun yalana, demagojiye dayanan propagandasının arkasında yatan gerçek yüzünü bilmektedirler. Ve, o, daha şimdiden, İskenderun'da, Seydişehir-

hir'de, Doğu'da ve ülkenin her yerinde işçilerimize, köylülerimize, tüm geniş halk kesimlerine zulüm ve acı getirmektedir. Faşizm, ideoloji ve sistem olarak yenilmiş yıkıntıya gitmiş; sosyalizm ve demokrasi cephesi ise üstün gelerek o günden bugüne çok farklı şekilde güçlenmiştir. Ne dünya, ne Türkiye şartları, hitler karikatürlerinin özlemlerinin gerçekleşmesine elverişli değildir. Ama şartların böyle olması yine de ırkçı-faşistlerin bazı maceralara girişmesine engel değildir.

Günümüz Türkiye'sinde ırkçı faşistlerin bu kadar cüretkâr olmaları kendilerine sağlanan devlet desteğinden gelmektedir. Demirel, biryandan sosyalist ülkelerle birbiri ardı sıra ilişkilere girer, krediler alır ve ekonomik bunalımı hafifletmeye çalışırken, diğer yandan da ülkede demokratik hak ve özgürlükleri rafa kaldırmak için anti-komünizm ve anarşi edebiyatı yapmakta ve açık faşist bir dikta için çaba göstermektedir.

Teslimiyetçi Olmamak, Tahriklere Gelmek

Faşist saldırganların gücünü abartmak, yılgınlığa kapılmak, faşist saldırganlık karşısında safları sıkılaştırmamak, kendimize düşeni yapmamak teslimiyetçilik olur. Bugün faşist bir dikta kurmak isteyenlerle buna engel olmak, demokratik hak ve özgürlükleri koruyup geliştirmek isteyenler arasında kıran kırana bir mücadele veriliyor. Bu mücadelede saflarımızı tutalım. Kitleleri sürekli uyaralım, faşizm yanlılarının niyetlerini ve oyunlarını sürekli olarak kitlelere teşhir edelim. Faşist saldırganlık karşısında demokratik ve devrimci mevzileri korumak, kenetlenmek, saldırıları boşa çıkartmak bir görevdir.

Ve teslimiyetçi bir tavır takınmamak ne kadar önemliyse, karşı tarafın tahriklerine gelmemek, karşı tarafın işini kolaylaştıracak sivri çıkışlardan kaçınmak da o kadar önemlidir. Hangi dönemde olduğumuzu iyi bilelim. Bugün devrimci ve demokratik güçleri bekleyen görev faşizm çabalarını yenilgiye uğratmak, faşist güçleri

etkisiz kılmak ve toplumu bugünkü darboğazdan geçirerek, işçilerin, tüm emekçilerin ve demokratik güçlerin kolayca örgütlenebileceği bir demokratik ortama ulaştırmaktır. Bu görevi başarmak, demokratik saflarda geniş bir güçbirliğini, dayanışmayı sağlamaya bağlıdır. Bu dönemin hedeflerini aşarı sivri sloganlar demokratik saflarda tereddütler, bölünmeler yaratır ve karşı tarafın işine yarar. Düşmanın nelerden yararlandığına dikkat edelim, onun işini kolaylaştırmıyalım ve faşizme karşı güçleri birleştirelim.

Egemen sınıflar teröre ve zorbalığa güçlü oldukları için değil, çoğu kez zayıf oldukları zaman başvururlar. Bugün Türkiye'de olan da budur. Ama hiç kuşku yok ki bütün bu çırpınmalar boşunadır. Terör kitlelerin devrimci mücadelesini durduramayacaktır. Tüm devrimci ve demokratik güçler, emekçi halk kitleleri bu dar boğazı da aşarak çok daha ileri düzeyde demokrasi ve sosyalizm mücadelesini sürdüreceklendir.

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ KURULDU

31 Aralık'ta Ankara'da «Çağdaş Hukukçular Derneği» adıyla 74 kurucu üyenin katıldığı bir dernek oluşturuldu. Kurucuların büyük kesimini Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Konya ve Gaziantep Barolarına bağlı avukatlar oluşturmaktadır. Ayrıca kurucular arasında diğer mesleklerden hukuk mezunları var.

Merkezi Ankara'da olan dernek, ayrıca diğer il ve ilçelerde şubeler oluşturabilecek. Derneğin yönetim kuruluna Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı, Kemal Burkay, Nevzat Helvacı, Kemal Yücel, Erşen Samsal ve Canan Bilgin seçildiler. Başkanlığa Halit Çelenk getirildi.

Derneğin amacı tüzüğünde şöyle belirtiliyor:

«a) 12 Mart'tan sonra, Anayasa'da yapılan geriye dönük değişikliklerin kaldırılarak, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin daha da genişletilmesi için çalışmak,

«b) Mahkemelerin bağımsızlığı, tabii, hakim güvenliği, savunma hakkı gibi adaletin gerçekleşmesinde etkin olan ilkeleri savunmak, olağanüstü, özel mahkemelerin kurulması girişimlerine karşı çıkmak ve bu ilkeleri gerçekleştirmeye çalışmak.

«c) Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlayan, 141-142. vb. maddelerle, anti-demokratik yasalardan kaldırılmasını sağlamak,

«d) Maddi ve manevi her türlü işkenceye karşı çıkmak,

«e) Yasama çalışmalarını izleyerek, bu çalışmalara ilişkin görüşlerini ve önerilerini ilgili yerlere ve kamuoyuna açıklamak,

«f) Her türlü araştırmalar, yayınlar, toplantılar, konferanslar düzenlemek ve yasal girişimlerde bulunmak,

«g) Derneğin amacına aykırı uygulamalar karşısında, bu uygulamalardan zarar gören kişi ve kuruluşlara hukuk yardımı yapmak,

«h) Yukarıda açıklanan ve dernek amacına uygun konularda, demokratik kuruluşlarla işbirliği yapmak,

«i) Üyeleri arasında her türlü dayanışmayı sağlamak.»

1976 yılı başında Türkiye'de hukuk düzeninin içinde bulunduğu durumu inceleyen **Çağdaş Hukukçular Derneği**, kamuoyuna hitaben aşağıdaki bildiriye yayınladı. Bildiri metnini tüm olarak okurlarımıza sunuyoruz:

Kamuoyuna Duyuru

İnsan haklarına dayalı Demokratik ve Sosyal Hukuk Devleti ilkesinin yurdumuzda yerleşmesini ve uygulamaların bu yönde yürütülmesini amaç edinen «Çağdaş Hukukçular Derneği», hukuk dü-

zenimizin 1976 başlarında içinde bulunduğu düzeyi incelemiş ve aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

1 — 1961 Anayasasının kabul ettiği temel hak ve özgürlükler, 12

Mart döneminde yapılan geriye dönük değişikliklerle kısıtlanmış ve bir baskı rejiminin yasal dayanakları hazırlanmak istenmiştir.

Genel mahkemelere güvensizliğin bir ifadesi olan, hakimleri bağımsızlıktan ve güvenceden yoksun, tabii hakim ilkesine aykırı Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurularak bu baskı rejiminin kurumları da hazırlanmıştır

2 — Sözü geçen Anayasa değişiklikleriyle kamu personelinin sendikal hakları ellerinden alınmış, Ceza Yasasına, Ceza Yargılamaları Usulü Yasasında, Polis Vazifeleri ve Selâhiyetleri Yasasında, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasında, Üniversiteler Yasasında, Danıştay Yasasında anti-demokratik değişiklikler yapılmış ve Dernekler Yasası gibi Anayasaya aykırı yasalar çıkarılmıştır

3 — Kamu oyunca ekonomik, sosyal ve siyasal nedenleri artık bilinen ve 12 Mart baskı rejimini sürekli hale getirmeyi amaçlayan bu değişikliklerin devam edeceği de anlaşılmaktadır. Anti-demokratik yasaların ve yasa değişikliklerinin yeterli görülmediği ve sürdürüleceği de yetkililerce sık sık ifade edilmektedir

4 — Yukarıda özetlenen yasama işlemleri sonunda, 1961 Anayasasında yer alan Sosyal Hukuk Devleti ilkesi, ağır bir yara almış ve bu Anayasa tanınmaz hale getirilmiştir.

12 Mart Hukuku diyebileceğimiz bu yeni hukuk ve uygulaması günümüzde de sürmektedir.

Böylece Hukuk Devleti ve Hukukun Üstünlüğü ilkeleri, yerlerini, «Keyfi bir yönetim»e bırakmıştır.

Sıkıyönetim Rejimi, örneğin Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşu ile sürekli hale getirilmiştir.

Yıllardanberi Danıştayca verilen kararlar hiçe sayılmakta, böylece Anayasanın:

«Yasama ve Yürütme organları ile İdare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve İdare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.»

hükmü ihlâl edilegelmektedir.

Üniversiteler, okullar, yurtlar ve yasal toplantılar basılmakta, saldırıya uğramakta, Güvenlik kuvvetleri bu saldırı olayları karşısında hareketsiz kalmakta, «Faili meçhul cinayetler» birbirini izlemektedir.

Çıkarılan kararnemelerle işçilerin önemli bir bölümü memur statüsüne aktarılmakta ve giderek dolaylı yollarla işçinin Anayasada kabul edilmiş sendika ve grev hakları elinden alınmaktadır. Bu haksız işlemlere tepki gösteren binlerce işçi işlerinden atılmıştır.

Referandum hakkı engellenmekte ve işçi, sendikasını seçme özgürlüğünden yoksun bırakılmaktadır.

Ceza evlerinde hükümlü ve tutuklulara insanlık dışı işlemler uygulanmaktadır. Yaşama ve yaşamını sürdürme hakkı, İnsan Hakları'nın temel ilkesi iken, bu hakkın her türlü saldırıya karşı korunması zorunlu iken, cezaevi koşullarında ağır hastalıklara düşen ve ölüm tehlikesi ile karşı karşıya bulunan tutuklular hakkında, günümüzün insancıl cezaevi uygulamaları bir yana, as-

gari bir bakım ve tedavi uygulanmamakta, örneğin yaşamı tehlikeye girdiği anlaşılan siyasi tutuklu Yusuf Küpeli ölüme terk edilmiş bulunmaktadır. Bu, ceza evlerindeki uygulamaların sadece bir örneğidir.

Bu ve benzeri sayısız uygulamalar bir hukuk anarşisi ortamı yaratmıştır.

Bu nedenlerle Çağdaş Hukukçular Derneği :

1 — 12 Mart döneminde Anayasada yapılan geriye dönük değişikliklerin kaldırılması ,

2 — Başta düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldıran 141-142. maddeler olmak üzere anti-demokratik yasaların kaldırılması,

3 — Sıkıyönetimi sürekli hale getiren, bağımsızlıktan ve hakim teminatından yoksun, tabii hakimliklerine aykırı, savunma hakkını

kısıtlayan Devlet Güvenlik Mahkemelerine son verilmesi,

4 — Yürürlükteki yasalar uygulanarak, «Faili meçhul cinayet»-lerin ve yaygın hale gelen yasadışı saldırıların önlenmesi ve suçluların adalete teslim edilmesi,

5 — Danıştayca verilen kararlara saygı gösterilmesi ve bunların yerine getirilmesi,

6 — İşçi-memur ayırımına ilişkin, Anayasanın güvencesi altındaki işçi haklarını ortadan kaldıran kararnamenin iptali,

7 — Kalp romatizması ve akciğer tüberkülozu hastalıklarına duçar olan ve cezaevi koşullarında tedavisi mümkün olmadığı basına yansıyan raporlardan anlaşılan siyasi tutuklu Yusuf Küpeli'nin tedavisinin sağlık durumuna uygun ve elverişli bir kurumda yapılması,

için yetkilileri uyarmayı görev saymaktadır.

**Çağdaş Hukukçular Derneği
Yönetim Kurulu**

Bitlis'te Kiyım ve Baskılar

Türkiye'nin dört bir yanında, gerici güçler tarafından sürdürülen baskı ve saldırılar, Ocak ayı içinde Bitlis'te de yoğunlaştırılmış bulunuyor. MC iktidarı, özellikle Doğu illerinde, çoğu yerde kendisine kitlelerden taban bulamayınca, o bölgeye sevkettiği gerici-ırkçı yöneticiler vasıtasıyla halk kitleleri arasında ilişkiler yaratmak, aşiretleri birbirine düşürmek, bazı tutucu yerel unsurları kullanmak, çıkar temini yoluyla zayıf karakterli kişiler sa-

tın almak suretiyle, gerici amaçları için kullanacağı kadroları oluşturmaya ve başka yerlerde tezgâhlamaya çalışıyor. İdareci, öğretmen ve öğrenci biçiminde başka yerlerden bu illere komandoların taşındığı öteden beri bilinmektedir. Yatılı öğretmen okulları, liselerin pansiyonları da bu amaçlarla kullanılmak isteniyor. Bâzân bir il lisesini, öğretmen okulunu öğretmensiz bırakma pahasına, ilerici öğretmenler başka yerlere sürülür ve işten el çektiri-

lirken; özel olarak görevlendirilmiş ırkçı-tutucu öğretmen ve idareciler vasıtasıyla okullarda olaylar yaratmak, ilerici öğretmen ve öğrencileri uzaklaştırmak için elden gelen yapıyor.

Bitlis'te bir süreden beri yaratılan ve sürdürülen olaylar da bu niteliktedir. 1500 kişilik Bitlis Lisesinde kullanacakları bir taban bulamayan ırkçılar, lise pansiyonuna Erzurum, Kars gibi uzak illerden devşirdikleri, şartlanmış birkısım öğrenciyi kullanarak olaylar yaratmışlardır.

6 Ocak günü, Lise pansiyonunda barındırılan bir grup sağcı, zincirler, sopalar, bıçaklarla öğrencilere saldırıp birçoğunu yaraladılar. Saldırı hazırlığının çok önceden yapıldığı ve bu amaçla pansiyona taş, sopa, zincir gibi saldırı araçlarının biriktirildiği, ilgililere çok önceden haber verilmişti; ama bunu önlemek için hiçbir şey yapılmadı. İlerdeki birkısım yöneticiler, özellikle olayları engellemeye istekli değildiler. **Bitlis Sesi** Gazetesi, pansiyon olayları sorumlularının Vali, Milli Eğitim Müdürü ve Lise Müdürü olduğunu yazdı. 13 Ocak tarihli Bitlis Sesi'nde şöyle denmektedir:

«Lise pansiyonundaki saldırı önceden düzenlenmiş hazırlıklı bir saldırdır. Faşist güçler günlerce hazırlık yapmışlardır. Pansiyonda olayların çıkabileceği çok önceden okul müdürüne ve valiye iletildiği halde gerekli önlemler alınmamıştır. Orada birtakım suç aletlerinin yığınak yapıldığı ve arama yapılmasının gerekli olduğu sorumlulara bildirilmiştir. Ancak sorumlular arama yapmadıkları gibi bu hazırlıklara seyirci kalmışlardır.

«Kaldı ki lise müdürü A. Kadir Gündüz, öğrencilerin karşısında

tartıştığı bir öğretmene, ben olay çıkaracağım diye bangır bangır bağırmıştır. Bununla da kalmıyarak, pansiyondaki bazı öğrencilere, bunlara vurun korkmayın, nasıl olsa geleceklere yer benim yanımdır, diyerek açıkça kışkırtıcılık yapmış ve yoksul halk çocuklarını birbirine kırdırmak için hazırlanan oyunun perdesini aralamıştır.»

Bitlis Demokratik Kültür Derneği, 7 Ocak tarihinde yayınladığı bildiride, Lise'nin içinde bulunduğu kötü şartlar (öğretmensizlik, ilerici öğretmenlerin uzaklaştırılması, kaloriferlerin yanmaması vs..) belirtilmekte; baskılar ve tertipler kınanarak şöyle denmektedir:

«Halkımız üzerindeki ırkçı ve şöven baskılar, günümüz gelişimine ayak uydurarak yeni boyutlar kazanmıştır. Bu baskılar zaman ve metot bakımından birbirinden farklı olmasına rağmen esasta aynı hedeflere ve aynı amaçlara yöneliktir. Halkımız üzerindeki baskı, zulüm ve işkenceleri burada birkaç satıra sığdırmak imkânsızdır. Milliyetçi Cephenin iktidar olmasından sonra genellikle Doğu Anadolu'nun Bitlis, Van, Hakkâri ve Ağrı illerine iktidarın ırkçı-şöven kanadının yöneticileri atanmış ve bu yöneticiler, bu illerde Türkiye'nin demokratik aşamasını önlemek için çeşitli oyunlar tezgâhlamışlardır. Beytüşşebap, Doğubeyazıt, Ernis ve Bitlis'teki olaylar birbirine benzemektedir. Halkımızı oyuna getiremeyeceğini anlayan faşist zorbalılar, orta-öğrenimdeki gençliği birbirine kırkırtarak birtakım çıkarlar ummaktadır.»

Olaylar Nedeni ile üçyüz öğrenci velisi adına TBMM Başkanlığına aşağıdaki tel çekilmiştir:

TBMM Başkanlığı Ankara

İlimizde şimdide dek köylüler, nalk, öğretmen ve öğrenciler üzerine baskılar yapılmış, birtakım olaylar yaratılmıştır. Bunlar yetkili makamlara bildirildiği halde hiçbir işlem yapılmamıştır. Lise-de 10 Kasım'da gerici öğretmenler bir oyun düzenlemiş, fakat ilerici öğretmenler tarafından olay yatıştırılmıştır. Buna rağmen olayı yaratanlar hakkında işlem yapılmamıştır. Bu arada gerici çevreler sürekli olarak olay çıkarmağa çalışmış ve ilerici öğretmenleri sürgün ettirmek için tüm çabalarını sarfetmişlerdir. Sonuçta iki öğretmen sürgün edilmiştir. Öğrenciler tarafından sevilen ve okulda büyük ağırlığı olan öğretmenlerin sürgün edilmesi nedeni ile öğrenciler boykota gitmişlerdir. Veliler işe el koymuş, vali biz velilere öğretmenlerin sürgünlerinin durdurulacağı vaadinde bulunmuştur. Veliler boykotu sona erdirince vali sözünden caymış velileri tehdit ederek polisi, orduyu işe karıştıracaklarını söyleyerek nereden inseyse oradan kırılınsın demiştir.

Bunların arkasından lise pansiyonunda sağcı öğretmen ve öğrenciler ilerici öğrencilere bıçak, cop, yay, zincir ve demir çubuklarla saldırarak biri ağır olmak üzere dokuz kişiyi yaralamışlardır. Bu arada hiçbir gerekçe gösterilmeden binbeşyüz kişilik lise kapatılarak çocuklarımızın çok kıt olan okuma olanakları ellerinden alınmıştır.

Öğrenciler, halk ve öğretmenler üzerinde sürekli olarak oynanan oyunların sorumluları lise müdürü, milli eğitim müdürü ve validir. Bitlis'teki duruma ilgi gösterilerek bu oyunlara son verilmesini dilerken Bitlis halkı ve öğrenci velileri olarak tüm bu olayları kınadığımızı bildirir gerekenin yapılmasını dileriz.

Üçyüz öğrenci velisi adına :

Kemal Saygılı, Abdurrahman Avşar, Muzaffer Geylani, Selahattin Kitapçı, Cahit Bingöl, Mustafa Dalkıran.

Yusuf Küpeli'nin ve Benzer Durumdaki Siyasi Tutukluların Tedavisi İçin Gereken Yapılmalıdır

Siyasi nedenlerle 12 Mart içinde tutuklanan ve öğünden buyana tutuklu bulunan Yusuf Küpeli'nin içinde bulunduğu şartlar, Küpeli'nin Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan mektuplarından ve durumunu belirtir raporlardan anlaşılabilir. Küpeli, 12 Mart döneminin bilinen uygulamaları sonucu kalp romatizmasına ve akciğer tüberkülozuna ya-

kalanmıştır. Siyasi tutukluların tedavileri için gerekenin yapılmadığı bugüne dek birçok olaydan ve özellikle de **Harun Karadeniz**'in durumundan iyi bilinmektedir. Harun'un tedavisi için gereken yapılmadığından, bu devrimci arkadaş genç yaşta hayatını kaybetti. Şu anda Küpeli'nin ve başka tutukluların aynı tehlike ile karşı karşıya oldukları açıktır.

Küpeli, güya tedavisi için götürüldüğü hastanede, kaçmaya teşvik edildiğini ve bunun bir provakasyon aracı olarak kullanılmak istendiğini, Cumhuriyet'te çıkan mektubunda uzun uzun anlatmıştı. Küpeli'nin bu açıklamaları gerçekten üzerinde durulmaya değer. 12 Mart sırasında ajan provakatörlerle, tertip ve düzmece ile devrimciler aleyhine pekçok oyun tezgâhlayan karanlık güçlerin, yeneden 12 Mart şartlarına dönmek istedikleri şu günlerde aynı yöntemlere tekrardan sarıldıkları açıkça görülmektedir. Ve onlar, üstelik hasta, tutuklu bir devrimci-

yi de, içinde bulunduğu güç şartlardan yararlanarak oyuna getirmeyi pekâlâ deneyebilirler.

Kalp romatizmasından ve akciğer tüberkülozundan hasta bulunan Küpeli'nin durumunun hapishane şartlarında bulunmaya elverişli olmadığı ve tedavisinin bir sağlık kurumunda, rahat şartlar içinde yapılması gerektiği doktor raporlarıyla açığa çıkmıştır. Bunun için yasaların gereği yerine getirilmelidir. Ve yalnız Küpeli'nin değil, tüm siyasi tutuklu ve hükümlülerin ve aslında aynı durumdaki herkesin hakkıdır bu.

Midyat'ta Terör

Cephe iktidarı şiddet yöntemini Türkiye'nin her yanına yaymaktadır. Faşizmi tırmandırmak için kışkırtma ve demokratik güçleri yıldırma için tertiplere giren iktidar bu tertiplerine doğu bölgesini uygun bir alan olarak görmektedir. Yoksul halkımıza karşı beslediği düşmanca emelleri za-

man zaman suyüzüne çıkan cephe iktidarı son olarak Midyata bu doğrultuda faaliyetlere girişmiştir. Halkın ve demokratik güçlerin tepki ve nefretiyle karşılaşan bu olay üzerine Midyat devrimci Kültür Derneği bir bildiri yayınlamıştır. Bildiri metnini aynen yayınlıyoruz...

Halkımıza :

Geçtiğimiz günlerde Midyat'a bağlı Barbus ve Bacın köyünden Abdülkadir Akay ve Ömer Ağırman adında iki yoksul köylümüz katledildi. Ömer dört aylık beşikte bir çocuk, 18 yaşındaki Abdülkadir'de bakmakla yükümlü olduğu 19 nüfus bıraktı ardından. Sermaye gazeteleri olayı geçmişte olduğu gibi «kaçakçı-asker çatışması olarak halka duyurdu. Gerçek bu değildir... Ömer ve Abdülkadir Doğu'da yıllarca süre gelen ekmek kavgası

için mücadele eden insanlardan sadece ikisiydi. Karınlarını doyurabilmeleri için mayın tarlalarından geçmeleri, jandarma kurşunuyla her an karşı karşıya gelmeleri gerekiyordu onların.

Geçmişte Özalp'ta, Dersim'de, Koçgiri'de; dün Viranşehir'de yapılan katliamlar bugün de Midyat'ta sürdürülüyor. Bu ne ilktir, ne de sondur. Eğer susarsak daha nice, Ömer'ler, nice Abdülkadir'ler vurulacaklar sorgusuz sualsiz. Yahya

Demirel'lerin, Şellefyan'ların yoksul halkın verdiği vergilerden kavgırdıkları milyonlar göze batmaz. Ama fakir Doğulu, çocuklarına ekmek götürmek için hayatını ortaya koyduğunda o, tankla, kurşunla, işkenceyle durdurulur. Yıllardır Doğu'ya hastane, yol, elektrik, okul, su tesisleri yerine hapishaneler yaptırılmakta; fabrika yerine de jandarma dipçığı gönderilmektedir. Komando baskını köyler de olağan hale gelmiştir. Halk bazen toplu katliamlardan korktuğu için köyleri boşaltıp dağlara çıkmakta, kadınlar-kızlar günlerce alıkonulmaktadır. Sınır köylerinde yaşama hakkı karanlık bastıktan sonra yasak edilmekte, ışık yakan cezalandırılmaktadır. Köylere yapılan baskınlarda halk, meydanlarda toplatılıp çırılçıplak soydurulmakta ve ateşe oturtulmakta, köylülere kilolarca tuz zorla yedirilmektedir.

Yaşama kavgası veren bu insanlar niçin ve nasıl öldürülmektedirler?

«Hayvan başına 200 lira —bu çeşitli eşyalar için de kilo başına olabilir— verirseniz geçebilirsiniz» diye önce köylere araçlarla haber salınır.

Toprağı ve parası olmayan köylülerimiz hayvanları faizli borçlarla alır ve sınırdan geçmeye hazırlanır. Geçiş ücretini önceden verdiği için hiç bir korkusu yoktur. Tam sınırdan geçecekken önce esir edilir ve sonra da hunharca kurşuna dizilir.

Bu insanların çilesi ölümle bitmez. Cesetleri şişlenir, hastane kapılarında günlerce bekletilir. Abdülkadir'in cesedini almaya gelen kızkardeşine şöyle söylenir: «Çek git! Yoksa seni jandarmalara teslim ederim! Kardeşin can çekişiyordu acıdım, vurdum tamamladım!»

Soruyoruz :

Yukarıdaki sözü söyleten güç nereden geliyor? Nerede anayasa, nerede insan hakları, nerede eşitlik? İnsafsızca öldürülenlerin oylarıyla millet meclisinde oturup ta her ay cebine 35 bini indiren senatör ve milletvekilleri niçin susuyorlar? Onlarında işine çıkarlarına öyle geldiği için... Bu katliamların sonu gelmeyecek mi? Bu yiğit insanların canice öldürülmeleri sanılmasın ki unutulacak... Halkımız bunları unutmuyor ve unutmayacak...

Kahrolsun halkımızı insafsızca ezen ve katleden zalimler...

Kahrolsun faşizm ve sömürgecilik...

Kahrolsun ırkçı-şoven baskılar...

Yaşasın halkımızın bağımsızlık-demokrasi-özgürlük mücadelesi

Yaşasın halkların ulusal kuruluş savaşları...

Midyat Devrimci Kültür Derneği
Yönetim Kurulu

ÇU EN—LAY ÖLDÜ (1898-1976)

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Başkan yardımcısı ve Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Çu En Lay öldü...

1898'de Çin'in Kiangsu eyale-

tinde aristokrat bir allenin çocuğu olarak dünyaya gelen Çu En Lay öğrenimini Japonya ve Fransa'da Sanat, Edebiyat ve Felsefe üzerine yaptı.

1921'de Çin Komünist Partisi'nin kuruluşundan sonra Çu ve arkadaşları da 1922'de Fransa'da Çin Komünist Gençlik Birliği'ni örgütlediler. Kuruluşundan sonra Şanghay'a temsilciler yollayarak ÇKP'ye katılan bu örgüt ÇKP'nin Fransa kesimi şeklinde faaliyet gösterdi.

1926-1927 ayaklanmalarına aktif olarak katılan Çu, parti kademelerinde hızla yükseldi. 1927 yenilgisinden sonra tutuklandı, daha sonra kaçtı. Nançang'a gitti. Nançang'da ünlü 1/Ağustos ayaklanmasının hazırlanmasına katıldı. Bundan sonra çalışmalarını Mao Çe Tung'un yanında yürüttü. Nançang'dan sonra Çu, Svatov şehrine gitti ve Guomintang'a karşı bu şehirde bir ayaklanma örgütledi. Daha sonra Kanton'a geçerek Kanton Komünü ayaklanmasının yönetimine katıldı. 1930'da Komüntern nezdinde ÇKP'nin baş temsilcisi olarak Moskova'da

bulundu. 1927'den itibaren ÇKP'nin MK. üyesiydi.

Çu, 1924-1936 yılları arasındaki uzun yürüyüşe katıldı. «Uzun Yürüyüş» sırasında Zunyi'de toplanan parti konferansında Mao'nun ÇKP yönetimini ele almasında etkin oldu. Üç yıl süren iç savaştan sonra 1949'da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'nin başbakanı oldu. 26 yıl süren başbakanlığı esnasında Mao'nun giriştiği «100 Çiçek» «Büyük Hamle» ve diğer parti içi kampanyaların başlıca yürütücüsü oldu. 1957'lerden itibaren su yüzüne çıkan Sovyet-Çin çatışmasında Çin çizgisinin savunuculuğunu yaptı. 1969 «Kültür Devrimi»nde önemli roller yüklendi.

Ölümünün Çin yönetiminin yapısında değişiklik yapıp yapmamasını zaman gösterecektir. Yerine Teng Hsiao Ping'in geçeceği tahmin edilmektedir.

Çu En Lay öldüğü zaman 78 yaşında idi...

Devrimci Demokratik Kültür Derneği Kapatıldı

Bir yıldanberi Ankara'da faaliyetlerini sürdüren Devrimci Demokratik Kültür Derneği hiçbir yasal gerekçe olmadan 24.1.1976 günü kapatılmıştır. 18.1.1976, 22.1.1976 ve 24.1.1976 tarihlerinde olmak üzere hiçbir gerekçe yokken ani olarak yapılan üç baskınla dernek aranmış ve her seferinde orada bulunan ikişer üçer kişi alınarak emniyete götürülmüş ve bunlara işkence yapıldığı yöneticilerce belirtilmiştir.

Hiçbir gerekçe göstermeyen ilgililer hiçbirşey bulamayınca Dernekte bulunan ve Lice Felaketzedeleri için toplanan yaklaşık 30. bin TL civarındaki giyim eşyasını, derneğin daktilosunu, gazete

kolleksiyonlarını ve kitapları götürmüşlerdir.. Aramaya ilişkin hiçbir haber yöneticilere verilmemiştir... Demokratik kuruluşlara, işçi ve emekçi sınıf ve tabakalara ve halkımıza faşist saldırılarını yoğunlaştıran Cephe iktidarının bu son tavrı demokratik güçlerce tepkiyle karşılanmış ve kınanmıştır.

Bu ve bunun gibi yıldırma girişimleri halkımızın ve gençliğimizin demokratik özgürlük kavgasını asla geriletemeyecektir. Gençliğimizin devrimci kavgası baskılar karşısında daha da kararlı ve bilinçli bir çizgiye oturacak. Halkımızın özgürlüğüne kadar sürecektir...

özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

10 Lira